

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ
СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«СУМСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА»

*Календар
знаменних
і пам'ятних дат
Сумщини
на 2020 рік*

Суми 2019

Календар знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2020 рік / Сумська обл.
універс. наук. б-ка ; упоряд. О. К. Линник. – Суми, 2019. – 78 с.

*Відповідальна
за випуск*

Фролова Т. І., директор

*Матеріал
підготувала*

Линник О. К., головний бібліограф
відділу краєзнавчої літератури та бібліографії

*Редакторська
група:*

Абакарова О. Б.
Малиш О. М.
Малус Н. А.
Макаренко Г. В.
Марченко А. І.
Фесенко Н. В.

*Комп'ютерний
набір*

Линник О. К.

*Відгуки та пропозиції просимо надсилати
за адресою:*

40000, м. Суми
вул. Героїв Сумщини, 10
Обласна універсальна наукова бібліотека

700-232

sumylib@ukr.net

<http://www.ounb.sumy.ua>

Передмова

«Календар знаменних і пам'ятних дат Сумщини на ... рік» є традиційним виданням бібліотеки, початок якому покладено у 60-х роках ХХ століття.

«Календар ... на 2020 рік» стане у пригоді працівникам бібліотек, клубів, музеїв, засобів масової інформації, екскурсоводам, викладачам, громадським діячам, краєзнавцям області у плануванні краєзнавчої роботи на наступний рік і відзначенні ювілейних дат нашого краю.

Календар містить хронологічний перелік основних знаменних і пам'ятних дат області на 2020 рік.

До окремих дат подаються авторські статті, написані для цього випуску спеціалістами: філологом Мирославою Пилипівною Домчук (Гавриловою); викладачем кафедри мовної підготовки іноземних громадян Сумського державного університету Наталією Анатоліївною Німенко; краєзнавцями Іваном Кириловичем Абаровським та Віктором Вікторовичем Комаровим; письменниками і журналістами Світлою Василювною Геренко, Петром Андрійовичем Нестеренком, Олександром Васильовичем Вертілем, Ольгою Пилипівною Нестеренко. Вміщено також і републікації. Ці дати у переліку позначені зірочками.

Бібліографію, яка додається до ювілейних статей, слід доповнювати новою поточною інформацією. Також стануть у пригоді і календарі: «Знаменні і пам'ятні дати Сумщини на 2015 рік», «Знаменні і пам'ятні дати Сумщини на 2010 рік».

Відбір літератури закінчено в травні 2019 року.

Свої доповнення і зауваження просимо надсилати до відділу краєзнавчої літератури і бібліографії Сумської обласної універсальної наукової бібліотеки.

Умовні скорочення:

АН – Академія наук

АТО – антитерористична операція

ВПС – Військово-Повітряні сили

МВС – Міністерство внутрішніх справ

ЛУ – Літературна Україна

НАН України – Національна академія наук України

НСАУ – Національна спілка архітекторів України (з 1998 р.)

НСЖУ – Національна спілка журналістів України (з 1999 р.)

НСКУ – Національна спілка краєзнавців України (з 2008 р.)

НСМНМУ – Національна спілка майстрів народного мистецтва України (з 1998 р.)

НСПУ – Національна спілка письменників України (з 1997 р.)

НСХУ – Національна спілка художників України (з 1998 р.)

РРФСР – Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка

РФ – Російська Федерація

СДПУ ім. А. С. Макаренка – Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка

СП СРСР – Спілка письменників СРСР

СПУ – Спілка письменників України

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

СумДУ – Сумський державний університет

СХУ – Спілка художників України

УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка

ЦБС – централізована бібліотечна система

Січень

2 **95** років від дня народження **Петра Остаповича Гришка** (1925–2003), поета-байкаря, гумориста, члена НСПУ, уродженця с. Соснівка Конотопського району.

9 **145** років від дня народження **Никанора Харитоновича Онацького** (1875–1937), українського живописця, поета, археолога, мистецтвознавця, засновника Сумського художнього музею ім. Н. Х. Онацького, уродженця с. Хоменкове Липоводолинського району.

16 **125** років від дня народження **Івана Євстафійовича Коробчанського** (1895–1956), вченого в галузі теплоенергетики, професора, члена-кореспондента АН УРСР, уродженця с. Кекине Сумського району.

18* **100** років від дня народження **Ірини Костянтинівни Єгорової** (1920–2017), лікаря-хірурга, організатора охорони здоров'я, засновника онкологічної служби в Сумській області, головного лікаря Сумської обласної лікарні (1957–1985), заслуженого лікаря УРСР, кавалера ордена Леніна, Червоної Зірки, Великої Вітчизняної війни, Трудового Червоного прапора, Богдана Хмельницького, полковника медслужби, лауреата Народної премії «Гордість Сумщини», уродженки м. Курськ.

23 **120** років від дня народження **Павла Петровича Слесаренка** (1900–1986), художника, письменника, військовика, уродженця с. Юнаківка Сумського району.

24 **95** років від дня народження **Петра Петровича Ротача** (1925–2007), поета, літературознавця, краєзнавця, уродженця х. Калениківщина Талалаївської волості Роменського повіту на Полтавщині, нині у складі с. Слобідка Талалаївського району Чернігівської області, пов'язаного з Сумщиною.

29 **60** років відкриття **Будинку-музею А. П. Чехова** в м. Суми (1960).

Лютий

4 **140** років від дня народження **Климентя Васильовича Квітки** (1880–1953), музикознавця, фольклориста, юриста, професора, чоловіка Лесі Українки, уродженця с. Хмелів Роменського району.

5 **90** років від дня народження **Володимира Юхимовича Ткаченка** (літ. псевдонім – Краянський) (1930), краєзнавця, поета, прозаїка, уродженця с. Нарбутівка Глухівського району.

8 **95** років від дня народження **Віктора Івановича Зарецького** (1925–1990), українського художника-шістдесятника, живописця, лауреата Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка, уродженця м. Білопілья.

15 **30** років від дня народження **Романа Олександровича Атаманюка** (1990–2015), солдата, загиблого у зоні АТО, нагородженого орденом «За мужність» III ступеня, почесного громадянина м. Суми, уродженця м. Суми.

15 **95** років від дня народження **Василя Івановича Семенюти** (1925–1999), художника, заслуженого працівника культури України, члена НСХУ, уродженця с. Черепівка Буринського району.

16 **90** років від дня народження **Миколи Михайловича Омельченка** (1930–2000), українського письменника, члена СП СРСР, лауреата літературної премії ім. В. Короленка, уродженця с. Беєве Липоводолинського району.

21 **165** років від дня народження **Тимофія Григоровича Лубенця** (1855–1936), видатного педагога, продовжувача педагогічних традицій К. Д. Ушинського, громадського діяча, уродженця м. Крелевець.

22 **130** років від дня народження **Віктора Мусійовича Коровчинського** (1890–1949), українського живописця, уродженця с. Бацмани Роменського району.

Березень

3 **130** років від дня народження **Федора Андрійовича Волинського** (1890–1970), анатома, професора, заслуженого діяча науки УРСР, уродженця с. Червлене Лебединського району.

5 **110** років від дня народження **Івана Антоновича Дехти** (1910–1993), артиста Сумського музично-драматичного театру ім. М. С. Щепкіна, заслуженого артиста УРСР, уродженця м. Олександрія Кіровоградської, нині Кропивницької області.

7* **60** років від дня народження **Світлани Олегівни Талан** (1960), письменниці, члена НСПУ, тричі лауреата конкурсу «Коронація слова» (2011, 2012, 2014), лауреата міжнародної літературно-мистецької премії ім. П. Куліша, літературної премії ім. В. Юхимовича, конкурсу літературно-наукового фонду ім. Воляників-Швабінських фундації Українського Вільного Університету, удостоєної української літературної відзнаки «Золотий письменник України», почесного громадянина м. Сєверодонецьк Луганської області, уродженки с. Слоут Глухівського району.

9 **210** років від дня народження **Олексія Миколайовича Савича** (1810–1883), видатного астронома, математика, геодезиста, уродженця с. Пушкарівка Сумського району.

11 **220** років від дня народження **Василя Івановича Туманського** (1800–1860), поета, уродженця с. Чорторики, тепер с. Шевченкове Глухівського району.

20 **70** років від дня народження **Валерія Володимировича Шкарупи** (1950), живописця, графіка, кераміста, уродженця м. Суми.

Квітень

– **25** років створення **управління Держказначейства** в Сумській області – нової фінансової структури незалежної держави (1995).

– **90** років заснування **Буринської районної газети «Рідний край»** (1930).

7 **110** років від дня народження **Василя Андрійовича Мельника** (1910–1981), художника-аматора, безрукого генія пензля, уродженця с. Бєсєвє-Комуна Липоводолинського району.

7 **140** років від дня народження **Олександра Костянтинівича Богомазова** (1880–1930), живописця, графіка, художника-авангардиста, педагога, уродженця смт Ямпіль.

9 **180** років від дня народження **Прасковії Сергіївни Уварової** (Щербатової) (1840–1924), вченого-археолога, громадського діяча, уродженки с. Бобрік Білопільського району.

14* **100** років від дня народження **Пилипа Трохимовича Гаврилова** (1920–1986), філолога, літературознавця, педагога, журналіста, письменника, кандидата філологічних наук, краєзнавця, відмінника народної освіти, уродженця Донецької області. З 1961 р. мешкав у Сумах, працював у СДПІ ім. А. С. Макаренка (нині СДПУ ім. А. С. Макаренка).

20 **200** років від дня народження **Федора Матвійовича Лазаревського** (1820–1890), третього з шести братів Лазаревських, чиновника (столоначальника) Оренбурзької прикордонної комісії, одного з найближчих друзів Т. Г. Шевченка, уродженця с. Гирявка Конотопського повіту Чернігівської губернії, тепер с. Шевченкове Конотопського району.

24* **100** років від дня народження **Дмитра Григоровича Білоуса** (1920–2004), поета, перекладача, літературного критика, члена-кореспондента Академії педагогічних наук України, почесного академіка АПН України, члена НСПУ, лауреата Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка, премій ім. М. Рильського, ім. Олександра Копиленка, ім. Лесі Українки, ім. Олени Пчілки, уродженця с. Курмани Недригайлівського району.

25 **135** років від дня народження **Володимира Прокоповича Тимошенка** (1885–1965), українського і американського економіста, уродженця с. Базилівка Конотопського району.

30 **185** років від дня народження **Максима Олексійовича Антоновича** (1835–1918), філософа, просвітителя, літературного критика, природознавця, уродженця м. Білопілля.

Травень

– **55** років відкриття кімнати-музею **Петра Ілліча Чайковського** в с. Низи Сумського району (1965).

7 **180** років від дня народження **Петра Ілліча Чайковського** (1840–1893), видатного композитора, музиканта, диригента, громадського діяча, життя і діяльність якого пов'язані з Сумщиною.

9 **85** років від дня народження **Бориса Леонідовича Корогода** (1935–2017), кандидата історичних наук, доцента СДП ім. А. С. Макаренка, відмінника народної освіти, уродженця с. Веселий Поділ Семенівського району Полтавської області.

15 **420** років явлення **ікони Путивльської Пресвятої Богородиці** (1600).

18 **85** років від дня народження **Михайла Володимировича Надєждіна** (1935), народного художника України, уродженця с. Костянтинівка Сумського району.

20* **90** років від дня народження **Анатолія Івановича Дейнеки** (1930–2018), заслуженого архітектора України, Почесного архітектора Росії, головного архітектора м. Суми (1961–1967) і Сумської області (1969–2000), члена Національної спілки архітекторів України, лауреата премії Ради Міністрів СРСР, поета, уродженця с. Рясне Краснопілляського району.

21 **95** років від дня народження **Зої Когут** (1925–1997), поетеси, емігрантки, диктора українських радіопрограм м. Мельбурн (Австралія), уродженки м. Суми.

22* **100** років від дня народження **Миколи Артемовича Андреєва** (1920–1995), краєзнавця, поета, уродженця с. Голобурди Дрибинського району Могилівської області (Білорусь). Жив і працював в смт Вороніж Шосткинського району.

26 **65** років від дня народження **Анатолія Андрійовича Коваленка** (1955), кандидата юридичних наук, доктора політичних наук, професора, голови Сумського земляцтва в Києві (2003–2005), президента Громадського фонду Святого Андрія Первозванного, уродженця с. Стара Гута Середино-Будського району.

29 **50** років від дня народження **Анни Коршунової** (літературний псевдонім Ганни Євгенівни Шевченко) (1970), журналіста, дитячого письменника, педагога, кандидата географічних наук, члена НСПУ, двічі лауреата Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова» (2012, 2015), літературної премії «Дитяча книга року ВВС–2017», переможця Всеукраїнського літературного конкурсу «Просто так», уродженки м. Кіровоград, тепер м. Кропивницький, мешканки м. Суми.

30 **60** років від дня народження **Ольги Василівни Равицької** (1960), актриси, народної артистки України, актриси Сумського академічного театру драми та музичної комедії ім. М. С. Щепкіна (1983–1988), уродженки м. Суми.

Червень

– **50** років створення Сумської обласної організації **Національної спілки архітекторів України** (1970).

- **100** років заснування громадсько-політичної газети Білопільського району «**Білопільщина**» (1920) (до 2000 р. – «Радянська правда»).
- 1* **60** років від дня народження **Володимира Єгоровича Чухна** (1960–2013), юриста, краєзнавця, уродженця с. Очкине Середино-Будського району.
- 3 **95** років від дня народження **Володимира Дмитровича Безсмертного** (1925–2014), журналіста, краєзнавця, уродженця м. Тростянець.
- 8* **100** років від дня народження **Івана Микитовича Кожедуба** (1920–1991), льотчика, маршала авіації, тричі Героя Радянського Союзу, уродженця с. Ображіївка Шосткинського району.
- 10 **90** років від дня народження **Леоніда Сергійовича Татаренка** (1930–1999), поета, члена СП СРСР, лауреата Республіканської комсомольської премії ім. М. Островського, уродженця м. Тростянець.
- 10 **110** років від дня народження **Федора Овксентійовича Моргуна** (1910–1990), поета, перекладача, члена СП СРСР, лауреата літературно-мистецької премії ім. В. Симоненка, уродженця с. Ярославець Кролевецького району.
- 11 **70** років від дня народження **Петра Васильовича Рубана** (1950–1984), воїна-афганця, Героя Радянського Союзу, льотчика 1-го класу, підполковника, уродженця с. Хильчичі Середино-Будського району.
- 11 **170** років від дня народження **Олександра Олексійовича Боброва** (1850–1904), відомого хірурга, доктора медицини, професора, уродженця м. Середино-Буда.
- 13 **65** років від дня народження **Анатолія Васильовича Луговського** (1955), поета, журналіста, краєзнавця, перекладача, художника, члена НСПУ і НСЖУ, заслуженого журналіста України, лауреата обласної журналістської премії «Золоте перо Сумщини», уродженця с. Басівка Сумського району.
- 14 **35** років створення **Сумської обласної організації Національної спілки письменників України** (1985).
- 18 **70** років від дня народження **Валентини Степанівни Мироненко** (1950), поетеси, журналістки, члена НСЖУ, лауреата обласної журналістської премії «Золоте перо Сумщини», Всеукраїнської літературної премії ім. О. Олеся, уродженки с. Бистрик Кролевецького району.
- 20 **50** років від дня народження **Руслани Віталіївни Лісової** (1970), композитора, педагога, викладача Охтирської дитячої музичної школи, лауреата численних конкурсів, уродженки м. Охтирка.
- 25 **365** років заснування м. Суми (1655).
- 25–29 **20** років тому Сумською міськрадою та Міністерством оборони України започатковано щорічний Всеукраїнський фестиваль духової музики «**Сурми України**» (до 2009 р. – «Сурми Конституції») в м. Суми (2000).

Липень

- 4 **85** років від дня народження **Юрія Анатолійовича Добровольського** (1935), педагога, інженера-конструктора, автора віршів і прози, виконавця українських і російських романсів, художника, музиканта, уродженця м. Суми.
- 5 **80** років від дня народження **Анатолія Васильовича Тарана** (1940–1995), поета, прозаїка, журналіста, члена СП СРСР, уродженця с. Миропілля Краснопільського району.
- 10 **95** років від дня народження **Володимира Володимировича Сташиса** (1925–2011), правознавця, кандидата юридичних наук, професора, академіка Академії правових наук України, першого проректора Національної юридичної академії України ім. Я. Мудрого, заслуженого працівника вищої школи України, заслуженого діяча науки і

техніки України, Героя України, лауреата Державної премії України в галузі архітектури, лауреата премії НАН України, багаторазового лауреата премії імені Я. Мудрого, уродженця м. Суми.

11 **85** років від дня народження **Галини Миколаївни Ілларіонової** (1935), педагога, сумського музикознавця, літератора, уродженки Югославії.

28 **140** років від дня народження **Миколи Миколайовича Андрєєва** (1880–1970), фізика, одного із засновників школи акустики в СРСР, академіка АН СРСР, Героя Соціалістичної Праці, уродженця с. Курмани Недригайлівського району.

28 **130** років від дня народження **Павла Миколайовича Попова** (1890–1971), літературознавця, мистецтвознавця, фольклориста, доктора філологічних наук, члена-кореспондента АН УРСР, уродженця с. Миколаївка Буринського району.

29 **180** років від дня народження **Івана Олексійовича Курилова** (1840–1916), краєзнавця, автора книги «Роменська старовина» (1898), багаторічного старости Святодухівського собору в Ромнах, уродженця м. Ромни.

31 **85** років від дня народження **Ніни Іванівни Велігоцької** (1935–2015), мистецтвознавця, художниці, кандидата мистецтвознавства, заслуженого діяча мистецтв України, члена НСХУ, уродженки м. Конотоп.

31 **230** років від дня народження **Олександра Михайловича Марковича** (1790–1865), історика, етнографа, громадського діяча, уродженця с. Сваркове Глухівського повіту Чернігівської губернії, тепер Глухівського району.

Серпень

– **90** років заснування Великописарівської районної газети «**Ворскла**» (1930).

– **100** років відкриття **Сумського будівельного коледжу** (1920).

1* **70** років від дня народження **Анатолія Михайловича Близнюка** (1950), педагога, першого проректора Сумської обласної громадської організації «Паліцинська академія», завідувача музею освіти і науки Сумщини (1985–2013), члена НСЖУ, відмінника освіти України, лауреата Канадської премії приятелів України і Сумської обласної літературно-краєзнавчо-мистецької премії, завідувача музею «Дзвони Пам'яті» Сумської міської організації ветеранів України, уродженця с. Підставки Липоводолинського району.

1 **65** років від дня народження **Олександра Івановича Кисельова** (1955), майстра різьблення по дереву, заслуженого працівника культури України, члена НСМНМУ та НСКУ, засновника і завідувача народного музею ремесел та побуту Слобожанщини (с. Косівщина Сумського району), уродженця м. Суми.

1 **90** років від дня народження **Івана Олександровича Манжари** (1930–2004), поета-сатирика, члена СП СРСР, уродженця смт Жовтневе, тепер смт Миколаївка Білопільського району.

10 **70** років від дня народження **Михайла Пилиповича Юденкова** (1950), живописця, графіка, члена НСХУ, уродженця с. Удольє Трубчевського району Брянської області (РФ). З 1981 р. живе і працює в м. Суми.

12 **75** років від дня народження **Анатолія Олександровича Єпіфанова** (1945), державного діяча, заслуженого економіста України, доктора економічних наук, професора, академіка Академії будівництва України, ректора Української академії банківської справи (1999–2003 рр.), почесного громадянина м. Суми, лауреата Державної премії України в галузі архітектури, уродженця с. Коровинці Недригайлівського району.

16 **70** років від дня народження **Валентини Андріївни Макарової** (1950), музиканта, доцента, члена Всеукраїнської музичної Спілки, заслуженого діяча мистецтв України, лауреата Всеукраїнської літературно-художньої премії ім. І. Нечуя-Левицького, уродженки м. Горький (нині – Нижній Новгород, РФ).

20 **70** років від дня народження **Анатолія Васильовича Васильєва** (1950), інженера-механіка, викладача, кандидата технічних наук, професора, заслуженого професора СумДУ, академіка Академії наук вищої освіти України, ректора СумДУ (з 2004 р.), уродженця м. Суми.

27* **60** років від дня народження **Валерія Олександровича Козупиці** (1960), композитора, виконавця, заслуженого діяча мистецтв України, лауреата багатьох конкурсів, дипломанта Всеукраїнського фестивалю сучасної пісні «Шлягер року – 2016», уродженця м. Суми.

30 **60** років від дня народження **Валерія Вазгеновича Балаяна** (1960) – режисера і сценариста неігрового кіно, члена Спілки кінематографістів РФ та Національної спілки кінематографістів України, члена Правління Кримського відділення Національної спілки кінематографістів України, члена Гільдії кінематографістів, члена Гільдії неігрового кіно та члена Гільдії кінорежисерів Росії, уродженця м. Суми.

31 **95** років від дня народження **Віри Клімівни Артамонової** (1925–2016), поетеси, члена НСПУ, уродженки м. Лебедин.

Вересень

– **75** років створення **Сумської обласної медичної бібліотеки** (1945).

1* **85** років від дня народження **Олександра Івановича Галкіна** (1935–2016), краєзнавця, поета, письменника, журналіста, педагога, директора Охтирського міського краєзнавчого музею (1979–2002), члена НСЖУ, члена фундації ім. І. Багряного, уродженця с. Розсохувате Охтирського району.

1 **190** років від дня народження **Михайла Дмитровича Хмирова** (1830–1872), історика, бібліографа, уродженця с. Локотки, нині в межах м. Шостка.

8 **125** років від дня народження **Олександра Олександровича Соколовського** (1895–1938), прозаїка, члена СПУ, майстра історичного роману, уродженця м. Конотоп.

9 **150** років від дня народження **Сергія Васильовича Бородаєвського** (1870–1942), теоретика та організатора кооперативного руху в Україні, громадсько-політичного діяча, педагога, журналіста, уродженця м. Охтирка.

15 **80** років від дня народження **Олександра Володимировича Шугая** (1940), письменника, поета, члена НСПУ, лауреата Міжнародних премій ім. І. Багряного та ім. В. Вінниченка, літературної премії «Благовіст», уродженця с. Олексіївка Роменського району.

15 **85** років від дня народження **Петра Михайловича Коцура** (1935–2010), педагога, історика, краєзнавця, журналіста, письменника, члена НСЖУ, НСКУ, лауреата районної премії ім. І. Чумаченка, почесного громадянина с. Сакуниха, уродженця с. Сакуниха Недригайлівського району.

21 **120** років від дня народження **Саркиса Согомоновича Мартиросяна** (1900–1984), Героя Радянського Союзу, командира 50 стрілецького корпусу, якій визволяв у вересні 1943 р. м. Суми, почесного громадянина м. Суми, уродженця Азербайджанської Республіки.

22 **Собор Глинських святих.**

22 **День партизанської слави.**

22 **85** років від дня народження **Володимира Миколайовича Дяченка** (1935–2001), художника, фотохудожника, фотокореспондента, керівника сумської самодіяльної фотостудії «Горизонт», лауреата обласної комсомольської премії ім. П. Рудя (нині обласної літературно-краєзнавчо-мистецької премії), уродженця смт Липова Долина.

22 **110** років від дня народження **Михайла Микитовича Пархоменка** (1910–1982), літературознавця, критика, доктора філологічних наук, професора, заслуженого діяча науки РРФСР, члена СП СРСР, уродженця с. Шкуратівка Білопільського району.

22 **185** років від дня народження **Олександра Опанасовича Потебні** (1835–1891), мовознавця, філософа, фольклориста, етнографа, літературознавця, доктора філологічних наук, професора, члена-кореспондента Петербурзької АН, уродженця с. Гаврилівка Роменського району.

24 **110** років від дня народження **Івана Андрійовича Лисого** (1910–2000), поета, педагога, краєзнавця, лауреата премії ім. О. М. Лазаревського, уродженця с. Підлипне Конотопського району.

25* **65** років від дня народження **Віктора Вікторовича Комарова** (1955), краєзнавця, директора Меморіального Будинку-музею А. П. Чехова (з 2012 р.) в м. Суми, уродженця с. Кіца Кольського району Мурманської області (РФ).

28* **70** років від дня народження **Леоніда Григоровича Матвієнка** (1950), заслуженого артиста Абхазії і України, соліста Сумської обласної філармонії, уродженця с. Юнаківка Сумського району.

29 (за ст. ст.) **190** років від дня народження **Михайла Михайловича Левченка** (1830–1891), етнографа, лексикографа, уродженця м. Конотоп.

Жовтень

– **85** років заснування державного підприємства «Сумистандартметрологія» (1935).

– **130** років від дня народження **Михайла Максимовича Семенчика** (1890–1964), музеєзнавця, історика мистецтва, художника, археолога, одного з організаторів і першого директора Роменського окружного (краєзнавчого) музею, уродженця м. Ромни.

2 **85** років від дня народження **Миколи Тимофійовича Ільченка** (1935), головного архітектора м. Суми (1967–1990), члена НСАУ, лауреата премії Ради Міністрів СРСР у галузі архітектури, уродженця с. Токарі Лохвицького району Полтавської області.

4 **100** років від дня народження **Михайла Панасовича Лушпи** (1920–2007), архітектора, громадського діяча, почесного громадянина м. Суми, лауреата Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка та премії Ради Міністрів СРСР, уродженця с. Могриця Сумського району.

4 **125** років від дня народження **Дмитра Васильовича Андрусенка** (1895–1965), диригента, бандуриста, педагога, організатора і диригента капели бандуристів в м. Суми, уродженця с. Решетилівка Полтавської області.

8 (26 верес. за ст. ст.) **120** років відкриття **Конотоп-ського міського краєзнавчого музею** ім. О. М. Лазаревського (1900).

8 **150** років від дня народження **Олександра Ксаверійовича Булатовича** (1870–1919), географа, етнографа, дослідника Африки, теолога, уродженця м. Орел (Росія), похованого у с. Луциківка Білопільського району.

10 (за ст. ст.) – **195** років від дня народження **Дмитра Івановича Суханова** (1825–1890), купця, підприємця, Сумського міського голови (1858–1871), почесного громадянина м. Суми, уродженця м. Обоянь Курської області.

12 **140** років від дня народження **Григорія Семеновича Кожушка** (1880–1924), кобзаря, уродженця смт Велика Писарівка.

16 **90** років від дня народження **Івана Максимовича Остапенка** (1930–2011), Героя Соціалістичної Праці, заслуженого працівника сільського господарства України, уродженця с. Сульське Білопільського району.

17 **90** років від дня народження **Леоніда Самойловича Товстухи** (1930–2010), майстра декоративно-ужиткового мистецтва, народного художника України, лауреата Шевченківської премії України, автора gobелена «Древо знань» для Сумської обласної універсальної наукової бібліотеки (1987), уродженця с. Орлівка Ямпільського району.

19 **85** років від дня народження **Юрія Григоровича Стояна** (1935), вченого в галузі математичного моделювання, члена-кореспондента НАН України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, уродженця м. Ромни.

20 **70** років від дня народження **Надії Степанівни Гудилко** (1950), художника-реставратора, майстра декоративного розпису, заслуженого майстра народної творчості України, члена НСМНМУ, уродженки с. Линове Путивльського району.

22 Корсунської ікони Божої Матері. Шанованого **чудотворного списку Корсунської ікони Божої Матері, іменованої «Шпилівська Прозренна».**

22* **60** років від дня народження **Василя Федоровича Пазинича** (1960), поета, педагога, краєзнавця, відмінника освіти України, члена НСПУ, лауреата Премії Канадського товариства приятелів України та Сумської обласної літературно-краєзнавчо-мистецької премії, уродженця Полтавщини. Живе і працює в с. Московський Бобрик Лебединського району.

27 **275** років від дня народження **Максима Созонтовича Березовського** (1745–1777), композитора-класика, уродженця м. Глухів.

28 **110** років від дня народження **Романа Івановича Верещагіна** (1910–1985), композитора, педагога, фольклориста, уродженця с. Гребениківка Тростянецького району.

29 **140** років від дня народження **Абрама Федоровича Йоффе** (1880–1960), фізика, доктора фізики, фізико-математичних наук, професора, академіка АН СРСР, віцепрезидента, заслуженого діяча науки СРСР, Героя Соціалістичної Праці, уродженця м. Ромни.

30 **70** років від дня народження **Миколи Петровича Гурця** (1950), поета, журналіста, краєзнавця, педагога, викладача Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, наукового співробітника Державного історико-культурного заповідника у м. Глухів, члена НСЖУ, організатора дозвіллевої діяльності Березівського центру культури і дозвілля, уродженця с. Черневе Глухівського району.

Листопад

– **25** років заснування першого Всеукраїнського літературно-мистецького фестивалю **«Кролевецькі рушники»** (1995).

– **95** років заснування **Державного архіву Сумської області** (1925).

1 **125** років від дня народження **Василя Сергійовича Яременка** (1895–1976), актора, народного артиста СРСР, уродженця с. Рогинці Роменського району.

4 **130** років від дня народження **Олександра Кузьмича Тахтая** (1890–1963), археолога, музезнавця, краєзнавця, уродженця м. Ромни.

5 **80** років від дня народження **Віри Михайлівни Таряник** (1940–2018), Героя Соціалістичної Праці, уродженки с. Коровинці Недригайлівського району.

6* **50** років від дня народження **Олександра Григоровича Ткаченка** (1970–2014), капітана МВС України, загиблого в зоні АТО, почесного громадянина м. Суми, уродженця м. Глухів.

7 **90** років від дня народження **Євгена Дмитровича Васильченка** (1930), письменника, сатирика, гумориста, художника, лауреата літературної премії ім. Л. Глібова та Премії Канадського товариства приятелів України, уродженця с. Верхосулка Білопільського району.

7 **100** років заснування Шосткинської міськрайонної газети **«Полісся»** (1920).

10 **65** років від дня народження **Євгена Віталійовича Карпенка** (1955), композитора, хормейстера, доцента СДПУ ім. А. С. Макаренка, уродженця м. Суми.

12 **135** років від дня народження **Михайла Івановича Ситенка** (1885–1940), хірурга-ортопеда, травматолога, професора, члена-кореспондента АН УРСР, заслуженого діяча науки УРСР, основоположника вітчизняної ортопедії та організатора ортопедо-травмотологічної допомоги в Україні, уродженця с. Рябушки Лебединського району.

15 **70** років від дня народження **Євгена Васильовича Лапіна** (1950), інженера-механіка, політичного діяча, доктора економічних наук, генерального директора, голови правління ВАТ «Сумхімпром» (1995–2010), заслуженого працівника промисловості України, уродженця с. Артемо-Растівка Тростянецького району.

20 **80** років від дня народження **Михайла Тихоновича Скорика** (1940), журналіста, редактора, учасника дисидентського руху, члена НСЖУ і НСПУ, уродженця с. Стара Рябина Великописарівського району.

21 **70** років від дня народження **Олексія Олексійовича Корякіна** (1950), музиканта, заслуженого працівника культури України, колишнього директора Палацу культури ВАТ «Сумське НВО ім. М. В. Фрунзе», уродженця м. Суми.

21 **190** років від дня народження **Михайла Івановича Драгомирова** (1830–1905), видатного військового та громадсько-політичного діяча, генерала від інфантерії, члена Державної Ради, педагога, літератора, національного героя Болгарії, почесного громадянина болгарського м. Систов (нині Свиштов), уродженця м. Конотоп.

26 **60** років від дня народження **Надії Михайлівни Позняк** (1960), поетеси, лауреата літературної премії НСПУ «Благовіст», неодноразового дипломанта міжнародних і всеукраїнських конкурсів і фестивалів поезії, уродженки с. Вовківці Роменського району.

28 **100** років відкриття **Роменського краєзнавчого музею** (1920).

Грудень

5 **95** років від дня народження **Анатолія Михайловича Лисого** (1925–2013), українського лікаря, громадського діяча української діаспори США, співзасновника і голови Фондації ім. І. Багряного, лауреата літературної та патріотично-виховної премії ім. О. Гірника, уродженця с. Підлипне Конотопського району.

5 **110** років від дня народження **Пилипа Сергійовича Рудя** (1910–1942), поета, журналіста, члена літературної групи «Первоцвіт», уродженця с. Бистрик Кролевецького району.

5 **140** років від дня народження **Єлизавети Федорівни Петренко** (1880–1951), артистки опери, камерної співачки, педагога, професора Московської державної консерваторії, заслуженого діяча мистецтв РРФСР, уродженки м. Охтирка.

9* **75** років від дня народження **Світлани Василівни Геренко** (1945), заслуженого журналіста України, гумориста, члена НСЖУ, нагородженої Почесною відзнакою Сумської міської ради «За майстерність», уродженки с. Степанівка Сумського району.

14 **85** років від дня народження **Юрія Сергійовича Шемшученка** (1935), правознавця, доктора юридичних наук, професора, академіка НАН України та Академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, почесного громадянина м. Глухів, уродженця м. Глухів.

15 **70** років від дня народження **Олексія Івановича Вертія** (1950), літературознавця, народознавця, педагога, доктора філологічних наук, уродженця х. Веселий Яр Семенівської сільради Липоводолинського району.

15 **70** років від дня народження **Варвари Сонцевої** (1950–1981), журналістки, поетеси, уродженки с. Духанівка Конотопського району.

16 **25** років від дня народження **Сергія Олександровича Табали** (1995–2014), загиблого в зоні АТО, Героя України, Народного Героя України, почесного громадянина м. Суми, уродженця м. Лебедин.

21 **45** років заснування **Сумського театру для дітей та юнацтва** (1975).

22* **65** років від дня народження **Віктора Борисовича Звагельського** (1955), філолога, історика, кандидата філологічних наук, доцента, краєзнавця, лауреата премії ім. П. Тронька та 2-ї премії у галузі україністики Фонду Воляників-Швабінських при Фундації українського вільного університету у Нью-Йорку, почесного громадянина м. Путивль, уродженця м. Суми.

26 **60** років від дня народження **Ігоря Юрійовича Швачунова** (1960), художника-живописця, графіка, викладача, члена НСХУ, лауреата премії фотоконкурсу газети «День» (2010, 2015), уродженця м. Суми.

– **25** років заснування Всеукраїнського наукового історичного журналу «Сумська старовина» (видання Сумського державного університету та Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка) (1995).

– **35** років відкриття в Сумах дитячого парку «Казка» (1985).

– **60** років заснування санаторія «Токарі» Лебединського району (1960).

– **70** років заснування **Центральної бібліотеки ім. Т. Г. Шевченка** Сумської міської ЦБС (1950).

– **85** років створення **Старосільського народного хору** сільського Будинку культури Сумського району (1935).

– **90** років відкриття Сумського медичного училища, нині **медичного коледжу** (1930).

– **90** років заснування Лебединського педагогічного училища ім. А. С. Макаренка, нині **педагогічного коледжу ім. А. С. Макаренка** (1930).

– **100** років заснування художньо-історичного музею в м. Суми (1920), нині: **Сумського обласного художнього музею ім. Н. Х. Онацького та Сумського обласного краєзнавчого музею**.

– **120** років від дня народження **Павла Івановича Никитенка** (1900–1988), сумського старожила, краєзнавця, художника, колекціонера, уродженця м. Суми.

– **175** років заснування **Пророко-Іллінського храму** в м. Суми (1845).

– **185** років від дня народження **Олексія Кириловича Алчевського** (1835–1901), гірзозаводчика, банкіра, промисловця, мецената, благодійника, уродженця м. Суми.

– **225** років від дня народження **Івана Тимофійовича Лисенка** (Лисенкова) (1795–1881), книготорговця, видавця, уродженця м. Суми.

– **230** років заснування **Глухівської районної бібліотеки** (1790) – однієї з найстаріших в Україні.

– **350** років заснування **с. Рясне Краснопільського району** (1670).

– **350** років заснування **с. Степанівка Сумського району** (1670).

– **360** років заснування **с. Порозок Краснопільського району** (1660).

– **360** років заснування **м. Тростянець** (1660).

– **370** років заснування **с. Миропілля Краснопільського району** (1650).

– **380** років заснування **с. Вільне Великописарівського району** (1640).

– **380** років заснування **сmt Краснопілля** (1640).

18 січня
100 років від дня народження
Ірини Костянтинівни Єгорової
(1920–2017)

Ірина Костянтинівна Єгорова народилася у м. Курськ (РФ). Навчалася у Харківському медичному інституті. У 1941 р. разом з інститутом була евакуйована до м. Чкалов (Оренбург), де продовжила навчання. Після закінчення інституту у 1943 р. добровільно пішла захищати Батьківщину. Працювала ординатором-хірургом в армійському шпиталі, який був спочатку у складі I Українського, потім – III Білоруського фронту. В цьому шпиталі пройшла по дорогах війни через Білорусь, Литву, Польщу. День Перемоги зустріла в Бунслау – недалеко від Берліна, а 13 травня залишила напис на Рейхстазі.

Після війни Ірина Костянтинівна – лікар госпіталю для інвалідів війни у Харкові, завідувачка амбулаторії в Латвії. З 1950 по 1957 р. працювала в Сумах на посаді хірурга обласного онкологічного диспансеру, а згодом очолила цей лікувальний заклад, була засновником онкологічної служби в області.

Найбільш розкрилися організаторські здібності Ірини Костянтинівни з 1957 до 1980 роки, коли вона обіймала посаду головного лікаря Сумської обласної лікарні. З ініціативи І. К. Єгорової збудовані нові лікувальні корпуси, оновлений матеріально-технічний стан установи. Вперше на Сумщині були утворені нові відділення: нейрохірургічне, дитяче ортопедичне, гематологічне, ендокринологічне та ін.

І. К. Єгорова значну увагу приділяла розвитку спеціалізованих видів медичної допомоги в районах і містах, підготовці і підвищенню кваліфікації лікарів та середнього медперсоналу, їх атестації.

Під її керівництвом колектив обласної лікарні неодноразово відзначався нагородами Міністерств охорони здоров'я СРСР і УРСР, обласним відділом охорони здоров'я, центральним і республіканським комітетами профспілки медичних працівників та місцевими органами влади.

Ірина Костянтинівна удостоєна звання Заслуженого лікаря УРСР, нагороджена орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора, Червоної Зірки, Вітчизняної війни 2-го ст., Богдана Хмельницького, медалями, є лауреатом Народної премії «Гордість Сумщини». На фасаді Сумської обласної лікарні у травні 2018 р. І. К. Єгоровій урочисто відкрито меморіальну дошку.

Бібліографія

Публікації І. К. Єгорової

У книгах

На варті здоров'я // Не впізнати тебе, Сумщино! / редкол.: П. Є. Анікєєнко, І. Т. Гриченко, Є. П. Крюк та ін ; упоряд. І. Т. Тарасенко. – Харків : Прапор, 1967. – С. 192–193.

Некоторые данные об истории Сумской областной больницы // Медицинское образование в классических университетах: история и современность : материалы междунар. науч.-практ. конф. 16–17 мая 2002 г., г. Сумы / СумГУ ; Сум. обл. упр. здравоохранения ; под ред. К. К. Васильева. – Сумы, 2002. – С. 123–127.

У періодиці

Здоров'я людини – державна справа // Ленінська правда. – 1971. – 24 лют. – С. 2.

Перспективи розвитку охорони здоров'я в області в дев'ятій п'ятирічці.

Поліпшуємо медичну допомогу // Ленінська правда. – 1977. – 9 жовт. – С. 2.

Вчиться молодь у ветеранів // Ленінська правда. – 1981. – 23 груд. – С. 3.

Про неї

У книгах

Єгорова Ірина Костянтинівна // Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сум. держ. ун-т ; рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа» ; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Фолігрант, 2004. – С. 144 : фот.

Сумская областная больница : [буклет] / ответств. за вып. И. К. Егорова. – Сумы : Облполиграфиздат, 1977. – 8 с. : фот.

Чернобров І. В. Люди милосердя: сторінки історії медицини Сумщини. – Сумы : Корпункт, 2001. – С. 267.

У періодиці

Савченко М. Її ім'я – в пам'ять вдячних нащадків // Медицина і здоров'я. – 2018. – 24 трав. – С. 1 : фот.

Савченко М. Відкрили меморіальную дошку // Сумщина. – 2018. – 17 трав. – С. 6.

Відкриття меморіальної дошки І. К. Єгоровій на фасаді Сумської обласної клінічної лікарні.

Пам'яті товариша // Медицина і здоров'я. – 2017. – 23 берез. – С. 2 : фот.

Ольшанская Д. Больничный юбилей : Сумской областной клинической больнице – 60 лет // Данкор. – 2008. – 3 дек. – С. А12 : фот.

Розмова з І. К. Єгоровою – одним з перших головних лікарів обласної лікарні.

Миленко Л. Допоки нашого життя... // Сумщина. – 2008. – 9 трав. – С. 2 : фот.

Гвоздик А. Ирина Егорова // В двух словах. – 2007. – 29 авг. – С. А18 : фот.

Бесіда із заслуженим лікарем УРСР І. К. Єгоровою.

7 березня
60 років від дня народження
Світлани Олегівни Талан
(1960)

Народилася в с. Слоут Глухівського району у родині сільських вчителів. У 1975 р. закінчила восьмирічну школу в с. Перемога Глухівського району Сумської області. Продовжила навчання у Баницькій середній школі.

У 1983 р. закінчила Глухівський педагогічний інститут ім. С. М. Сергєєва-Ценського (нині Національний педагогічний університет ім. О. Довженка).

З п'ятнадцяти років почала працювати позаштатним кореспондентом районної газети. Згодом працювала вихователем у дитсадку, пізніше – учителем початкових класів.

У 1989 р. переїхала до східної України й відтоді мешкає у Сєвєродонецьку Луганської області.

Принципова, відкрита до людей, має активну громадянську позицію, проводить зустрічі з читачами у Сєвєродонецьку та багатьох містах країни, зустрічається з учасниками АТО, молоддю та учнями, займається просвітницькою діяльністю, була членом журі багатьох всеукраїнських та міжнародних конкурсів. Твори відомої письменниці змістовні, глибокі, змушують дивитися на життя по-іншому та спрямовані на виховання свідомості та патріотизму.

Світлана Талан пише романи у жанрі «реальні історії», які їй підказує саме життя. Усі твори на гостросоціальну тематику, незмінним залишається одне: головна героїня її книжок – жінка-українка, сильна духом, зворушлива, ніжна, чуттєва, яка іноді помиляється, але її завжди веде за собою кохання: до чоловіка, до дітей, до батьківщини.

Творчість С. Талан має багато прихильників та пошанувачів по всій Україні. Своїми досягненнями у творчості Світлана Талан зробила значний внесок у розвиток сучасної української літератури.

Є членом НСПУ з 2014 р.

З вересня 2017 року С. Талан обрана відповідальним секретарем Національної спілки письменників України Луганської області.

За активну громадську позицію, роботу з молоддю та внесок у розвиток літератури Світлана Талан удостоєна звання «Почесний громадянин м. Сєвєродонецька» (2017) та

«Почесний громадянин Березівської об'єднаної територіальної громади» (рішення 30-ї сесії Березівської сільської ради від 27.07.2018 р.).

Твори письменниці отримали нагороди та відзнаки:

1. Лауреат конкурсу в номінації «Романи» Всеукраїнського конкурсу романів, кіносценаріїв, п'єс та пісенної лірики «Коронація слова» за роман «Щастя тим, хто йде далі» (2011).

2. Від фонду «АНТИСНІД» на Всеукраїнському літературному конкурсі «Коронація слова» – переможець у номінації «Роман на гостросюжетну тематику» за роман «Щастя тим, хто йде далі» (2011).

3. Лауреат конкурсу в номінації «Романи» Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова» за роман «Не вурдалаки» (2012).

4. Лауреат спеціальної відзнаки «Вибір видавців» в номінації «Романи» за роман «Розколоте небо» на Міжнародному конкурсі «Коронація слова» (2014).

5. Лауреат Першого етапу міжнародного конкурсу малої прози «Белая скрижаль-2013» у номінації «Ти і я» за оповідання «І щоб ніхто і ніколи...» (2014).

6. Лауреат П'ятого літературного конкурсу ім. Володимира Дроцика у номінації «Прозова книга» за книгу «Розколоте небо» (2015).

7. Лауреат премії ім. Василя Юхимовича за книгу «Оголений нерв» (2015).

8. Друге місце у номінації «Проза» на Всеукраїнському літературному конкурсі «Відродження Дніпра» (2015).

9. За літературними підсумками 2015 року лауреат у номінації «Проза» за роман на тему російсько-української війни «Оголений нерв» від Національної спілки письменників України, Інституту літератури НАН України ім. Т. Шевченка, Національного музею літератури України та Київського національного університету ім. Т. Шевченка (2016).

10. Лауреат другого ступеня конкурсу Літературно-наукового фонду ім. Воляників-Швабінських за 2016 рік за роман «Повернутися дощем» від фундації Українського Вільного Університету у Нью-Йорку (30.08.2017).

11. Лауреат Міжнародного конкурсу «Невідома українська література» (друге місце) за твір «Він стояв за самостійну Україну» (Канада, Монреаль, 2018).

12. Відзнака Всеукраїнського літературного конкурсу прозових україномовних видань «Dnipro-book-fest» у номінації «Прозові твори (романи/повісті) за книгу «Ракурс» (06.09.2018).

13. Лауреат літературно-мистецької премії ім. Пантелеймона Куліша за роман «Ракурс», в якому висвітлюється патріотична боротьба українського народу за свободу та незалежність (2019).

Світлана Талан також отримала відзнаку «Золотий письменник України» (засновники Тетяна та Юрій Логущі), яку отримують письменники, чії видання перевершили 100-тисячний наклад творів, написаних українською мовою.

Твори

Не вурдалаки. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2013.

Мої любі зрадники : роман. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. – 280 с.

Без прошлого. – Канада : Альтаспера, 2013.

Сентябрьская весна. – Канада : Альтаспера, 2014.

Гадкий утенок. – Канада : Альтаспера, 2014.

Помилка. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2014.

Оголений нерв : роман. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2015. – 544 с.

Розколоте небо : роман. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2015. – 352 с.

Повернутися дощем : роман. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. – 448 с.

Купеля. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. – 240 с.

Надежда : роман. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. – 304 с.
Спокута : роман. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2017. – 304 с.
Ракурс : роман. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2017. – 320 с.
Замкнене коло. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2018. – 320 с.
Коли ти поруч. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2018. – 320 с.
Раздели мою печаль : роман. – Харьков : Клуб сімейного дозвілля, 2018. – 240 с.
Надеюсь и люблю : роман. – Харьков : Клуб сімейного дозвілля, 2018. – 228 с.
Мы всегда были вместе : роман. – Харьков : Клуб сімейного дозвілля, 2018. – 224 с.
Матусин оберіг : роман. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2018. – 288 с.
Своя чужая жизнь : роман. – Харьков : Клуб сімейного дозвілля, 2018. – 224 с.
Согретье солнцем : роман. – Харьков : Клуб сімейного дозвілля, 2019. – 320 с.

Література про С. Талан

- Воронцов П.** Світлана Талан : «Я пишу в жанрі реальних історій» // Голос України. – 2018. – 13 січ. – С. 10.
- Особова О.** Письменниця Світлана Талан : «Маю право писати про війну» // Урядовий кур'єр. – 2017. – 25 листоп. – С. 8.
- Гриценко А.** Зустріч з відомою письменницею // Глухівщина. – 2015. – 5 верес. – С. 2.
- Кутень В.** Її твори – з реального життя // Глухівщина. – 2014. – 5 квіт. – С. 3.
- Веретенник С.** Знайомтеся: Світлана Талан – письменниця-землячка // Глухівщина. – 2012. – 5 верес. – С. 4.

14 квітня
100 років від дня народження
Пилипа Трохимовича Гаврилова
(1920–1986)

«... Сумлінний і скромний трудар на ниві української освіти і науки...»

Ім'я П. Т. Гаврилова добре відоме в середовищі не лише сумської наукової еліти, але й за межами нашого краю. Життєтворчість П. Гаврилова – філолога, літературознавця, педагога, письменника, журналіста, методиста, кандидата філологічних наук, краєзнавця широко представлена в низці ґрунтовних джерел. Серед них – дипломна робота Н. Садовської «Пилип Гаврилов – громадянин, педагог, письменник» (2000), виконана на кафедрі української літератури СумДПУ ім. А. С. Макаренка під керівництвом доцента В. І. Будянського, книга спогадів «Учитель» (2010), розлога стаття в педагогічному довідникові «Освіта Сумщини в іменах» (2012), книга-раритет про родовід ученого «Сімейні історії родини Гаврилових» (2017). У цьому ряду рецензії М. Данька, П. Ключини, І. Трійняка, М. Безхутрого на літературну творчість письменника. Непересічна постать вдумливого літературознавця розкривається в збереженому родиною епістолярії. Серед адресатів П. Гаврилова були Григорій і Григир Тютюнники, В. Затулівітер, Б. Дзюба, К. Тесленко, П. Кочура, П. Ключина, П. Байдебуря, І. Савич, О. Підсуха. У колі його професійних інтересів були контакти з О. Гончаром, П. Загребельним, Д. Білоусом, Л. Новиченком. Можна стверджувати, що в особі П. Т. Гаврилова в добу стагнації 60-х рр. ХХ ст. культурне середовище Сум мало виразного «тихого» шістдесятника, одностайними якого були Г. Петров, М. Данько, П. Ключина, Б. Ткаченко, Й. Дудка та ін. За свою неафішовану українськість кожен із них зазнав нагінок від системи.

Чвертьстолітній сумський (1962–1986) період життя П. Т. Гаврилова вочевидь слід вважати найбільш плідним. Проте, аби досягнути його, слід звернутись до витоків: умов і обставин формування особистості вченого.

З метою створення якомога повнішого портрету П. Т. Гаврилова, наближення до читача, в текст оповіді введено документальні свідчення, спогади, епістолярії людей, які на життєвих дорогах зберегли пам'ять про нього.

П. Т. Гаврилов народився в с. Цвітна на Кіровоградщині 14 квітня 1920 р. у багатодітній родині селян Трохима і Єфросинії. Батьки сумлінною працею змогли вивести дітей у люди, давши кожному з восьми дітей вищу і середню спеціальну освіту. Драматичні події 30-х рр. ХХ ст., розорення села, нищення заможних господарств позначилось на долі цієї родини. Рятуючись, спочатку батько, а потім дружина з дітьми переселяються на

Донбас. У «Автобіографії» П. Гаврилов пише: «Дитячі і шкільні роки пройшли в Донбасі. Тут, на шахті ім. Артема, в 1937 р. закінчив десятирічку і був прийнятий на філологічний факультет Харківського державного університету імені О. М. Горького». Власне, вже тоді він пробував свої сили в літературній творчості. З «Автобіографії»: «В Донбасі в «Літературній піонерській газеті» ... надрукували перші мої спроби. Це були учнівські вірші про шахту і шахтарів – «Батько», «Комсомол», «Веснянка», «Розлука» (1935–1937 рр.). Ставши студентом університету і членом літстудії, перший свій вірш я теж присвятив Донбасу». Навчаючись в університеті, П. Гаврилов перекладав поезію В. Маяковського для університетської збірки (1940), друкувався в газетах Харкова. Рідна донецька земля, Щербинівка (м. Дзержинськ, зараз – Toreцьк) будуть завжди в його душі. Він певний час проживатиме тут, звідси з родиною перебереться до м. Суми. Проте зв'язки з Дзержинськом не пориватиме ніколи, а з роками напише повість «Назустріч бурі» про вчителя і талановитого письменника Степана Васильченка, котрий теж свого часу працював у Щербинівській школі.

Роки навчання в університеті для П. Гаврилова були найщасливішими: відкрився світ Науки і Книги, які стали для нього найбільшими чеснотами на все життя. Тодішня столична професура, цвіт української нації, навчала й виховувала так, що знань, умінь, прагнення працювати вистачило на все життя. Пізніше він із вдячністю згадуватиме О. Білецького, О. Петренка, Ф. Медведєва, молодого Ю. Лавріненка. Через десятиліття, після закінчення аспірантури, вже викладачем сумського педінституту в рідному університеті захистить першу в Україні кандидатську дисертацію про роман Григорія Тютюнника «Вир», який був однокурсником і другом. Саме зі студентських літ найближчими друзями впродовж життя були письменники Кость Тесленко (пізніше вчитель В. Стуса в м. Донецьк), Марія Лісовська, музеєзнавець М. Безхутрий, лексикограф І. Трійняк. Однокурсниками П. Гаврилова були О. Гончар, Д. Білоус. На професійному ґрунті були започатковані довірливі стосунки з Григором Тютюнником, дружиною Григорія Тютюнника Оленою Черненко і його матір'ю Івгою Буденною. Зрештою, саме в університетський період П. Гаврилов зустрінеться з майбутньою дружиною Варварою Гусаченко.

Навчання в університеті зруйнувала війна, забравши найкращі обнадійливі роки і здоров'я, підірване в нацистських таборах. Лише 1946 року П. Гаврилов закінчив із відзнакою Харківський університет, захистивши дипломну роботу, присвячену постаті М. П. Старицького і отримавши рекомендацію до навчання в аспірантурі. Проте життєві обставини спонукали до іншого.

Через важкий матеріальний стан сім'ї П. Гаврилов рік викладав українську мову і літературу в Харківському технікумі харчової промисловості, а потім виїхав із родиною в глибинне село Бугаївка Савинського району на Харківщині, де працював упродовж 1947–1957 рр. Ці 10 років вчителя-практика стали підґрунтям майбутньої методичної діяльності. У цей період молодий учитель друкував поезії і байки в районній і обласній газетах, статті з проблем методики викладання мови і літератури в журналах «Література в школі», «Українська мова в школі», рецензії в «Літературній газеті», «Радянській освіті». Започаткований напрямок такої діяльності П. Т. Гаврилов продовжував усе життя. Слід наголосити на особливому його зацікавленні театром, котрий наповнював життя й надихав до творчості. Колишні учні Бугаївської школи 50-х рр. минулого століття пам'ятають спектаклі, поставлені улюбленим учителем, де грав і він сам. Пізніше студенти-старшокурсники сумського педінституту відкривали для себе світ театру корифеїв ХІХ – поч. ХХ ст. на спецкурсі, розробленому доцентом П. Гавриловим, актори сумського драмтеатру ім. М. С. Щепкіна старшого покоління приязно сприймали виражені ґрунтовні рецензії на спектаклі за авторством П. Гаврилова.

На початку 60-х рр. сім'я П. Гаврилова перебралася в рідний для нього Донбас, у місто дитинства Дзержинськ. Тут він працював у газеті, викладав у школі, поєднуючи роботу завуча і творчу діяльність, писав дисертацію про життєтворчість Г. М. Тютюнника.

У пошуках місця роботи для наукової діяльності П. Гаврилов подає документи на конкурс і проходить у трьох вузах – Донецькому університеті, Горлівському ін'язі, Сумському педінституті. Обрано було останній.

Саме тут учений пройшов шлях від асистента кафедри загального мовознавства до декана філологічного факультету, доцента кафедри української літератури. Тут опікувався творчою молоддю, ведучи літоб'єднання, писав статті, монографії і художні твори, виховував майбутніх педагогів, був високо затребуваним лектором на курсах підвищення кваліфікації вчителів, відкривав і плекав обдаровану молодь, серед якої можна назвати В. Затуливітра, М. Шевченка, В. Чубура, В. Крикуненка, П. Скорика та ін.

Нижче подаємо фрагменти спогадів, листів, вражень колишніх учнів, друзів, колег П. Гаврилова.

«Коли П. Т. Гаврилов приїхав до Сум і почав працювати у Сумському педінституті, то у нас іще не було ніякої письменницької організації. Але вже починали зароджуватись літературні сили, у тому числі у Сумському педінституті. Пилип Трохимович разом із М. Мінаковим очолив роботу з літературно обдарованою молоддю. Потім до П. Гаврилова приєднався П. Охріменко». (О. Столбін. 2000 р.).

«Дорогий Пилипе Трохимовичу! Величезне спасибі за Вашого теплового листа. ...Я отримав лист з ЛУ за підписом І. Жиленко. Спасибі Вам за теплі слова, які мене приободрили. З повагою ваш В. Затуливітер». (1963 р.).

«Зичу Вам щирого доброго здоров'я, доброго літа, успіхів у праці. Дозвольте потиснути Вашу руку не як учителеві, а як комусь іншому, що мав більше значення у моєму житті. Туманний Ваш степовик і книжник Вол. Затуливітер». (1964 р.).

«П. Т. Гаврилов... був і є для мене і моїх однокурсників взірцем українського інтелігента тих непростих 60-х років. На тих зібраннях у підвальному приміщенні редакції газети «Ленінська правда» (йдеться про обласну літстудію при газеті. – М. Д.) мені випало щастя зустріти щирих українців-одномудців, які ділилися думками з приводу публікацій І. Драча, М. Вінграновського, Д. Павличка, Л. Костенко... Рівний, спокійний, неголосний тон розповіді... Інколи пощипує себе за вуса, закушує губу, задивляється у вікно чи в свою кишенькову картотеку у руці – і без поспіху, детально втовкмачує у наші дівочі голови премудрощі літературного аналізу. Охайний, педантичний, обережний у висновках, без компанійщини чи панібратства». (Вчитель-методист С. М. Дубровська. 2000 р.).

Особливим періодом життя П. Т. Гаврилова була його каденція деканства (1971–1975). Небагатьом відомо, що ця посада не для всіх. Вона забирає сили, не регламентує робочий час, потребує виважених рішень, принциповості, іноді – мужності й рішучості, але головне – розуміння й поваги до студентів і колег. Яким деканом був П. Т. Гаврилов? Про це пишуть у книзі спогадів «Учитель» колишні випускники філфаку СумДПУ, люди обдаровані і самодостатні, жоден із яких не зрадив обраній професії.

«Видиться і досі: м'яке сивувате волосся, вуса козацькі, а очі добрі-добрі, і лагідна батьківська посмішка. А ще вишиванка українська (у ті часи!). Був і справді як батько. Бо ж треба було не тільки освіту давати, а й турбуватися за чужі діти. Любив він нас, студентів. І ми любили і поважали його». (Л. Павлик, учитель-методист Чернобаївської гімназії (Черкащина).

П. Т. Гаврилов був другом і одномудцем Ю. П. Ступака, П. Ключини, П. Охріменка, В. Будянського, А. Гризуна. Заслужений артист України, доцент кафедри української літератури СумДПУ В. І. Будянський писав: «Пилип Трохимович – багатогранно талановита людина. Познайомилися ми в далекому 1970 році. Зблизила нас любов до літератури і театру. Пилип Трохимович не пропускав жодної прем'єри. Дивився він творчо, як театрознавець. Часто писав рецензії. ...Я і сьогодні пам'ятаю тихий, лагідний, переконливий голос театрознавця і його слухні поради щодо ведення ролі та створення художнього образу на сцені».

Потужною була і наукова робота вченого. Окрім написаних у Сумах художньо-документальних повістей «Назустріч бурі» (про Степана Васильченка) і «Проти течії» (про М. Л. Кропивницького), було опубліковано методичний посібник «Оглядові теми на уроках української літератури в старших класах» (1980), підготовлено монографію про письменника О. Підсуху «На поклик епохи» (1987), яка вийшла вже після смерті автора.

Багато задумів, на жаль, не були реалізовані через проблеми зі здоров'ям. Довелось залишити посаду декана, зменшити лекторське навантаження на кафедрі, а у 1980 році піти на пенсію. Проте і в цей час П. Т. Гаврилов друкувався в періодиці, брав участь у наукових конференціях, зустрічався з колегами і студентами. До останнього дня, майже втративши зір від руйнівного діабету, читав, спілкувався з учнями, радів дітям і онукам. Всі, хто пам'ятають його, свідчать: «Такого дідуся і батька зустрінеш не часто...».

Разом із дружиною Пилип Трохимович виростив трьох доньок, які обрали шлях батьків-філологів. Старша донька Леся – викладач російської мови, кандидат філологічних наук, пов'язала своє професійне життя з Воронежським державним університетом. Середня, Оксана, англійський філолог, навчала студентів Сумського національного аграрного університету. Молодша донька Мирослава пішла шляхом батька, ставши викладачем кафедри української літератури Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка. За наполяганням батька нею був обраний найменш престижний у кінці 70-х рр. минулого століття факультет української філології. Далі був час професійного становлення на теренах учительської праці в сільських школах Тернопільської, Сумської областей і м. Суми, робота методиста в обласному управлінні освіти і чвертьстолітня діяльність на кафедрі української літератури СумДПУ, з якою пов'язана доля їх обох – батька і доньки.

У сім'ї за допомогою дідуся і бабусі виховано шість онуків, серед яких нині медики, економісти, педагоги. Почуттями дружби і взаємоповаги пов'язані батьки, діти і онуки родини Гаврилових. Про такі сім'ї писав І. Драч: «Батькі і діти, діти і батьки! Нерозділиме і одвічне коло...».

Зеленіє гілка роду П. Т. Гаврилова іменами вже чотирьох правнуків, яким їх батьки обов'язково розкажуть про прадіда Пилипа.

25 вересня 1986 року цей сумлінний і скромний трудар на ниві української освіти і науки пішов з життя. У цьому тексті умисно опущено інформацію про нагороди і відзнаки державою П. Т. Гаврилова, який залишив по собі вдячну пам'ять у серцях людей. Це, на наше переконання, неоціненне.

Мирослава Пилипівна Домчук (Гаврилова)

Квітень 2019 р.

Посвята вчителю

Роки летять. На жаль, безповоротно.
Та в пам'яті ми зберегти змогли
Людей, чиї прості життєві полотна
До цього часу колір зберегли.

Тріпав їх час, випробувано зливою
Людських обмов і грозами брехні.
Завчасно люди ті робились сивими,
Та колір не мінявсь на полотні.

Ви кожного вражали послідовністю
Своїх думок. І бачення буття
До нашої доносили свідомості,
Бо правда – над усе. Це сенс життя.

Учителю, закоханий у справу!
Давно пішли Ви в іншій світі.
Натхненно й віддано творили Ви державу
У душах тих, хто далі мусив йти.

*Алла Мірошниченко, начальник відділу
Охтирської районної державної
адміністрації Сумської області.
Поч. 2000-х рр.*

Бібліографія

Публікації П. Т. Гаврилова Окремі видання

- Проти течії** : оповідання про М. Л. Кропивницького. – Донецьк, 1963. – 122 с.
Назустріч бурі : повість про Степана Васильченка. – Харків : Прапор, 1970. – 83 с.
Оглядові теми на уроках української літератури в старших класах : посіб. для вчителів. – Київ : Радянська школа, 1980. – 126 с.
На поклик епохи (Олександр Підсуха) : літ.-крит. нарис. – Київ : Радянський письменник, 1986. – 165 с.

У періодиці

- Життя як пісня** // Ленінська правда. – 1966. – 17 черв. – С. 2.
Присвячено доценту СДПУ ім. А. С. Макаренка М. Д. Боню.
Сумщина літературна // Ленінська правда. – 1966. – 11 груд. – С. 3.
Міць поетичних крил: [письменницькі спроби молодих літераторів] // Червоний промінь. – 1970. – 30 серп.
Із іскри – полум'я : нотатки про новий історичний роман Панаса Кочури // Ленінська правда. – 1972. – 26 серп.
Слово чисте, як роса : [нова книга П. Ключини «Краплини барв земних»] // Ленінська правда. – 1974. – 11 черв. – С. 3.
Поетичні мости братерства : [зв'язки Д. Білоуса, П. Воронька з Болгарією] // Ленінська правда. – 1976. – 5 берез. – С. 3.
Приблизності «крізь даль років» : [літературне краєзнавство] // Літ. Україна. – 1976. – 7 трав.
Олександр Підсуха. Чекання зустрічі // Дніпро. – 1981. – № 5. – С. 155–157.
Легенда нашої молодості // Літературна Україна. – 1984. – 11 жовт.

Про нього Окремі видання

- Учитель** : спогади про Пилипа Трохимовича Гаврилова / ред. М. Домчук. – Лебедин, 2010. – 35 с.
Сімейні історії родини Гаврилових (від 1750 р. до 2016 р.) / уклад.: Г. М. Миронюк, О. П. Щербак (Гаврилова), Л. О. Глущенко. – Корсунь-Шевченківський, 2017. – 286 с. : фот.

У книгах

- Голубченко В. Ю.** Освіта Сумщини в іменах : пед. довід. / СДПУ ім. А. С. Макаренка. – Суми : Університетська книга, 2012. – С. 49–50 : фот.

Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сум. держ. ун-т ; рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа» ; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Фолігрант, 2004. – С. 86 : фот.

У періодиці

Кислиця П. Пилип Гаврилов у творчості й пам'яті послідовників // Сумщина. – 2016. – 22 верес. – С. 10.

Гризун А. Багатогранна постать : згадуючи Пилипа Гаврилова // Сумщина. – 2010. – 14 квіт. – С. 4.

Єременко О. Ми пам'ятаємо Вас таким... : тетраптих споминів про Великого Майстра // Укр. літ. в загальноосвітній школі. – 2010. – № 4. – С. 14 : фот.

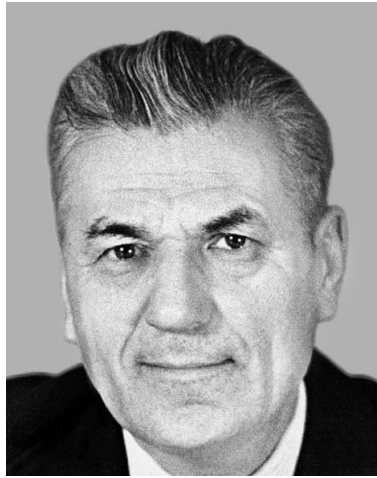
Кравченко В. О. Дякую за науку // Укр. літ. в загальноосвітній школі. – 2010. – № 4. – С. 15.

Мірошниченко А. Ю. Посвята вчителю : [вірш] // Укр. літ. в загальноосвітній школі. – 2010. – № 4. – С. 15 : фот.

Костюк В. Митцю своєї справи // Укр. літ. в загальноосвітній школі. – 2010. – № 4. – С. 16.

Затулівітер В. З когорти буревісників : [книга П. Гаврилова «Назустріч бурі. Повість про Степана Васильченка»] // Ленінська правда. – 1971. – 2 лют. – С. 3.

24 квітня
100 років від дня народження
Дмитра Григоровича Білоуса
(1920–2004)

Д. Г. Білоус – співець рідного краю

Дмитро Григорович Білоус – визначний український поет, член-кореспондент Академії педагогічних наук України, лауреат національної премії ім. Т. Г. Шевченка, літературних премій імені Лесі Українки, Олени Пчілки та Максима Рильського, наш земляк.

За життя Дмитро Григорович був нагороджений орденами Вітчизняної війни I ступеня та Дружби народів, Ярослава Мудрого 5 ступеня та «За мужність» III ступеня, болгарськими орденами Кирила і Мефодія I ступеня та найвищою державною відзнакою Болгарії – орденом «Мадарський вершник» I ступеня, багатьма медалями.

Дмитро Білоус – унікальне та цікаве явище в українській літературі. Це був непересічний поет, сатирик-гуморист, блискучий перекладач, публіцист, науковець і педагог, його творчість різноманітна і багатогранна, здобула широке визнання не лише в Україні, а й за її межами.

Нев’януча любов до України, до свого народу, щире прагнення служити йому словом – головна тема творів з літературної спадщини Д. Білоуса. Він увійшов в українську літературу як митець високої художньої культури, громадської пристрасті, схильний до роздумів про сучасність, історичне минуле нашої держави, який постійно дбав про відродження її неоціненного скарбу – рідної мови.

Дмитро Григорович Білоус народився 24 квітня 1920 року в мальовничому селі Курмани на Сумщині, в багатодітній селянській родині. Дитячі роки його минули на зелених берегах тихоплинної, синьоокої Сули.

На схилі літ у вірші «Біографічне» поет напише про це так:

Моя біографія, друзі,
сягає в далекі ті дні,
коли мене бусол на лузі,
підкинув батькам навесні.
Та й досі я згадую завше,
що послугу він немалу
зробив немовляті,
обравши село Курмани і Сулу.

В сім’ї Білоусів – Григорія Миколайовича і Ганни Давидівни було одинадцятьоро дітей. Дмитро був десятою, передостанньою дитиною в родині. В оселі завжди панували

мир і злагода, а батьки були справжніми педагогами від природи, які виховували своїх дітей щирою любов'ю, повагою і терпінням.

Батько Григорій Миколайович – людина досить освічена, багато читав, пам'ятав численні перекази і легенди, що передавалися в народі з покоління до покоління, шанував українські обряди та звичаї. Він був напрочуд талановитою людиною. Прекрасно співав у церковному хорі, із вчителем та директором школи організували в селі самодіяльний драматичний театр, народний хор, ансамбль народних інструментів. Григорій Миколайович добре знав усі церковні служби, міг, при потребі, самотужки похрестити новонароджену дитину, чи відспівати небіжчика. Допитливий від природи, він перечитав усі книги з власної бібліотеки, а згодом і сам почав робити замітки до своїх загальних зошитів, де і проявилась схильність волосного писаря до образного слова.

Мати, Ганна Давидівна, мала лагідну вдачу. Ніколи й нікого з дітей не примушувала ні за яких обставин, вона ні на кого не підвищувала голосу, маючи вроджений педагогічний такт. Свою маму малий Митько запам'ятав через її повсякденну працю. В уяві сина мати назавжди залишилася невсипущою трудівницею, яка з берега вічності озивалася піснею, люблячим доторком руки, ніжним поцілунком перед далекою дорогою. Ганна Давидівна була матір'ю-героїнею. В неї було одинадцятьоро дітей. Двоє дітей померло від хвороб ще маленькими. В неї була своя манера спілкування з дітьми: материнська вдячність дітям. Посилає, бува, когось із хлопців по воду, обов'язково наперед подякує «Принеси, спасибі тобі, синку, відерце водички». І ніколи не було такого, щоб хтось із дітей не послухався, не виконав материнське чи батьківське прохання. Робили діти все дружно та весело, без примусу. Кожен в родині мав свої обов'язки, про які дітям не треба було нагадувати. Ось в такій сімейній атмосфері затишку і тепла зростав малий Митько, як його ласкаво називали рідні. З дитинства хлопчик виділявся своєю розсудливістю та обережністю. Обоював рідну землю, любив усе живе, що оточувало його і вело у дивовижний світ природи. Влітку разом з іншими хлопцями водив купати коней на Сулу, стрибав сторч головою у воду, плавав навперейми. Взимку на саморобних санчатах любив гасати з високих прибережних пагорбів аж до вкритої кришталевою кригою річки. Та особливо любив слухати розповіді старших. В цих народних переказах не раз черпав для себе теми віршів, наснагу для творчості.

Батьки – Григорій Миколайович та Ганна Давидівна, по можливості, дбали про освіту своїх дітей. Всі вони закінчили земську школу. Старший брат Олекса закінчив Роменське училище, де почав учитися з десяти років, потім закінчив інститут народної освіти в Харкові. Писав вірші, був членом письменницької організації «Плуг». Друкувався в газетах і журналах. Працював викладачем у Харківській дитячій трудовій колонії, душею якої був Антон Семенович Макаренко. Згодом Олекса стане кандидатом філософських наук, викладачем, добрим і вдумливим наставником для своїх молодших братів Дмитра та Миколи. Саме до Олекси в Харків їде Дмитро, виснажений голодом 33-го та тифом, де здібний хлопець після закінчення п'яти класів Курманівської школи продовжує навчання і виховання в дитячій трудовій комуні.

Комуна мала для хлопця доленосне значення. Тут він бачив, а пізніше осмислив методи нетрадиційної педагогіки, засновані на народній педагогіці. «У комуні був культ мови і літератури, – згадував пізніше поет, – неправильно писати, неправильно говорити вважалося ганьбою. Заохочувалась дотепність, фантазія, кмітливність. На всю стіну довгого коридора вивішувалася стіннівка «Конкурс стінзадачника». Які тут були цікаві вікторини з чарівного світу літератури! Задачки, головоломки, загадки, ребуси, шаради. І тут же – скринька для відповідей. Журі відзначало переможців, одного разу серед них був і я, отримав приз – готовальню.

А який прекрасний був час, коли ми молодими пагінцями вросли в літературну студію при Харківській філії Спілки письменників! Зігріті увагою майстрів слова, ми сміливіше виносили на люди свої літературні проби. Саме тоді, навесні 1935 року, в

комунівській багатотиражці я вперше побачив свого надрукованого вірша «Весняні акорди».

А потім був омріяний філологічний факультет Харківського університету, куди хлопець подався на навчання після закінчення робітфаку. Тут він став однокурсником майбутніх письменників України – Олесь Гончара та Григорія Тютюнника. Харківський університет тих літ Олесь Гончар згодом назве «Сонячним храмом науки». І хто зна, як би далі розвивалася доля поета, якби не війна. Разом з іншими студентами університету в складі студентського батальйону Білоус добровільно пішов на фронт, брав участь у перших оборонних боях на землі України, і тоді ж, у серпні 1941-го, був тяжко поранений.

Минуло більше року лікування в госпіталях на сибірській землі, поки молодий боєць знову став до лав і зміг продовжувати війну з фашистами, тепер уже у складі Української редакції радіомовлення для партизанів. Першою його літературною зброєю стала сатира, а датою народження нової посади – рік 1943, місто Москва.

Після визволення Києва від нацистських загарбників Дмитро Григорович навчається в Київському університеті, закінчує аспірантуру, стає відповідальним секретарем молодіжного літературного журналу «Дніпро». Незабаром, в 1948 році, відбувається перший літературний дебют поета – вийшла в світ книжка гумористичних та сатиричних віршів «Осколочним», за нею – «Добрим людям на здоров'я, ворогам на безголов'я» (1951 р.), «Веселі обличчя» (1953 р.).

Отже, на середину 50-х років Дмитро Білоус визначився як літератор. Його перші поетичні збірки були прицільними, дотепними, а інколи і дошкульними, на що батько українських радянських сатириків і гумористів Остап Вишня сказав: «Вперед, Митю Білоусе, тільки вперед!».

Першими мішенями сатиричного прицілу Дмитра Білоуса були нацистські загарбники, побачені і зображені поетом з точки зору партизанів, які, виконуючи свою благородну місію народних месників, не лише успішно били ворога, а й дошкульно сміялися з нього. Разом з ним уже тоді окреслилося обличчя героя позитивного гумору поета-солдата і партизана, трудівника фронту і тилу, патріота рідної землі.

Згодом об'єкти сатири Дмитра Білоуса стали ширшими – підбурювачі війни, бюрократи, окомиллювачі, хвальки, підлабузники, як казав Маяковський: «Ціла низка типів тягнеться». І особливо дошкульно поет-сатирик висміює охочих поживитися за рахунок державної та громадської власності. Іноді письменник прагнув створити й узагальнені образи на зразок Луки Лукавого, Ілька-хвалька, Івана Говорухи, слідуючи давній традиції – надання значущих прізвищ – що йде від народної творчості, від Гоголя, Котляревського, Руданського.

Згодом поет ще поширив коло сатиричних зацікавлень, щоразу находячи нові об'єкти для сатиричних стріл. Але в його поезії поряд із сатиричними героями завжди жили і діяли люди нової епохи, носії ідей дружби і братерства, представники праці і науки, які уміють не тільки добре працювати, а й веселитися. Поезія ця пройнята теплим гумором і доброю усмішкою.

Оригінальністю задуму і майстерністю його втілення позначені і подальші збірки Білоуса – «Колос і кукіль» (1960 р.), «Сатиричне і ліричне» (1961 р.), «Тарасові жарти» (1964 р.) та інші.

Поряд з цим, Дмитро Білоус плідно працював у галузі дитячої літератури. Одна за одною виходять книги для дітей «Пташині голоси» (1956 р.), «Упертий Гриць» (1959 р.), «Лікарня в зоопарку» (1962 р.), «Гриць Гачок» (1970 р.), «Веселий кут» (1979 р.). Дитячим творам поета притаманні дві риси: він вніс у них елементи гумору: написані вони з м'якою усмішкою, в дусі українського народного дотепу, а друга риса – це елементи пізнавальності, які можливі лише тоді, коли сам автор добре вивчив предмет.

Працюючи в дитячій літературі, Дмитро Григорович досліджував і творив дитячу поезію, демонстрував світові її графічну обдарованість, її музичну ритмічність, її дотепну

грайливість. Можливо тому і багато дорослих читачів свого часу, захопившись витонченими та простими для сприйняття творами Дмитра Білоуса, залишилися прихильниками таланту видатного поета, письменник зміг заговорити з дітворою мовою самих дітей і у відповідь почув голос вдячного читача. Він розігрує для дітей цікаву подорож у казкову, і водночас таку реальну країну нашого буття з її здобутками та її негараздами. І це захоплює, залучає широкі читацькі кола до тієї повчальної гри. Тому, мабуть, дитячі книжки Дмитра Білоуса не старіють. Вони виростають з дитинства і дорослішають разом з читачем. Як вдумливий дослідник української мови, української культури, Дмитро Білоус знайшов таку форму спілкування зі своїм читачем, що, у повному розумінні цього слова, його твори стали творами «загального читання», а не тільки творами виключно для дітей. В даному разі Дмитро Григорович слідував настанові великого В. Белінського, який твердив, що «книжки для дітей можна і треба писати, але хорошим і корисним є лише той твір для дітей, що може зацікавити і дорослих людей і подобатися їм не тільки як дитячий твір, а як літературний твір, писаний для всіх».

Більшість книжок Білоуса для дітей – це або тематичні цикли, де всі вірші об'єднані єдиним задумом, або поеми. В поемах присутні іноді не один, а кілька героїв та «антигероїв», досить реалістично змальованих, за котрими виразно проступають їхні життєві прообрази. І все це поєднано з гумором і пройнято усмішкою доброзичливості. В дитячих поемах «Сад на Лисій горі», «Веселий кут» йдеться про естетичну суть праці, відчуття краси. Патріотична тема в дитячих творах Білоуса розроблена по-своєму, з урахуванням дитячих розумінь та уявлень.

Саме за твори для дітей, написані в кінці 90-х років минулого століття, а саме «Диво калинове», «Чари барвінкові», «За Україну молюсь», письменник був пошанований найвищими літературними відзнаками нашої держави – національною премією ім. Т. Шевченка (1990 р.), Державною літературною премією ім. Лесі Українки (1997 р.) та літературною премією ім. Олени Пчілки (2000 р.). Своєю творчістю для дітей Дмитро Григорович блискуче довів, що коли діти мають справу зі справжньою художньою літературою, то вони виростають на такій духовній спадщині, на таких книгах, які мандрують разом з ними з раннього дитинства у доросле життя. І ті духовні скарби, що закладаються в дитинстві, мають дивовижну властивість виховувати людину протягом усього життя. Твори для дітей Дмитра Білоуса залишаються актуальними для багатьох поколінь українців. Здається, що ця поезія творилася на виріст і на віки великим майстром.

А тепер ми перейдемо до тієї сфери творчого діяння Д. Білоуса, про яку говориться не так часто. Ще на початку 50-х років минулого століття Дмитро Григорович перекладає окремі твори класиків російської літератури та поетів різних республік колишнього Радянського Союзу. У 1959 році він дає згоду поїхати у тривале відрядження до Болгарії з метою вивчити не лише болгарську літературу, а й мову. Мало сказати, що він виконав це завдання з успіхом, досконало оволодівши мовою і ставши першорядним перекладачем, – він став ніби повноважним представником болгарської літератури в Україні, її ревним популяризатором, її знавцем. Саме за реальні здобутки у цій сфері своєї діяльності поет нагороджений болгарським орденом Кирила та Мефодія I ступеня. А здобутки були вагомими. Білоус багато років працював над укладанням «Антології болгарської поезії» (1974 р.), і в двох її томах переклав понад 300 творів. Цю працю Дмитро Павличко назвав творчим подвигом поета-перекладача. Дмитро Григорович переклав і упорядкував збірник народної мудрості – болгарських прислів'їв та приказок. А крім цього, близько десяти книг віршів і прози, серед них – книга віршів Дмитра Методієва «Велике переселення», драматичних творів – Йордана Йовкова «Албена» та К. Зідарова «Цар Іван Шишман», роман прози М. Марчевського «Острів Тамбукту» та кілька книжок для дітей. Ця значна за обсягом, високоякісна за змістом і рівнем перекладу праця високо оцінена українськими та болгарськими письменниками і критиками.

Його перекладацька діяльність різноманітна, але достатньо цілеспрямована. Переклади з російської – тут є і переклади з Пушкіна, і з Некрасова, і з Крилова, але, головним чином, це переклади учителів і братів по зброї – сатириків – Дем'яна Бедного, Сергія Михайлова, Самуїла Маршака, а з білоруської – Ф. Богушевича, К. Крапиви, Н. Тілевича.

Всі переклади зроблено досить майстерно, з урахуванням всіх досягнень сучасної школи українського перекладу, тобто з увагою до особистості, стилю перекладуваного поета. Цими рисами відзначаються переклади з латинської, вірменської, азербайджанської, осетинської, польської мов. Саме за видатну і плідну роботу в галузі перекладу Д. Білоус був удостоєний високої літературної премії ім. Максима Рильського і нагороджений орденом Дружби народів.

Не можна сьогодні не згадати одержиму працю Дмитра Білоуса у царині української мовної культури. Тривалий час, протягом восьми років, Дмитро Григорович вів по Українському радіо передачі про мову.

Мільйонам слухачів він цікаво розповідав про власні спостереження, перевиті науковою думкою та великою любов'ю до нашого рідного слова. «Про красу українського слова», «Мовні засоби українського стилю», «З однієї коліски», «Мовні засоби гумору й сатири», «Про словники», «Українська народна пісня», «Діалог в художньому творі», «Про переклади», «Мова молодих письменників», – ось далеко не повний перелік тем, розкритих для масової аудиторії. Ті передачі в захопленні слухала вся Україна і вчилася любові до рідної мови. Мало хто після Дмитра Білоуса наважився на таку титанічну роботу з пропаганди рідної мови, нашої культурної спадщини. І тут знову Д. Білоус виступив як пропагандист української культури. Письменник вчив вдумливо спілкуватися з книгою, вчив живому і радісному спілкуванню з літературою. Доречно буде сказати, що завдяки Дмитрові Білоусу там, де побував поет – на підприємствах, в установах, учбових закладах, школах, колгоспах – було створено безліч суспільних бібліотек та поновлено існуючі його особистими книгами та книгами, подарованими Спілкою письменників України. Підбір таких книг є в Недригайлівському краєзнавчому музеї, Недригайлівській районній бібліотеці, Курманівській школі.

Оглядаючи творчий шлях поета, мимоволі дивуєшся плідності його праці. Ще одна галузь його творчого діяння – це літературно-критичні та дослідницькі праці. Наприклад, виходить українською мовою книжка віршів Д. Методієва «Червоний мак» – вона супроводжується докладною вступною статтею про життя і творчість болгарського поета, перекладача творів Шевченка; так само книга Нілонова «Вереснева земля» відкривається передмовою Д. Білоуса – «Поет вересневої ночі». Д. Білоус – постійний учасник різних міжнародних симпозіумів болгаристів, на яких завжди виступає з доповідями.

Його перу належать десятки статей, розвідок, передмов до творів Л. Глібова, Остапа Вишні, О. Гончара, В. Ткаченка, О. Підсухи. Саме Олександр Підсуха на багатогранну діяльність поета написав дружнє посланіє-усмішку:

Дорогому другові Дмитру,
Що підвладне все його перу:
Вірші сатиричні і ліричні,
Передмови та статті критичні.
А для мене легше гнуть підкови,
Ніж писать статті чи передмови.

Як віддарунок на його творчі зусилля і як оцінку реальних здобутків поета-гумориста і сатирика, вийшли з друку його книжки іншими мовами світу. На російську його вірші переклала В. Корчагіна, на білоруську – А. Валюгіна, на болгарську – А. Босева, І. Давидкова.

Філолог за освітою, патріот по духу, Д. Г. Білоус постійно дбав про розвиток українського слова. В його творчості на першому місці завжди була та земля, де він

народився і вчився любити її синівською любов'ю. Він завжди пишався духовністю рідного краю, його історичними пам'ятками, красою і неповторністю рідної землі, протягом усього творчого життя у багатьох своїх творах він завжди трепетними почуттями звертався до отчого краю, до землі, яка подарувала життя його великій, славної родині:

Будь благословенна, отча земле,
Ти подарувала нам життя...

Рідне село Курмани він згадував принагідно скрізь, де це можна було зробити, завдячував своєму селу і річці Сулі, котра наповняла його вразливу душу світлими спогадами на все подальше творче життя. На одній зі своїх поетичних збірок він зробив такий напис:

Без тебе, річечко Суло,
Цієї б книжки не було!

Святе почуття любові і шани до рідної землі, що йде з глибин народних джерел, пронизує всі його твори, і ці свої щирі, патріотичні переконання він постійно ніс до широкого кола читачів. Серед видатних українських письменників другої половини ХХ століття саме Дмитра Білоуса можна вважати одним з найбільш комунікабельних, найбільш товариських поетів. Немає в Україні жодної області, великого міста, де б не побував зі своїми творчими виступами Дмитро Григорович. В багатьох школах України, як в місті так і в селі, лунало палке слово поета. Його слово постійно перебувало у живому спілкуванні з читачем в школах, студентських аудиторіях, на підприємствах, установах і організаціях. За своє життя Дмитро Григорович неодноразово бував у Болгарії, Польщі, Югославії. Об'їздив увесь колишній Радянський Союз, за винятком Таджикистану та Туркменістану. Його запрошували у складі творчих делегацій на різні творчі зустрічі, симпозиуми, конференції. Свого часу Дмитро Білоус був учасником Всесвітнього форуму поетів у Македонському місті Струга. В форумі поетів «Струзькі вечори поезії» брали участь з півсотні відомих поетів з усіх шести континентів. До форуму поетів було випущено в світ поетичну збірку всіх учасників, де було вміщено твори як в оригіналі, так і в перекладах на інші мови. Серед них і поетичні твори Д. Білоуса. А якщо до всього вищесказаного додати активну громадську діяльність Білоуса як депутата Київської міськради, в Спілці письменників України, в товаристві радянсько-болгарської дружби, то можна лише дивуватися, де брав снагу, здоров'я і життєві сили письменник. Та попри все, незважаючи на постійну нестачу часу, поет завжди користувався першою ліпшою нагодою, щоб відвідати рідні краї. По кілька разів на рік при всій своїй завантаженості їздив Дмитро Григорович на Сумщину, Недригайлівщину. Часто такі поїздки здійснював зі своїм земляком з Хоружівки Олексою Ющенком. Принагідно буде сказати, що ці два патріархи української літератури були добрими друзями, любили жартувати, привітати один одного гострими присвятами, епіграмами. Коли вони збиралися удвох, між ними часто починалося веселе поетичне змагання. Спільні поїздки по рідній землі ставали творчим поштовхом для написання нових творів. І щоразу добре знані, здавалось, місця відкривалися по-новому, вражаючи уяву і пам'ять. Саме після таких поїздок з'являлися присвяти біографічного плану видатним постатям Сумщини, видатним подіям, що відбувалися на цій землі.

Особливо проникливі рядки, присвячені «Слову о полку Ігоревім», адже похід князя Ігоря розпочався з нинішньої Сумської землі. «Семен Гаркуша» – поема про славного козацького ватажка, народного месника. Автор з любов'ю та особливою гордістю змальовує своїх славетних земляків, які прославили Україну в світі. А це останній кошовий отаман Запорізької Січі Петро Калнишевський, всесвітньовідомі Дмитро Бортнянський, Пантелеймон Куліш, Олександр Олесь, Остап Вишня, Микола Хвильовий, Іван Багряний... Про літературне краєзнавство Дмитра Білоуса знаний український письменник Юрій Мушкетик сказав так: «Поезія Дмитра Білоуса веде нас до наших коренів, без яких ми на землі – бур'ян, перекотиполе, люди без роду – племені. У кожного з нас своя Сула, свої Курмани, і водночас вони в нас спільні, наші, українські».

В травні 1999 року в складі групи столичних поетів і прозаїків Дмитро Григорович здійснив одну з останніх своїх поїздок по Сумщині. Поклонитися великому Кобзарю, проїнятися духом тих місць, де ходив поет, група столичних гостей приїхала до Ромен. Серед них і старійшина української літератури Д. Г. Білоус. Саме він прийняв хліб-сіль від жителів землі роменської. А потім Дмитро Григорович зустрівся з учнями та вчителями школи № 1, під час зустрічі всі ще раз переконалися, що поет не лише талановито пише, а й красиво, захоплююче розповідає. Всі були зачаровані виступом цього красивого, навіть для своїх літ, чоловіка. Дмитро Григорович розповів, як працює над книгами, звідки черпає натхнення. А воно йде від причілка рідної хати, сплеску Сули, від великої селянської родини – мудрої, працьовитої, в якій ростять хліб і плекають рідну мову.

Далі зустріч з письменником проходила в залі засідань міської ради, де зібралися найпалкіші шанувальники художньої літератури. Серед них – Олександр Матійко, Павло Засенко, Ніна Гнатюк та інші.

Активне, творче життя письменника тривало до останнього дня. До перевантаженого творчими турботами патріарха української літератури постійно зверталися читачі, колеги, журналісти, освітяни. Зверталися за якимись справами, запрошували на творчі звіти спілчанських побратимів, запрошували до участі у творчих об'єднаннях національної спілки письменників України – перекладачів, дитячих письменників, поетів, сатириків, гумористів. Особисто зверталися керівники учбових закладів та школярі, запрошували письменника на виступи у школи, ліцеї, коледжі і вищі учбові заклади. А скільки зверталось до нього літературної молоді! Дмитро Григорович ніколи і нікому не відмовляв. Він говорив: «Коли тебе запрошують, коли існує зворотній зв'язок із читачем, є відгуки читачів, тоді існує висока творчість».

Молодіти душею, відчувати оновлюючий подих часу Дмитру Білоусу допомагало спілкування з учнями, зокрема, участь у Днях «Веселки» в Києві, на Чернігівщині, Полтавщині, в Автономній республіці Крим. Він серед дітей, як риба у воді. Його твори для дітей перемандрували до читанок, букварів, хрестоматій, словників, календарів, до видань видавництва «Грамота», стотисячним тиражем навчальної книжки «Відлуння десятиліть», закордонних журналів («Патріархат», «Веселка», США). Лише в підручнику «Українська мова» (10–11 кл.) використано понад вісімдесят філософсько-дидактичних віршів Білоуса. Ім'я письменника внесене до «Книги честі» видавництва «Веселка», – де вийшла друком основна частина його книг. Дмитра Григоровича було удостоєно вищої нагороди видавництва «Веселка» – Почесного диплому і медалі «Подвижник українського книговидання для дітей».

Всі ті, кому пощастило бути особисто знайомим з цією напрочуд доброю і щирою людиною, говорять, що Дмитро Григорович був дуже скромною людиною в житті і в побуті. Ветеран війни і праці, фронтовик, інвалід – він не добивався собі пільг і благ, навпаки, увесь час про когось клопотався, рецензував чийсь рукописи, представляв початківців у друкованих органах, відстоював права літераторів. У нього не було професійних секретів від початківців. На рубежі 50–60-х років Білоус вів літературну студію при видавництві «Молодь». Десяткам відомих письменників Дмитро Білоус допоміг здобути путівку у літературне життя. Вміти розгледіти талант, віднайти і запалити в людині «іскру Божу» – то теж був неабиякий талант, який підкріплювався відповідальністю та гордістю за молоде літературне покоління. Він ніколи не повчав, не хизувався, не вдавав із себе знаного педагога-академіка. Говорив завжди спокійно і лагідно, виразно і дотепно. Вмів уважно слухати, а цей дар притаманний справжнім мудрецам. Він не скупився на слова підтримки, похвали.

Дмитро Білоус був людиною надзвичайно глибокої душевної культури. Окрім університету академічного, від школяра до Почесного академіка Академії педагогічних наук України Дмитро Григорович з честю пройшов і університет життєвий, до останніх днів зберігши чистоту думки і справи.

Останні роки життя Дмитра Білоуса, напередодні та після його вісімдесятиріччя в творчому плані видалися дивовижно плідними. Літературний доробок письменника поповнився кількома рукописами нових книжок: «Безцінний скарб», «Мандрівка в країну Чистот», «Сокровенне», «Жар-птиця», «Рідні небеса». Усі ці книги побачили світ вже після смерті автора у 2004 – 2006 роках. Він встиг зробити дуже багато, але не все, що було задумано. На його робочому столі залишилися недописані вірші, недочитані книги, чиясь недорецензована дисертація, незакінчений відгук на нову збірку когось із поетів.

В народі кажуть, людина живе рівно стільки, скільки її пам'ятають на землі. Після себе Дмитро Григорович залишив неоціненну спадщину і всенародну любов. Він дійсно був народним поетом, високоосвіченою, інтелігентною людиною. Саме таким і залишився в пам'яті земляків, які його глибоко шанують і поважають. У рідній школі Білоуса зберігаються усі його книги з цікавими написами письменника. Ці книги вчителі широко використовують на уроках, позакласних заходах. Курманівським школярам приємно і цікаво читати книги свого земляка, бачити у них свій рідний край. Навіть кілька рядочків про їхню малу батьківщину викликають почуття гордості у дітей, які живуть у тому славному краї, де жив і навчався видатний поет. Творчість відомих земляків – Івана Чумаченка, Михайла Осадчого, Дмитра Білоуса – широко вивчається місцевими школярами на уроках з літератури рідного краю. Допоміжними матеріалами для вивчення є збірки поезій, прозових творів, журнально-газетні публікації, фотографії, спогади односельців, вчителів.

Дмитро Григорович тихо пішов за межу на вісімдесят п'ятому році життя, залишивши по собі повну творчу скарбницю, надбану життєву мудрість, щедре тепло своєї світлої душі. Залишились добрі спогади про Людину з великої літери, непересічну особистість, глибу таланту, праці і творчості. А творчість Дмитра Білоуса – це, насамперед, історія, родовід життя українського народу, це віра і любов до святого, до материнського слова, з якого починається і ніколи не закінчується наше життя.

Іван Абаровський,
краєзнавець

Бібліографія

Твори

Обережно: слово! : сатиричне і ліричне (вірші, поеми, епіграми, шаржі). – Київ : Радянський письменник, 1984. – 189 с.

В класі і в лісі : вірші та поеми / авт. передм. В. Клічак. – Київ : Веселка, 1990. – 247 с. : іл.

Диво калинове ; **Чари** барвінкові : вірші / передм. автора ; худож. О. І. Кошель. – Київ : Веселка. 1994. – 205 с. : іл. – (Шкільна бібліотека).

Ромен хіба не родич Рима? : поезії / передм. Ю. М. Мушкетика. – Київ : Український письменник, 1999. – 110 с. – (Сер. «Сучасна укр. літ.»).

Вибране : лірика, гумор, сатира, переклади / передм. В. Л. Чуйка. – Київ : Дніпро, 1990. – 310 с.

За Україну молюся : вірші : для мол. та серед. шк. віку. – Київ : Веселка, 2000. – 109 с. : іл.

Безцінний скарб : вірші про українську мову / вступ. ст. В. Коптілова. – Київ : «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана. – 2004. – 328 с. : іл.

Рідні небеса : вірші / передм. Я. Гояна ; худ. М. Онацько. – Київ : Веселка, 2005. – 143 с. : іл. – (Українській дитині).

Про нього

У книгах

Шевченківські лауреати, 1962–2012 : енцикл. довід. / авт.-упоряд. М. Г. Лабінський ; вступ. слово Б. І. Олійника. – 3-тє вид., змін. і допов. – Київ : Криниця, 2012. – С. 71–72 : фот.

Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сумський держ. ун-т ; Рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа» ; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Київ : Фолігрант, 2004. – С. 38 : фот.

Бурбела В. А. Білоус Дмитро Григорович (24.04.1920, с. Курмани, нині Недригайлів. р-ну Сум. обл.) // Енциклопедія сучасної України. Т. 2. Б – Біо / НАН України та ін. ; редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, О. М. Романів та ін. – Київ, 2003. – С. 835 : фот.

...І оживу, і думу вольною на волю із домовини воззову! : зб. нарисів / Держ. іст.-культ. заповідник «Посулля». – Суми : Еллада, 2014. – С. 38 : фот.

Роменщина літературна / упоряд.: Г. С. Стрельченко, І. М. Овчаренко. – Суми : Еллада, 2012. – С. 58 : фот.

Його барвінкова муза... // Мовчун А., Мовчун Л. Лауреати премії ім. Лесі Українки – дітям. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2012. – С. 140–142 : фот.

Сотник О. «Читай і думай, друже мій, і не цурайся свого роду» : (православно-християнські ідеї в творчості Дмитра Білоуса) // Сотник О. З вірою в серці : (морально-релігійні мотиви у творчості українських письменників). – Суми : МакДен, 2007. – С. 47–52 : фот.

Більчук М. Українські та зарубіжні письменники : розповіді про життя і творчість. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2006. – С. 8–10.

У періодиці

Осипчук Н. Мову, як неню, треба любити... : педагогічно-мовні настанови поета Дмитра Білоуса // Україна молода. – 2017. – 29 листоп. – С. 9.

Бакуменко О. «У кожному фразі вкладалось серця власного биття...» // Літературна Україна. – 2015. – 7 трав. – С. 14.

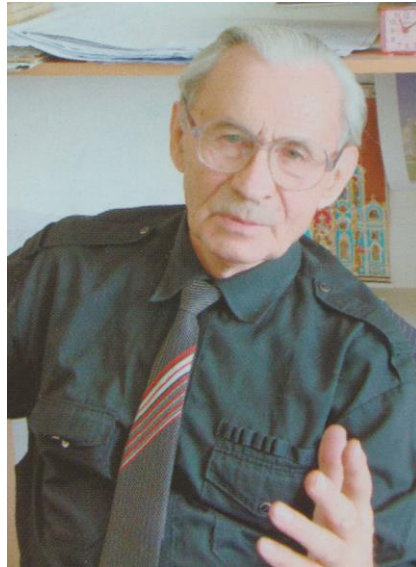
Білоус Г. Лицар її величності літератури : «Україно, колиско моя...» // Хортиця. – 2011. – № 5. – С. 7–12.

Бакуменко О. Дмитро Білоус у контексті літературного перекладу // Слово і час. – 2010. – № 5. – С. 98–104.

Бакуменко О. Творець країни одвічних чеснот : до 90-річчя Дмитра Білоуса // Слово Просвіти. – 2010. – 29 квіт.–5 трав. – С. 12.

Бакуменко О. Зодчий слова : [до 90-річчя Д. Білоуса] // Освіта України. – 2010. – 20 квіт. – С. 5.

20 травня
90 років від дня народження
Анатолія Івановича Дейнеки
(1930–2018)

Основні дати життя і діяльності

- 20 травня 1930 р. – народився в с. Рясне Краснопільського району.
1957 р. – закінчив Київський інженерно-будівельний інститут.
З 1958 р. працював в інституті «Сумиоблпроект».
1961–1967 рр. – головний архітектор м. Суми.
З 1968 р. – заступник управління містобудування й архітектури Сумського облвиконкому.
1969–1999 рр. – начальник управління містобудування й архітектури Сумського облвиконкому.
1999 р. – досягнення пенсійного віку.
1999–2010 рр. – активна проектна діяльність в різних проектних підрозділах.
Помер 13 грудня 2018 р.
На посаді головного архітектора м. Суми вирішив питання розробки Генерального плану міста і схем промислових вузлів. Реалізація цих проектних рішень сприяла тому, що в 1990 р. місто Суми було удостоєно премії Ради Міністрів СРСР за розробку Генерального плану і будівництво згідно з ним.
Перебуваючи на пенсії, не припиняв творчої і громадської діяльності як архітектор. Головний архітектор проектів Творчо-виробничої майстерні архітектурного проектування «БББ».
Заслужений архітектор України, член Національної Спілки архітекторів України, нагороджений орденом Святого Володимира II ст., медалями «За доблесний труд», «Ветеран праці» та іншими.
Автор основних проектів:
Дитяча зона міського парку. Суми. 1959–1960 рр.
Сквер імені героя громадянської війни І. Ф. Федька. Суми. 1968 р.
Монумент танкістам у пам'ять битви під с. Штепівка Лебединського району в 1943 р. 1969 р.
Привокзальна площа у м. Тростянець. 1982–1983 рр.
Відновлення дзвіниці церкви. Сміт Краснопілля. 1993–1994 рр.
Палац шлюбу та сім'ї. Конкурсний проект (перша премія). Суми. 2005 р.

«Дзвін скорботи» – монумент у пам'ять жителів с. Нова Слобода, спалених нацистами. Путивльський район. 2005 р.

Церква Святої Трійці в с. Пустовійтівка Роменського району. 2006 р.

Член авторських колективних проєктів:

Монумент партизанам Сумщини у привокзальному сквері м. Суми. 1967–1968 рр.

Пам'ятник П. І. Чайковському у м. Тростянець. 1983 р.

Церква Олександра Невського у с. Гребениківка Тростянецького району.

Надбрамна Покровська церква Софроніївського монастиря. Путивльський район. 2005 р.

Родові корені – в Рясному

(Інтерв'ю з А. І. Дейнекою: републікація)

Нещодавно довелося зустрітися із Заслуженим архітектором України Анатолієм Дейнекою і побесідувати з ним.

– **Отже, Анатолію Івановичу, хто ж такий Дейнека?**

– А Ви спочатку зазирніть до тлумачного словника української мови. Там знайдете пояснення слова «дейнека».

У другій половині 17-го століття – це селянин, озброєний дрючком, довбнею, рогатиною або іншим народним знаряддям, що брав участь у повстанні на Лівобережній Україні. Тому я українець з діда-прадіда. Мої родові корені знаходяться в селі Рясному, що на Краснопілщині. Дід Назар Пантелеймонович, по лінії матері, славився, як неперевершений пічник, баба Федоска, як і більшість бабусь, була хранителькою народної творчості. Батько мій вчителював у сільській школі. У 43-му він зник безвісти на фронті.

– **Чи пам'ятаєте Ви свої шкільні роки?**

– Навіть – більш ранні літа. Народився я року 1930-го, але себе вже трохи пам'ятаю з 1933-го. Не важко здогадатися чому. У 1947-му в Рясному закінчив школу-семирічку. Тоді теж було не дуже хлібно. Мене від голодної смерті врятував шкільний товариш із Олександрівки, потроху підгодовуючи то картопелькою, то макухою. Тож, особливо не роздумуючи, вступив після школи до технікуму цукрової промисловості. Думав я, тоді вічно голодний, так: закінчу технікум – працюватиму на цукрозаводі, а там все їстівне – і патока, і цукор, і навіть жом. З голоду не помру. Отже, професію обирав не я, її за мене обрав голодний 1947-й.

– **А звідки ж з'явився потяг до архітектури?**

– Дуже просте пояснення. Я з дитинства любив малювати, щось конструювати, мріяв будувати, а тут – з 1951-го в державі почалася післявоєнна відбудова. Її масштаби вражали, і ось ота, приглушена голодом і нестатками, тяга до одухотвореного творення і високодуховного таки перемогла. Після закінчення технікуму з «червоним» дипломом я подав документи до Київського інженерно-будівельного інституту на архітектурний факультет. У приймальній комісії цього навчального закладу здивувалися, мене відраджували зі вступом до нього, говорили, що мені потрібно додатково брати участь у серйозному творчому конкурсі для абітурієнтів, мати для цього неабиякі здібності, навіть талант. А, мовляв, до інституту харчової промисловості мене приймуть без екзаменів із розпростертими обіймами. Та я таки ризикнув.

– **А що, той ризик був таким серйозним?**

– Це я зрозумів уже пізніше, ставши студентом. У моїй, тоді єдиній набраній на всю Україну архітектурній групі, навчалися донька ректора, донька декана, син професора цього інституту, донька начальника міліції Києва... Ну і так далі. А чому – єдиній групі? Бо в той час архітектори чимось прогнівили господаря країни Микиту Хрущова – і він, своїм рішенням, скоротив кількість набору «на архітектори» лише до однієї групи і лише в одному інституті України.

– *А Ваша дружина теж навчалася з Вами?*

– Звичайно, Маргарита Борисівна Ткаченко теж була донькою відомих харківських батька-архітектора та мами-скульптора. І мала вона таку осину талію, а разом з нею і таку жалючу неприступність, що Ви тепер навіть не уявляєте...

– *Але знаю, що неприступних фортець для доброго молодця, яким Ви, звісно, були, не існує. А як Ви потрапили до Сум?*

– У далекому 57-му, ми, щойно одружені з Маргаритою Борисівною, з двома валізами книг по спеціальності прибули по розподілу до Сумського відділу архітектури. Суми нам стали рідними на все життя. З 58-го я працював у інституті «Сумиоблпроект», з 61-го по 67-й – був головним архітектором Сум, з 68-го – заступником головного обласного архітектора, а з 69-го по 99-й, року досягнення пенсійного віку, – начальником цього відділу. Проте й після цього я вів активну проектну діяльність в різних проектних підрозділах до 2010-го року. Та й зараз не сиджу без діла. Маю на увазі справи архітектурні. Дружина теж трудилася по спеціальності.

– *Що Ви вважаєте своїм найбільшим досягненням за час роботи?*

– Безумовно, це участь у розробці генерального плану обласного центру, який був затверджений у 68-му Радою Міністрів УРСР, якого до того часу взагалі не існувало: все будувалося якось хаотично і по вказівці керівних органів. Окрім того, домігся у свій час того, що посади районних архітекторів зайняли люди з вищою спеціальною освітою, і на районному рівні нарешті зникли хаос і дилетантство у забудові райцентрів зокрема і Лебедина. Горджуся проектом, за яким побудували пам'ятник у Новій Слободі Путивльського району – «Дзвін скорботи». Її спалили фашисти в роки війни і розстріляли всіх мешканців. Пишаюся відбудованою за моїм проектом, який був створений на основі історичних досліджень, церквою великомученика і Героя України Калнишевського в селі Пустовійтівка Роменського району.

Є й інші причини для гордоців. Часто, буваючи у високих коридорах влади, зокрема й обласних, я добре бачив іноді середньовічне невігластво властолюбців і зазнавав диктату від невігласів, спроби підкупу за те, щоб я не був принциповим і на деякі неприглядні речі закривав очі, мені намагалися дати хабарі за виділення земельних ділянок, проте я горджуся тим, що прізвище архітектора Дейнеки стало синонімом чесності і непідкупності. І хоч я маю лише малометражну квартиру в Сумах, яку отримав у 57-му як молодий спеціаліст, і дачу в Куликах, яка насправді є звичайною сільською хатою, ні за якими «хитромудрими» можливостями і шансами збагатитися нечесним шляхом не шкодую. Мені про це навіть огидно думати. Людина по собі повинна залишити на землі добру пам'ять, а не наслідити на ній брудними діями і помислами. Своїм прожитим життям я цілком задоволений.

– *Отже, Ви працювали лише на користь людям?*

– Звичайно. Принаймні, я так вважаю. І дуже образливо, що тепер, як на мою думку, немає майже жодної держустанови, яка б працювала з користю для людей. Працюють лише для себе, людям на шкоду.

– *А які проблеми архітектури сучасної?*

– Сьогодні симбіоз влади та бізнесу породив вседозволеність, безвідповідальність, і, як наслідок, корупцію скрізь, зокрема, і в містобудуванні. Масово відбувається продаж землі під незаконне будівництво. Мені відомо багато випадків гоніння на чесних архітекторів і навіть... вже й на саму професію архітектора через прийняті останнім часом дуже лукаві закони, які роблять архітектора крайнім у випадку виявленого беззаконня, скоріше, внаслідок «розборок властимущих». Це зробить архітекторів «ручними» та штовхатиме їх на злочини і перед законом, і перед власною совістю. Така ситуація – нехороший діагноз для влади.

– *Отже, давайте порахуємо Ваш стаж архітектора...*

– З 1957-го – по 2010-й. Ось і рахуйте!

– *Знаємо, що Ви Заслужений архітектор України, Почесний архітектор Росії, Лауреат Премії Кабінету Міністрів СРСР 1990-го року за розробку генплану Сум. А як же Ви опинилися в Куликах на Лебединщині?*

– Лебединщина завжди була моїм найулюбленішим районом, а Лебедин – найулюбленішим містом Сумщини. У Лебедині є, з точки зору архітектора, щось від старовинного Суздаля, якийсь творчий суздальський дух, зручне для життя місцезнаходження. А ще я дуже поважав у свій час архітектора Лебедина у 70-х Олександра Миколайовича Горошка, якого й досі пам'ятаю. Тому, їдучи в Кулики, півдороги я думками про Суми, а від Бишкіня – про Лебедин.

– *А чим Вас, як архітектора, конкретно приваблює Лебедин?*

– Своїм історичним архітектурним стилем. Його потрібно і надалі берегти. Він прикрашає місто, і ніякі висотні сучасні будівлі його не компенсують. Тому потрібний перспективний план-проект реабілітації архітектури Лебедина. Бажано, щоб в бюджет міста закладалися на це кошти.

– *Цікаво, чи продовжилася династія архітекторів Дейнеків?*

– Скоріше, продовжилася династія по лінії духовній у двох доньок, чотирьох онуків, правнучка Адамчика.

– *Знаємо, що Ви ще й віршуете. Навіть видаєте за спонсорські кошти друзів збірки своїх віршів...*

– Великим поетом себе не вважаю, але й сподіваюся, що мене, старого та сивого, цінителі красного слова не зарахують до численного і невмирущого плем'я графоманів, що тирлюються поблизу поля Поезії. Прочитаю щось коротеньке:

Твердят, что дороги стекаются к храму.

Из древности это воспето стихами.

А в жизни иначе, и это обидно:

Дорога кончается – храма не видно...

– Прекрасні рядки! Але нехай Ваша з Маргаритою Борисівною земна дорога ще довго не закінчується. Дякую Вам за теплий прийом та змістовні й чесні відповіді на запитання.

Василь Пазинич,

поет, вчитель, відмінник освіти України.

Перемога. – 2013. – 1 січ. – С. 2.

Бібліографія

Публікації А. І. Дейнеки

Окремі видання

Памятники архитектуры Сумщины : путеводитель. – Харьков : Прапор, 1989. – 199 с. : ил.

Страницы памяти / голов. ред. Р. П. Вороненко. – Суми : Корпункт, 2005. – 56 с.

Спогади про свій життєвий і творчий шлях, вірші.

Мой материк : [стихи]. – Суми : Корпункт, 2010. – 140 с.

У періодиці

Яким буде проспект Карла Маркса? // Ленінська правда. – 1962. – 18 лют. – С. 4.

Місто над Пелом : [перспективний план розвитку і реконструкції міста Суми] // Ленінська правда. – 1963. – 27 груд. – С. 4.

Якими будуть Суми : (реконструкція центра м. Суми 1965–1980) // Ленінська правда. – 1965. – 9 жовт. – С. 3.

Твір визначного зодчого : (палац в Хотіні Сум. обл.) / А. Дейнека, П. Сапунін // Пам'ятники України. – 1970. – № 1. – С. 32.

Конкретные и реальные решения – основа генплана города // Строительство и архитектура. – 1987. – № 6. – С. 7–9.

З історії нічого не викреслити // Червоний промінь. – 1991. – 2 листоп. – С. 5.

Що ж залишимо нащадкам // Сумщина. – 1994. – 19 січ. – С. 2.

Збережемо «музику застиглу» // Добрий день. – 1994. – 1 лип. – С. 8.

Куточок старого міста // Сумщина. – 1995. – 8 лют. – С. 3.

Усадьба Харитоненко: взгляд изнутри // Панорама. – 2005. – 28 дек. ; 2006. – 4 янв. – С. С4.

Немного о сумской архитектуре // Панорама. – 2006. – 8–15 марта. – С. А29.

Про нього

Про присвоєння архітекторам почесного звання «Заслужений архітектор УРСР» : Указ Президії Верховної Ради України від 5 вересня 1991 р. // Відомості Верховної України. – 1991. – 5 листоп. – С. 1309.

У книгах

Архітектори Сумщини : архітектурний альб. / Сум. обл. орг. Нац. спілки архітекторів України. – Київ : Фолігрант, 2007. – С. 30–31.

Хто є хто на Сумщині : видатні земляки : довід.-біогр. вид. Вип. 1 / авт.-упоряд. В. В. Болгов. – Київ, 2005. – С. 158 : фот.

Сумщина в іменах: енцикл. довід. / Сумський держ. ун-т ; рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа» ; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Київ : Фолігрант, 2004. – С. 121 : фот.

Мистецтво України : біогр. довід. – Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1997. – С. 196.

У періодиці

Ушел из жизни архитектор-эпоха // Ваш шанс. – 2018. – 19 дек. – С. 25а : фот.

Тарновая А. «Цель жизни – всегда быть нужным» // Ваш шанс. – 2013. – 22 мая. – С. 31а.

Щербак О. Анатолий Дейнека: «За державу обидно!» : известный архитектор серьезно обеспокоен состоянием градостроительной отрасли // Ваш шанс. – 2012. – 22 февр. – С. 19а.

Вакулішина М. Його девіз – життя триває! : творець краси – так на Сумщині говорять про заслуженого архітектора України А. І. Дейнеку, який цієї весни святкує 80-річчя // Суми і сумчани. – 2010. – 4 черв. – С. 19 : фот.

Фесенко В. Формула счастья Анатолия Дейнеки : легендарный сумской архитектор отметил славный юбилей // Ваш шанс. – 2010. – 26 мая. – С. 17а.

Володина М. Старейшина архитектуры : [интервью] // Панорама. – 2006. – 22–29 нояб. – С. А13.

Сурков В. Архитектура с честью : [интервью] // Данкор. – 2005. – 6 июля. – С. А11.

Вороненко М. Архітектурні автографи Дейнеки // Ярмарок. – 2005. – 26 трав. – С. 2.

Калініченко Н. Усе моє життя – творчість, – говорить Анатолій Дейнека // Суми і сумчани. – 2004. – 1 лип. – С. 9.

Торопова Т. Логика градостроительства : этот человек создает парки и храмы, пишет стихи и песни // Панорама. – 2003. – 2–9 июля. – С. А11 : фот.

Ярош Н. Архитекторы стали заложниками торговцев // Ваш шанс. – 2002. – 29 мая. – С. 4а : фот.

Ярош Н. Сделайте, чтобы было красиво // Ваш шанс. – 2001. – 4 лип. – С. 5 : фот.

Розмова з А. І. Дейнекою.

Иванцов Е. Человек, который строил город // Данкор. – 2001. – 15 марта. – С. 28 : фот.

22 травня
100 років від дня народження
Миколи Артемовича Андрєєва
(1920–1995)

Микола Артемович Андрєєв – краєзнавець, поет. Народився 22 травня 1920 р. у с. Голобурди Дрибинського району Могильовської області (Білорусь).

В 1939 р. закінчив Мстиславський педагогічний технікум.

В роки Великої Вітчизняної війни рядовим солдатом пройшов із боями від Білоруського Дніпра до Одера. Під Берліном був тяжко поранений. Лікувався в Сумському евакогоспіталі і був виписаний інвалідом 2-ї групи. Нагороджений орденами «Вітчизняної війни» першого ступеня та «Слави» – третього ступеня, багатьма медалями.

Переїхав до місця роботи дружини в смт Вороніж Шосткинського району.

З 1947 р. працював в Шосткинській районній бібліотеці для дорослих спочатку завідувачим пересувним фондом, з 1957 р. до пенсійного віку – завідувачим цією бібліотекою.

В 1958 р. закінчив заочно Ленінградський бібліотечний інститут.

Довгий час (1950-1970-ті роки) був членом літературного об'єднання в Сумах, писав вірші, байки.

Краєзнавчою роботою почав займатися з перших років життя в смт Вороніж і залишив у царині краєзнавства великий доробок про історію Сумщини. М. А. Андрєєв є співавтором історичного нарису про смт Вороніж в довіднику «Історія міст і сіл Української РСР. Сумська область».

У діапазон його краєзнавчих інтересів увішли, в основному, історія селища Вороніж та його визначні уродженці – педагог-вчений І. А. Абрамов, письменники П. О. Куліш, В. І. Івашенко, поети М. О. Шрамченко, М. Д. Назаров, Т. В. Шостак, Герой Радянського Союзу Р. С. Ключко, художник В. А. Толкач, бібліограф М. Д. Хмиров. Микола Артемович досліджував місце народження П. Куліша, опрацював теми «Поселок Воронеж в творчестве П. Кулиша», «Последний путь Т. Г. Шевченко через Кролевец», «Петр Первый на Шосткинщине», «Писчебумажные фабрики в наших краях», «В каком Путивле плакала Ярославна?». У своєму відгуку на останню публікацію засновник музею-заповідника «Слово о полку Ігореве» м. Новгород-Сіверська (Чернігів. обл.) С. Воїнов писав: «... работа Николая Андреева имеет несомненную ценность – он первый попытался проследить существование географического названия Путивля на Десне... ».

М. Андреев писав про топоніміку і історико-архітектурні місця Шосткинщини, необхідність захисту пам'ятників історії і культури і малих річок свого краю. Він один з перших краєзнавців області подав у газеті розлогий матеріал, присвячений організатору Хрестовоздвиженського Трудового братства М. М. Неплюєву, а також землевласнику, цукрозаводчику М. Терещенку.

Микола Артемович створив основу історико-краєзнавчого музею в смт Вороніж.

Друкувався, в основному, в шосткинській районній газеті (мала назви «Зоря», «Советское Полесье»), а також в інших районках та обласній газеті «Ленінська правда». Його байки були опубліковані у сумському літературно-художньому альманасі «Світанок» (1958 р.).

М. А. Андреев очолював первинну організацію Товариства охорони пам'яток історії та культури при Шосткинському райвиконкомі, брав участь в реставрації і спорудженні пам'ятників, обладнанні музейних кімнат у бібліотеках і школах.

Микола Андреев (1920–1995) : біобібліогр. покажч.
/ Сумська ОУНБ ; уклад. О. К. Линник. – Суми, 2013. – С. 5–6.

Бібліографія

Микола Андреев (1920–1995) : біобібліогр. покажч. / Сумська ОУНБ ; уклад. О. К. Линник. – Суми, 2013. – 26 с. – (Краєзнавці Сумщини).

Біобібліографічний покажчик містить інформацію про публікації М. Андреева (краєзнавчих за змістом, вірші, пісні, байки, гуморески), а також матеріали про нього.

Публікації М. А. Андреева Окремі видання

Вороніж : зб. краєзнавчих статей / упоряд., передм. А. А. Кулик. – Шостка, 2016. – 162 с.

У книгах

Вороніж // Історія міст і сіл Української РСР. В 26 т. Сумська область / Ін-т історії АН УРСР ; М. А. Андреев, М. П. Стожок та ін. – Київ : Голов. ред. Укр. Рад. Енцикл., 1973. – С. 610–617.

Воронеж // История городов и сел Украинской ССР. В 26 т. Сумская область / Ин-т истории АН УССР ; Н. А. Андреев, Н. П. Стожок и др. – Киев : Гл. ред. Укр. Сов. Энцикл., 1980. – С. 596–604.

1 червня
60 років від дня народження
Володимира Єгоровича Чухна
(1960–2013)

Чухно Володимир Єгорович – відомий шосткинський правозахисник та краєзнавець. Володимир Єгорович народився в селі Очкине Середино-Будського району Сумської області у селянській родині. У 1978 р. вступив до лав Радянської Армії. Після повернення, у 1982–1987 рр., навчався на юридичному факультеті Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Здобув спеціальність правознавця. 26 років працював адвокатом у Шосткинській юридичній консультації, здійснював правову допомогу громадянам та різноманітним установам. Член Сумської колегії адвокатів.

З юнацьких років захоплювався вивченням історії рідного краю. Поступово захоплення переросло у серйозну працю по пошуку та обробці інформації, пов'язаною з історією малої батьківщини. За кілька років невтомної кропіткої праці В. Є. Чухно зібрав чималу електронну бібліотеку, що нараховує кілька тисяч примірників, переважно дореволюційних видань. Має краєзнавець і власні напрацювання, які були надруковані у вітчизняних та зарубіжних часописах.

У лютому 2013 р. київське видавництво ТОВ «НВП «Інтерсервіс» надрукувало книгу В. Є. Чухна «История населенных пунктов Украины. Середино-Будский район Сумской области». У книзі наведені короткі відомості про заселення Середино-Будського району Сумської області, час заснування більшості населених пунктів, їх дореволюційну історію, кількість мешканців, а також висвітлені біографії найбільш відомих уродженців Серединобудщини (Заблоцьких-Десятовських, Судієнків, І. І. Пантюхова, М. М. Колмакова, Г. І. Лузанова, Є. В. Четвертакова та інших).

Тяжка хвороба перервала роботу над наступною книгою – «К истории населенных пунктов Украины. Шосткинский район Сумской области».

Юрист за освітою, краєзнавець за покликанням, В. Є. Чухно останні роки свого життя присвятив справі дослідження та популяризації нашої історичної спадщини.

Чухно В. Історія Гамаліївського Харлампієва монастиря.
– Шостка, 2017. – С. 2–4.

Бібліографія

Публікації В. Є. Чухна
Окремі видання

История населенных пунктов Украины: Середино-Будский район Сумской области.
– Киев : Интерсервис, 2013. – 354 с.

Історія Гамаліївського Харлампієвого монастиря. – Шостка, 2017. – 50 с.

У періодиці

О. С. Судієнко та його благодійні справи // Сіверянський літопис. – 2009. – № 4. – С. 96–107.

М. О. Судієнко – український історик, археограф і меценат середини XIX ст. // Сіверянський літопис. – 2009. – № 5. – С. 96–108 ; Український історичний журнал. – 2010. – № 3. – С. 175–185.

Садиба Судієнків в Очкиному // Сіверянський літопис. – 2010. – № 1. – С. 26–32.

Село Очкине // Сіверянський літопис. – 2010. – № 2–3. – С. 69–85.

Заблоцькі-Десятівські – видатні уродженці Чернігівської губернії // Сіверянський літопис. – 2010. – № 6. – С. 87–101.

Історія Гамаліївського Харлампієва монастиря // Сіверянський літопис. – 2011. – № 3. – С. 46–59.

Гамаліївський Харлампієв монастир, історія та сьогодення // Краєзнавство. – 2011. – № 2. – С. 156–169.

Новгород-Сіверський предводитель дворянства О. М. Судієнко та його нащадки // Сіверянський літопис. – 2011. – № 4. – С. 64–69.

Письменник Микола Маркович Колмаков // Сіверянський літопис. – 2011. – № 5. – С. 116–120.

Владимирский губернатор И. М. Судієнко // Вопросы истории. – 2011. – № 8. – С. 151–155.

Основні етапи життя та наукової діяльності І. І. Пантюхова // Сіверянський літопис. – 2012. – № 3–4. – С. 161–169.

Про нього

Пам'ятаємо. Володимир Єгорович Чухно // Сіверянський літопис. – 2014. – № 1–3. – С. 207.

Чухно З. Ушел из жизни правозащитник и краевед // Знамя труда. – 2013. – 5 листоп. – С. 3.

Чухно З. Светлой памяти Владимира Чухно // Перекресток. – 2013. – 31 окт. – С. 21 : фот.

8 червня
100 років від дня народження
Івана Микитовича Кожедуба
(1920–1991)

Лицар неба Іван Кожедуб

Іван Микитович Кожедуб – маршал авіації, льотчик 1-го класу, тричі Герой Радянського Союзу, почесний громадянин м. Шостки.

Народився 8 червня 1920 р. у селі Ображіївка на Сумщині, неподалік міста Шостки. У рідному селі закінчив семирічну школу. Іван гарно малював, мріяв стати художником, але на жаль, вступити до художньої школи не мав фінансової можливості.

У 1934 р. вступив до школи робітничої молоді в м. Шостці. Вчитися було нелегко, багато часу забирала дорога, адже щодня треба було пройти відстань від Ображіївки до Шостки і в зворотньому напрямку. Тому погодився на пропозицію директора школи працювати бібліотекарем та отримав дозвіл ночувати в канцелярії. З осені 1936 р. навчається в Шосткинському хіміко-технологічному технікумі та одночасно в місцевому аероклубі.

У 1940 р. Кожедуб стає курсантом Чугуївського авіаційного училища. Через рік – уже працює інструктором та навчає пілотів майстерності повітряного бою. Там, у льотній школі, Івана Кожедуба застала війна. Декілька разів писав рапорт, серце рвалося туди, де вирішувалася доля народу рідної країни. Довго не відпускали, треба було готувати поповнення у винищувальні частини. Коли, нарешті, йому вдалося досягти своєї мети, то відразу ж при перших сутичках із ворогом переконався, як багато варті міцні навички в техніці пілотування. Навесні 1943 р. молодий льотчик прийняв бойове хрещення поблизу м. Валуйки (Росія).

У битві на Курській дузі він відкрив особистий рахунок збитих ворожих літаків. «Висота – швидкість – маневр – вогонь!» – було девізом Івана Микитовича.

За двадцять шість місяців на Воронізькому, Степовому, 2-му Українському, 3-му Прибалтійському і 1-му Білоруському фронтах відважний льотчик здійснив 330 бойових вильотів, 120 разів вступав у поєдинок з німецькими льотчиками та здобував великі перемоги.

На рахунку І. М. Кожедуба 62 збитих літака. Пізніше він згадував: «Найважчим був перший збитий літак... Пам'ятним став і той «фокке-вульф», який я увігнав у землю

27 серпня 1943 року. Запамятався і п'ятдесятий, збитий вже над територією Німеччини 10 лютого 1945 року. Цього разу, як виявилось пізніше, літаком поліпшеної конструкції керував барон. Але його не врятували ні баронство, ні новітній мотор із водяним охолодженням. Довідавшись, хто вліпив йому чергу, він хотів потиснути мені руку: визнаю, мовляв, майстерність».

Незаперечним фактом залишається те, що за роки війни льотчик не тільки не був поранений, а навіть не мав жодної подряпини. Хоча був випадок, коли Кожедуб дивився смерті просто в очі. *«Я побачив полум'я праворуч, біля бензобака. Отже, до вибуху – лічені секунди... Вибираю на землі місце, де скупчилося багато гітлерівців, і кидаю машину в круте піке з ковзанням. Але в останню мить, вже біля самої землі, кинув погляд вправо і побачив, що полум'я немає: його збило зустрічним потоком повітря. На аеродромі мене зустрічали, наче з того світу. Усі бачили, як мій літак палав і з-під крила рвалося полум'я»,* – розповідав відважний Герой.

За неперевершену бойову майстерність, сміливість у боротьбі з ворогом йому тричі було присвоєно звання Героя Радянського Союзу з врученням двох орденів Леніна, нагороджено сімома орденами Червоного Прапора, орденом Олександра Невського та орденом Вітчизняної війни 1-го ступеня, двома орденами Червоної Зірки, орденом «За службу Вітчизні в ПС СРСР» III-го ступеня, багатьма орденами і медалями інших країн.

Перше звання Героя Радянського Союзу Кожедубу було присвоєно 4 лютого 1944 р. за 146 бойових вильотів і 20 збитих літаків супротивника.

Другої медалі «Золота Зірка» був удостоєний 19 серпня 1944 р. за 256 бойових вильотів і 48 збитих літаків супротивника.

Третю медаль «Золота Зірка» легендарний льотчик отримав 18 серпня 1945 р. за високу військову майстерність, особисту мужність і відвагу, проявлену на фронтах війни.

І. Кожедуба любили й поважали однополчани за простоту, щирість душі, а також відчайдушну сміливість. Він досконало володів технікою пілотування, здобув репутацію одного з найталановитіших пілотів, «пілота від Бога», виходив переможцем навіть із безвихідних ситуацій. Так було, наприклад, у 1944 р. під час одного з повітряних боїв, коли Івана Микитовича атакували разом чотири «фокке-вульфи-190». Улюбленою тактикою ушлявленого військового пілота наприкінці війни стало проведення «вільного польовання» у складі сформованого ним «загону мисливців». І якщо можна було б у блакитному небі пензлем художника намалювати лінії польотів Кожедуба, то перед очима людей постала б якась химерна картина, вимережена з надзвичайно правильних узорів, гострих кутів, сміливих ліній та правильних кіл. У нього був свій особистий льотний почерк!

За показником бойової активності Іван Кожедуб занесений до Книги рекордів Гіннеса.

У 1949 р. Кожедуб закінчив Військово-повітряну академію, а в 1956 р. – Академію Генштабу. Був призначений першим заступником начальника Управління з бойової підготовки ВПС СРСР, з травня 1958 р. – першим заступником командуючого ВПС Ленінградського, а пізніше – Московського військових округів.

У 1950–1953 рр. брав участь у Корейській війні, де командував 324-ою винищувальною дивізією. Про пілота Крилова (саме під таким прізвиськом воював на корейській території Кожедуб), знали лише одиниці, насамперед серед вищого військового командування СРСР. Пілотів для війни в Кореї Іван Микитович обирав особисто. Його завдання – підготовка льотного складу та керівництво боями. Однак, часто порушував наказ вищого керівництва не брати участь у бойових вильотах, особисто піднімався в небо й знищував ворожі літаки.

Пілоти дивізії Кожедуба збили 216 літаків і мали найвищий коефіцієнт ефективності бойової роботи. Іван Кожедуб за бездоганне керівництво дивізією був нагороджений орденом Бойового Червоного Прапора.

Єдиною і коханою жінкою, яка завжди надихала й підтримувала Івана Микитовича, була його дружина Вероніка Михайлівна. У колі друзів Кожедуб називав її «моя четверта зірка героя». Вони познайомилися 8 листопада 1945 р. в електричці, що курсувала між Москвою й станцією Моніно. Тоді вже тричі Герой Радянського Союзу навчався в тамтешній Академії Військово-повітряних сил і часто їздив залізницею у справах. Офіційно одружилися 1 січня 1946 р., їхнє подружнє життя тривало 45 щасливих років, народили й виховали доньку Наталію та сина Микиту (на жаль, обох уже немає на цьому світі).

До 1970 р. регулярно літав на винищувачах, освоїв десятки літаків та вертольотів. Останні польоти він здійснив на «МіГ-23». З льотної роботи пішов сам і одразу... У 1978 р. був переведений в групу генеральних інспекторів Міністерства Оборони СРСР, а в 1985 р. йому присвоєно високе військове звання маршала авіації.

Іван Микитович постійно підтримував зв'язок з мешканцями Шостки. Неодноразово земляки висували його кандидатом у депутати Верховної Ради СРСР. Від вихованця Шосткинського аероклубу до маршала авіації – ось життєвий шлях звичайного хлопця з невеличкого поліського села.

8 серпня 1991 р. І. М. Кожедуба не стало. Його поховано в Москві на Новодівочому цвинтарі.

Іван Микитович Кожедуб є почесним громадянином міст Суми (1971), Чугуїв (1974), Куп'янськ (1984), Бельці (Молдова, 1966), Калуга (РФ, 1976), Шостка (1998).

Зараз ім'я тричі Героя Радянського Союзу Івана Кожедуба носить Харківський університет Повітряних Сил, а також Шосткинський хіміко-технологічний коледж.

8 травня 2010 р. пам'ятник Кожедубу відкрито в Парку Слави у Києві. Його іменем названо міський парк у Сумах, біля входу встановлено пам'ятник льотчику. Літак І. М. Кожедуба «Ла-7» (бортовий № 27) експонується в музеї ВПС у м. Моніно (Росія). У Москві є вулиця маршала Кожедуба і пам'ятник Герою війни. На будинку, де жив славетний ас, встановлено меморіальну дошку. У серпні 2005 р., на честь 85-річчя від дня народження, Шосткинським державним красназнавчим музеєм відкрито відділ «Музей І. М. Кожедуба». А 8 червня 2010 р. біля музею встановлено бюст Героя. У Шостці також є вулиця Івана Кожедуба, а загальноосвітня школа № 1 носить ім'я видатного земляка. Про відважного льотчика знято документальний фільм «Таємниці століття. Дві війни Івана Кожедуба».

Нога М. П. Лицар неба Іван Кожедуб

// Зорею сяють їхні імена : почесні громадяни міста Шостки : біобібліогр. нариси / Центральна міська б-ка ім. Л. Толстого ; уклад.: Т. М. Плющ, Т. С. Четверикова. – Шостка, 2015. – С. 61–65.

Бібліографія

Публікації І. Кожедуба

Верность Отчизне : рассказы летчика-истребителя. – Москва : Детская литература, 1967. – 422 с. : ил.

Служу Родине : рассказы летчика. – Москва ; Ленинград : Детгиз, 1950. – 280 с.

Про І. Кожедуба

Окремі видання

Кокотюха А. Іван Кожедуб / пер. з рос. В. Немашкало. – Харків : ПЕТ, 2015. – 128 с.

П'янков В. О. Велич Кожедуба : спогади, інтерв'ю, факти, фотознімки, вірші. – 2-ге вид., без змін. – Суми : МақДен, 2015. – 167 с.

Кокотюха А. Иван Кожедуб. – Харьков : Фолио, 2010. – 121 с. – (Сер. «Знаменитые украинцы»).

Бодрихин Н. Г. Кожедуб. – Москва : Молодая гвардия, 2010. – 431 с. : ил. – (Жизнь замечательных людей : сер. биогр. ; вып. 1216).

Музей Ивана Микитовича Кожедуба : буклет / Шосткинський держ. краєзнавчий музей. – Шостка, 2010. – 1 л., склад. у 8 с. : фот.

Рогожа Г. П. Знаете, каким он парнем был. – Кировское, 2009. – 136 с. : фот., ил.

Статті у книгах

Корнієнко О. М. Мартиролог мешканців Сумської області, які загинули у локальних війнах і закордонних збройних конфліктах / Сумська обл. орг. Нац. спілки краєзнавців України. – Суми : Мрія, 2018. – С. 89.

Близнюк А. М. Почесні громадяни міста Суми / А. М. Близнюк, Н. С. Подоляка. – Суми : СВС Панасенко І. М., 2015. – С. 64–67.

Гончаров О. І. На крилах мужності // Ми цій пам'яті вірні... : спогади, нариси, статті, документи / авт.-упоряд. О. І. Гончаров. – Суми : Мрія, 2015. – С. 243–246.

Гончаров О. І. Небо – для сміливих. – Суми : Корпункт, 2015. – С. 43–45, 161–168 : фот.

Лицар неба Иван Кожедуб // Зорею сяють їхні імена : почесні громадяни міста Шостки : біобібліогр. нариси / Центральна міська б-ка ім. Л. Толстого. – Шостка, 2015. – С. 60–89 : фот.

Шумара Т. А. Неизвестное об известном... : (первые победы И. Н. Кожедуба) // Конотопські читання : зб. публ. за результатами Конотопських читань / Конотопський міський краєзнавчий музей ім. О. М. Лазаревського. – Конотоп, 2011. – Вип. 2. – С. 159–164.

Шумара Т. О. Невідомий Иван Кожедуб // Сіверщина в історії України : зб. наук. пр. / Держ. іст.-культ. заповідник у м. Глухові ; Глухівський держ. пед. ун-т ім. О. Довженка. – Суми, 2010. – Вип. 3. – С. 320–322.

Шумара Т. О. Наш славетний земляк – Иван Микитович Кожедуб // Спадщина Сіверщини : зб. іст.-краєзн. пр. / Шосткинський краєзнавчий музей. – Шостка, 2010. – С. 165–170.

Шумара Т. О. Наш славетний земляк – Иван Кожедуб // Сіверщина в історії України : зб. наук. пр. / Держ. іст.-культ. заповідник у м. Глухові ; Глухівський держ. пед. ун-т ім. О. Довженка. – Суми : Еллада, 2008. – С. 197–199 : фот.

1 серпня
70 років від дня народження
Анатолія Михайловича Близнюка
(1950)

Життєві пріоритети Анатолія Близнюка

Непересічна особистість – ось ключове словосполучення, що найповніше характеризує цю людину. А його життєвими пріоритетами є: працелюбність, цілеспрямованість, активність, оптимізм, доброзичливість, амбіційність. До всього цього ще треба додати новаторство і високу освіченість, допитливість.

Багато його друзів отримують справжню людську дружелюбність і підтримку, особливо коли мова заходить про краєзнавчі дослідження та розвідки, створення чогось креативного та оригінального, написання нових книжок на актуальну для суспільства тематику.

Анатолій Михайлович Близнюк народився 1 серпня 1950 р. в мальовничому куточку Сумщини – Липоводолинщині, в с. Підставки. Його рідною школою, котра дала путівку в життя, стала Подільківська середня школа, куди батьки-вчителі були переведені невдовзі. Як і всі сільські хлопчики, Толя мріяв про космічні подорожі, геройські вчинки заради Батьківщини, у крайньому випадку – стати відомим журналістом. Батьки, звичайно ж, хотіли, щоб син продовжив педагогічну династію Близнюків. Що врешті-решт і сталося, хоча і не відразу. Анатолій Близнюк, пройшовши невеличкі уроки трудового життя на одному із промислових підприємств Сум, вступив на українське відділення філологічного факультету Сумського державного педагогічного інституту ім. А. С. Макаренка.

Після закінчення курсу навчання у вищому навчальному закладі, Анатолій Михайлович за направленням їде «сіяти розумне, добре, вічне» в с. Козаче, що знаходилося на древній путивльській землі. Найбільше порадили мешканці цього села, адже до них приїхав фахівець з вищою освітою, та ще й чоловічої статі.

Путивльська земля – багата на історичні та героїчні сторінки – ще зі студентських років приваблювала молодого вчителя, і не випадково темою його курсової роботи було дослідження древньої літературної пам'ятки «Слово о полку Ігоревім». І вийшло так, що майже все життя Анатолія Близнюка тісно пов'язане з цим твором, людьми, що його досліджували, він навіть став проректором академії імені людини, яка першою в Україні зробила його віршований переклад. Мова йде про О. О. Паліцину та Паліцинську академію, розбудовником якої є А. М. Близнюк.

Саме перші педагогічні роки звели Близнюка з людиною, яка стала для нього прикладом відданості справі, яка навчила молодого спеціаліста навичкам працелюбності,

привчила не пасувати перед труднощами і доводити розпочате до кінця. Мова йдеться про Нефедовського Є. Г. – дослідника та шанувальника древнього путивльського краю, бо був він директором Путивльського краєзнавчого музею. Дружні розмови за шахівницею, подорожі улюбленими вулицями Путивля, уроки про пошук та дослідження краєзнавчої літератури та експонатів – все це невдовзі педагог використає в своїх багаточисельних та вдалих проєктах зі створення різноманітних за направленням та розмірами музеїв на Сумщині.

Зарекомендувавши себе як високоосвічений фахівець, новатор, людина відповідальна, що має потенційні здібності організатора, А. М. Близнюк отримує пропозицію від Сумського облвнв обійняти посаду директора Мачулищанської восьмирічки тут же, на Путивльщині. Вчитель погоджується, бо має і свої амбіційні плани та проєкти. Зокрема, створити сільську школу зі спортивним ухилом, виховувати майбутніх олімпійських чемпіонів. Це вдається молодому директору, бо він запалював дітей, а з тим і колег, своїм особистим прикладом. Були у молодого педагога і далекоглядні плани, що пов'язувалися з педагогічною та дослідницько-краєзнавчою роботою в обласному центрі.

Отож, у 1979 році А. М. Близнюк стає заступником директора з виховної роботи професійно-технічного училища № 2 м. Суми. З перших днів роботи в закладі йому стало зрозуміло, наскільки пощастило з місцем роботи. Адже це училище – одне із найстаріших в місті, зі своєю багатою історією і відомими на всю країну іменами випускників, що закінчили його, як ось, наприклад, О. О. Ройченко, Є. М. Терезов та багато інших. У Анатолія Михайловича виникає проєкт створення музею історії не тільки училища, що на той час існував, а цілої машинобудівної галузі, розвитку науки і освіти у регіоні, обов'язково з розповідями про відомих людей, які прославили своєю звитяжною працею місто. Така ініціатива була підтримана на всіх рівнях і разом з групою підтримки А. Близнюк розпочав втілювати проєкт у життя. Результатом багаторічної роботи невтомного дослідника і краєзнавця став Музей освіти і науки Сумщини. Він розташований у 4 залах, експонати оформлені за останнім словом дизайнерського мистецтва, налічує 4,5 тис. експонатів, багато з яких вважаються унікальними. Свій багатий тепер уже досвід зі створення музеїв упродовж 30 років А. М. Близнюк передавав колегам не тільки Сумщини, а й України, а також ділився ним з колегами з інших областей нашої держави. Він постійно надавав методичну допомогу у створенні музеїв у навчальних закладах області. Анатолій Михайлович є автором книжки «Музей освіти і науки Сумщини» (путівник).

Наступним досягненням, котрим пишається краєзнавець і дослідник А. М. Близнюк, є музей «Дзвони пам'яті», що працює при Сумській міській організації ветеранів України. У листопаді 2015 р. міський голова вручив йому заслужену відзнаку – «За майстерність» – саме за створення цього музею.

Розповідати про Анатолія Михайловича і не приділити уваги його громадській роботі просто неможливо. І перша в цьому ряду «Паліцинська академія», у джерел створення котрої була ця людина. Він простягнув руку допомоги сільському вчителю М. П. Теслі, який поклав половину свого життя на дослідження та написання робіт про діяльність та нинішній стан спадщини О. О. Паліцина на Сумщині. Нині діє обласна громадська організація імені Паліцина, ведеться широка краєзнавча та дослідницька, а також просвітницька робота з вивчення та пропаганди його спадщини.

У творчому доробку А. М. Близнюка цілий ряд робіт дослідницького та краєзнавчого спрямування про все те цікаве, що відбувалося на Сумщині. Назвемо найбільш популярні видання: «Автограф», нариси з історії Сумщини у підручнику «Сумщина в історії України», у співавторстві «Дошкілля Сумщини», «Світоч педагогіки», «Краса Сумщини в слові, музиці, живописі», «Охтирське дитяче містечко», «Медіа-простір освіти Сумщини», декілька перевидань книги «Почесні громадяни міста Суми» та інші. Він є автором розділу «Профтехосвіта Сумщини» у всеукраїнській енциклопедії «Профтехосвіта України. XX століття».

Проводячи велику просвітницьку роботу, видаючи книги, займаючись громадською діяльністю, Анатолій Михайлович намагається про все це надавати інформацію для широкого загалу, отож є членом Національної спілки журналістів України, ініціатором та засновником періодичних видань: «Перспектива-інформ», «Прес-тайм», «Паліцинська спадщина», друкується в місцевих та всеукраїнських ЗМІ.

Зважаючи на невгамовну енергійну вдачу А. Близнюка, можна написати не маленьку замітку про його діяльність, а цілий трактат. Бо він постійно знаходиться в творчому пошуку, долучає до своїх проєктів друзів, однодумців. Як не згадати його ідею встановлення в обласному центрі оригінального пам'ятника Вчителю. Анатолій Михайлович близький до завершення цього задуму. В його переліку планів про написання дослідницьких та краєзнавчих робіт набереться до десятка або вже готових до друку, або таких, що знаходяться в роботі – цікавих недосліджених сторінок нашої історії, розповідей про визначних людей. Він запалює оточуючих своїм невгамовним ентузіазмом, молодечим запалом, енергією та новими задумами. Ця людина викликає почуття поваги не тільки у друзів, колег, а й у молодого покоління, яке залюбки навідується до тих музеїв, що їх створив А. М. Близнюк, слухає патріотичні пісні на його вірші, бере участь у роботі громадської організації. Він є прикладом для наслідування.

За активну громадську діяльність, вагомі досягнення у краєзнавстві йому присуджено: премію Канадського товариства приятелів України (2003), обласну літературно-краєзнавчо-мистецьку премію ім. П. Рудя (тепер Сумська обласна літературно-краєзнавчо-мистецька премія) (2015), премію О. О. Паліцина (2016).

Отож, бажаємо шановному Анатолію Михайловичу довгих щасливих творчих років життя.

Ольга Нестеренко,
письменниця, член НСЖУ

Бібліографія

Публікації А. І. Близнюка *Окремі видання*

Паліцинська академія : культурно-освітнє життя Сумщини / М. Тесля, А. Близнюк. – Суми : Собор, 2004. – 240 с. : іл.

Автограф : докум. нарис / А. Близнюк. – Суми : Собор, 2005. – 64 с.

Музей освіти і науки Сумщини : путівник / А. Близнюк. – Суми : Нота Бене, 2009. – 150 с.

Світоч педагогіки : до 125-річчя від дня народження А. С. Макаренка / А. М. Близнюк, В. В. Снагощенко. – Суми : Нота Бене, 2013. – 88 с.

Охтирське дитяче містечко / А. Близнюк, В. Голубченко. – Суми : Фабрика друку, 2014. – 68 с.

Медіа-простір освіти Сумщини / А. М. Близнюк, Н. В. Ісипчук. – Суми : Фабрика друку, 2015. – 140 с.

Почесні громадяни міста Суми / А. М. Близнюк, Н. С. Подоляка. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Суми : СВС Панасенко І. М., 2015. – 168 с. : іл.

Краса Сумщини в слові, музиці, живописі / А. М. Близнюк, М. П. Гурець. – 2-ге вид., допов. – Суми : Фабрика друку, 2016. – 152 с. : іл.

У книгах

Музей освіти як засіб виховання учнівської та студентської молоді // Третя Сумська обласна наукова історико-краєзнавча конференція, 7–8 груд. 1999 р : зб. ст. / СДПУ ім. А. С. Макаренка та ін. – Суми, 1999. – С. 108–110.

Історія профтехосвіти Сумщини // Матеріали четвертої Сумської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції. Ч. II / СДПУ ім. А. С. Макаренка та ін. – Суми, 2001. – С. 9–12.

Сумщина в історії України: навч. посіб. / авт.: В. І. Белашов, Л. І. Белінська, А. М. Близнюк та ін.; редкол.: В. Ю. Голубченко (голов. ред.), А. М. Близнюк та ін. – Суми: МакДен, 2005. – 496 с.

Сіячі доброго, мудрого, вічного: до 20-річчя музею освіти і науки Сумщини // Земляки: альм. Сум. земляцтва в Києві. Вип. 2 / голов. ред. М. С. Гриценко. – Суми: Собор, 2005. – С. 262–265: фот.

Педагогічна інтелігенція Сумщини у період Великої Вітчизняної війни // Матеріали восьмої Сумської наукової історико-краєзнавчої конференції (20–30 жовт. 2009 р.) / СДПУ ім. А. С. Макаренка та ін. – Суми, 2009. – С. 206–212.

Музей освіти і науки Сумщини – поширювач ідей «Попівської академії» // Тесля М. П. Олександр Олександрович Паліцин і «Паліцинська академія». – Суми: МакДен, 2010. – С. 297–300: фот.

Найдорожчий скарб – рідна мова: за матеріалами Музею освіти і науки Сумщини (передмова) / А. Близнюк // Голубченко В. Ю. Рідна мова – ключ до таємниць душі і здоров'я. – Суми: Нота Бене, 2012. – С. 5–12.

Про А. М. Близнюка
Окремі видання

Нестеренко О. П. Кредо Анатолія Близнюка. – Суми: Фабрика друку, 2017. – 124 с.

У періодиці

Нестеренко П. Дзвони пам'яті // Ярмарок. – 2017. – 11 трав. – С. 4.

При Будинку ветеранів України діє музей «Дзвони пам'яті» (завідувач А. Близнюк).

Крячко І. По кому «дзвонить подзвін» у Сумах? / І. Крячко, М. Апугтіна // Сумщина. – 2016. – 26 трав. – С. 4.

Краєзнавець А. Близнюк створює історичний музей.

Баркова Л. Музей війни // Сумщина. – 2015. – 9 верес. – С. 4.

До Дня визволення Сум при міській організації ветеранів України відкрили музей «Дзвони Пам'яті» (завідувач А. Близнюк).

Вергіль О. Екскурсії в педагогічне минуле // Сумщина. – 2013. – 9 січ. – С. 10.

До 30-річчя музею освіти і науки Сумщини, незмінним завідувачем якого є А. Близнюк.

Ісіпчук Н. Коріння роду мого... // Сумщина. – 2012. – 1 серп. – С. 25.

Бесіда з краєзнавцем, директором музею освіти і науки А. Близнюком про дослідження коріння свого роду.

Вергіль О. Подорож до Країни знань // Сумщина. – 2008. – 4 жовт. – С. 1, 2.

27 серпня
60 років від дня народження
Валерія Олександровича Козупиці
(1960)

«Шануймо край, де мати народила»

Його ім'я добре відоме на Сумщині. І не тільки. Адже його соковитий голос звучав у багатьох регіонах України, йому щедро аплодували в різних залах нашої столиці. Мені ж особисто запам'ятався виступ Валерія Козупиці на одному з чергових фестивалів Всеукраїнського сільського фестивалю «Боромля». Задушевно, ніжно й мелодично линуло зі стадіону:

Скажу собі і дітям передам:
Шануймо край, де мати народила.
Тут солов'ям так солодко в медах!
Тут вперше ми зустрілись, моя мила.

Цю пісню Валерій Козупиця написав спільно з поетом Миколою Гриценком, який нині мешкає в Києві. «Сумська мелодія» й понині звучить на сценах закладів культури, на різних заходах, що проводяться в обласному центрі і в регіонах. І тут доречно сказати, що Валерій Козупиця ставав неодноразово лауреатом фестивалю «Боромля», є завжди бажаним гостем на цьому святі.

Народившись у мальовничому селі Писарівка (неподалік Хотіні), він і сьогодні не пориває зв'язків з малою батьківщиною, часто навідується туди і створює пісні, в яких йдеться про найдорожче на землі – про батьків, село, своїх земляків. Яскравим прикладом цьому є пісня «Здрастуй, рідне село», яку щоразу він виконує з особливою любов'ю, з бажанням і натхненням.

А ось найпершу пісню Валерій Олександрович написав у співдружності з хмельницьким поетом Мирославом Ваньо. Називалася вона «Музиканти на весіллі» і вже з самого початку була схвально сприйнята слухачами.

– Знаєте, – зізнається В. Козупиця, – ця пісня прямо-таки окрилила мене, співалася легко, піднесено. Може, й через те, що все виспіване мною, пережите, до болю знайоме, вистраждане.

А потім були нові й нові пісні, музику до яких написав композитор Валерій Козупиця і які сам же виконував. І варто наголосити, що сьогодні щирі й задушевні пісні Валерія

Козупиці виконують Оксана Білозір, Іван Попович, Віталій Білоножко, Павло Мрежук, Жанна Боднарук та інші.

Тож звідки джерела отого натхнення, любові до музики і пісні? Валерій Олександрович розповідає, що найпершу скрипку в творчому його становленні зіграла мама Марія Яківна, яка змалечку прищеплювала хлопчикові любов до мистецтва. Чверть віку очолювала вона будинок культури в селі Писарівка Сумського району. Отож, починаючи з третього класу, Валерій виїжджав з концертами у складі агіткультбригади і своїм дзвінким голосочком підспівував дорослим. А на 5-річчя дідусь подарував йому гармошку. Це був перший інструмент, який хлопець опанував самотужки. Зараз же володіє багатьма інструментами, і то не випадково – закінчив Сумське культосвітнє училище, а потім музично-педагогічний факультет Сумського державного педагогічного інституту імені А. С. Макаренка.

Валерій Олександрович з теплотою згадує свій шлях до естрадної пісні. Зробити перші кроки, розвинути вокальні і музичні здібності значною мірою йому допомогла служба в армії. Бо проходив її в ансамблі пісні і танцю Київського військового округу. Для Валерія було щастям виступати в такому славному творчому колективі, мати змогу спілкуватися з відомими на той час в Україні співаками, на практиці шліфувати виконавську майстерність. Та добра школа, безумовно, вплинула на вибір власного життєвого шляху. До речі, саме під час служби в армії в цьому ансамблі Валерій познайомився з Тарасом Петриненком – нині народним артистом України. Разом співали, виступали з концертами. Їхня дружба триває й досі. В останні роки доводилося їм зустрічатися на різних фестивалях, конкурсах, оглядах, пісенних вернісажах, престижних концертах.

Великою радістю для Валерія Олександровича був вихід першого компакт-диска пісень, автором яких є він сам, під назвою «Сумська мелодія». Складається цей компакт-диск із вісімнадцяти пісень, слова до яких написали поети Микола Гриценко, Сергій Коноз, Віктор Герасимов, Олександр Вертіль, Мирослав Ваньо та інші. У цих творах оспівуються зеленошате місто Суми, сумські чарівні липи і, звичайно ж, дівчата.

Як на мій погляд, і «Сумська мелодія», і «Сумчанка», і «Юності пора», і «Сумщина моя» заслуговують найвищої оцінки. Власне, всі пісні, що увійшли до компакт-диска і які живим голосом виконує Валерій Козупиця, сприймаються в більшості «на біс».

Охоче згадує митець і пісні «Дві доли», «А дні летять», «Сумська горобина», «Новорічний карнавал», «Стадіон «Ювілейний», «Перетин і перелаз», «Пісні про перший клас». Про останню з них Валерій Олександрович розповідає з особливою теплотою. Адже в ній він знову звертається до малої батьківщини – рідного села, до свого дитинства, того класу, до якого вперше повела матуся. На жаль, і Марія Яківна, і батько Олександр Серафимович вже відійшли у вічність.

Коли слухаєш його спів, знову й знову переконуюєшся: він живе творчістю, живе піснею і музикою. А тим часом популярність Валерія Козупиці як співака і композитора з кожним днем зростає. Виборюються все нові й нові перемоги, долаються нелегкі сходинки до майстерності. За співоочий і композиторський таланти (виконує, як правило, власні твори) удостоєний багатьох дипломів, грамот, інших відзнак. Та чи не найбільша для нього творча втіха – вдячні слухачі і глядачі. Бо вони вже добре знають: якщо на сцені з'являється Валерій Козупиця, значить звучатиме щось своєрідне, оригінальне. В останні роки своєї творчої діяльності Валерій Олександрович завоював великі симпатії шанувальників свого таланту.

Користуються популярністю і ті пісні, які він виконує дуєтом. Чи не найкращим партнером у цій справі є для нього відома на Сумщині співачка, заслужений працівник культури України Тетяна Фінашко. Разом вони виступали на багатьох сценах, у тому числі, і в столиці України. Пісня «Мелодія для двох сердець» у їхньому виконанні запам'яталася сум'янам і гостям міста. Вона стала лауреатом міжнародного фестивалю родинної творчості.

У нашій бесіді В. Козупиця якось згадав добрим словом Перший Всеукраїнський фестиваль «Червона рута» 1989 року, учасником якого він був. Починаючи з 1992 року, Валерій Олександрович активно включився у розвиток української сучасної пісні та романсу, збереження національних традицій українського народу. За пісню «Сумська мелодія» став лауреатом «Пісенного вернісажу – 2000». Це прекрасне творче кредо сумський митець не лише проголошує, а й успішно втілює в життя написанням чудової музики та виконанням прекрасних пісень. Тож і хотілося побажати, щоб і надалі струменіло добром і любов'ю його мистецьке джерело, а музика й пісня були надійними крилами його творчої душі.

Часто Валерія Козупицю можна побачити і в концертних залах, і в клубах та будинках культури на різних урочистих заходах. Завжди щиро переживає за кожне дійство, яке там відбувається. «Люди повинні радіти можливості творчого спілкування, надихатися самим доторком до справжнього мистецтва», – переконаний співак і композитор, заслужений діяч мистецтв України, якого зігриває причетність до великої родини, ім'я якої – Україна.

Авторові цих рядків недавно довелося зустрітися із народним артистом України і СРСР, професором, лауреатом Національної премії імені Т. Г. Шевченка Анатолієм Мокренком. Коли зайшла мова про сучасних співаків, він добрим словом згадав Валерія Олександровича Козупицю, який ось уже протягом кількох десятиліть демонструє високу професійну майстерність і як автор музики, і як співак. Зокрема А. Ю. Мокренко наголосив: «Вважаю за необхідне берегти і шанувати такі співочі обдаровання, як у Валерія Козупиці – вокальної окраси Сумщини. Жаль, що його чарівний голос поки що не звучить повносило на всю Україну, хоча мені особисто важко поруч з ним поставити когось із нині «розкручених» за красою і вправністю голосу, а ще, що особливо важливо, – за культурою виконавства».

А заслужений діяч мистецтв України, президент творчої спілки «Асоціація діячів естрадного мистецтва України» Віктор Герасимов налаштований оптимістично: «Посеред гамірного загалу української естради голос сумського композитора і співака Валерія Козупиці приємно відмінний – в ньому відчувається те, що у народі називають «душею». Душа Валерія Козупиці – це сумська старовинна альтанка, липи, що височать над його долею, сумські обереги людини, яка прийшла до рідних віх із гітарою під пахвою, із романтичною характерністю у всьому, до яскравого самобутнього самовираження у пісенному контексті: інтонація Козупиці завжди індивідуально-ексклюзивна, вона має свій неповторний шарм, теплоту і щирість, оригінальну мелодіку і ідентичну простоту. Нам не потрібно звикати до його інтонацій – вони давно у нас живуть, прописані з дитинства».

І справді, пісні Валерія Козупиці – людини творчої і цілеспрямованої – часто-густо є еталонними, проте головне в них – вразлива мелодійність, простота форми і вислову, вишуканість стилю і смаку, запашний феномен добра і любові.

«Коли твориш, – зізнається Валерій Козупиця, – ти забуваєш про все, що тебе оточує. Ти спілкуєшся із Всесвітом, намагаєшся вловити невловиме, те, що піддається опису. Мабуть, й справді, проаналізувати, передбачити процес творення неможливо? Та й навіщо? Усе – у музиці, у пісні, що народжуються. Усе, що відчуваєш, що прагнеш висловити, для чого не вистачає слів».

При наших зустрічах ми торкалися різних тем. Якось заговорили і про наше не просте сьогодення, політичну й економічну кризу, а ще про те, як бути в гармонії і з людьми, і самим із собою.

– Безумовно, наша країна переживає не кращі часи. Та чи не найбільша наша біда в тому, що окрім фінансової, ми маємо ще й суто людську кризу, – сказав В. Козупиця. – І чиновникам, які причетні до мистецтва, культури, науки, власне, усім нам цим питанням треба приділяти значно більше уваги. Бо ж усі ми любимо і задушевну пісню, і хочемо якомога більше знати – що ж у світі нашому цікавого, нового? Але ж треба і робити все для того, щоб духовне, культурне розвивалося на належному рівні.

І ще надто важливо те, що, незважаючи на нинішні негаразди, кожен повинен залишатися Людиною і нести якомога більше добра в цей тривожний світ, не думаючи про те, що ти сьогодні за це отримаєш. І в Україні нашій зараз неспокійно. І кожен з нас переживає, просить Бога, аби трагічні події на сході України якомога швидше закінчилися, і в цілому в Україні врешті-врешт запанували лад і порядок.

Сказав мій співбесідник і про душу, про яку, до речі згадував В. Герасимов, про душу, яка зі своїми несподіваними і загадковими поворотами-лабіринтами, сплесками і спадами емоцій, отією незбагненністю і нерозгаданістю робить кожен творчу людину неповторною і особливою, якою, власне, і є співак та композитор Валерій Козупиця – переможець багатьох пісенних вернісажів і конкурсів різного рівня, де він здобув заслуженого визнання, наприклад, «Шлягер року», «Пісня року», «Пісенний вернісаж» тощо.

Його знають і поважають не лише в мистецькому колі. З ним радо вітаються знайомі і незнайомі сум'яни, тепло посміхаються зустрічні – і молоді, і люди вже похилого віку. І приємно відчувати: люди шанують його таланти, бажають упіху, відвідують його концерти. Нині Валерій Олександрович працює солістом у Сумській обласній філармонії. І, як і в попередні роки, серйозно, вимогливо ставиться до своєї творчості. Свідченням тому є те, що концерти митця і в філармонії, і в інших залах проходять з великим успіхом, йому щедро аплодують слухачі.

Разом з тим Валерій Олександрович продовжує писати музику до пісень, живе повнокровним творчим життям. Як відомо, чимало пісень він поклав на музику про наш неповторний Слобожанський край, про рідне місто Суми, має в резерві немало творів, які знаходяться в робочому варіанті.

Аби видати черговий диск, потрібні кошти. Та, на жаль, місцева влада не йде назустріч обдарованому співаку і композитору, не хоче допомогти йому в цьому. Подібне і з житлом. Має малесеньку невлаштовану кімнатку в одному з примітивних будинків обласного центру, у якій про ефективну творчість немає чого й говорити. Прикро. Адже, що не кажіть, а саме Дон-Кіхоти мистецтва завжди визначали і визначатимуть духовну температуру і напругу в суспільстві. І про це можновладцям ніколи не варто забувати.

Та які б труднощі не зустрічалися на його життєвому шляху, він залишається оптимістом і життєлюбом. Його, як уже згадувалося, добре знають не лише у колі шанувальників пісенного мистецтва, а, насамперед, серед широкого слухачько-глядацького залу. Як солісту філармонії, нині йому доводиться виступати і в обласному центрі, і в регіонах Сумщини, і скрізь його сприймають тепло, від душі. Як професійного артиста і композитора.

Мені частенько доводиться бувати на концертах Валерія Олександровича, зустрічатися і в неофіційній обстановці, обоє ділимося своїми думками, творчими планами. І мене завжди вражає порядність і доброзичливість молодшого друга, його залюбленість у музику й пісню. Тож хочу побажати йому й надалі залишатися самим собою, залюбленим у мистецтво, у рідну Сумщину й Україну, у неповторність і чарівність нашого краю. Нехай музика та пісня, які ти натхненно, майстерно і з любов'ю даруєш людям, ще довго-довго радують глядачів та слухачів, підносять їм настрій у наш непростий час. Нехай, друже, здоров'я в тебе буде міцним, доля прихильною, а друзі надійними. Сонячних днів тобі золотих бажаю, а ще – аби на ниві життя колосилися рясні успіхи, добро і благополуччя. З роси і води, друже!

Петро Нестеренко,

*член НСПУ, член НСЖУ, лауреат премій ім. М. Теницького, ім. Л. Глібова, обласної літературно-краєзнавчо-мистецької премії.
м. Суми, травень, 2019 р.*

Бібліографія

Твори

Козупиця В. Сумська мелодія [Електрон. ресурс]. – Київ, 2008. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Загол. з екрана.

Гімн Сумського земляцтва / сл. М. Гриценка, муз. В. Козупиці // *Земляки* : альм. Сум. земляцтва в Києві. – Вип. 4 / голов. ред. М. Гриценко. – Суми : Собор, 2007. – С. 3.

Пісня про перший клас ; Юності пора ; Гімн міста Суми : [ноти] / муз. В. Козупиці // Зуєва Л. Сумські композитори – молоді / Л. Зуєва, П. Зуєв ; СДПУ ім. А. С. Макаренка та ін. – Суми : Мрія, 2006. – С. 114–134.

Це наша свята перемога : [пісня] / сл. О. Вертіля, муз. В. Козупиці // *Слобожанщина* : альм. літераторів Сумщини. Вип. 10 / упоряд. О. Вертіль. – Суми : Мрія, 2005. – На обкл.

Про нього

У книгах

Нестеренко П. Його кредо: завжди залишатися людиною // Нестеренко П. Джерела натхнення : творчі портрети сумських митців. – Суми : Мрія, 2018. – С. 99–114.

Герасимов В. Лірик слобожанської естради // *Земляки* : альм. Сумського земляцтва в Києві. Вип. 3 / голов. ред. М. Гриценко. – Суми : Собор, 2006. – С. 254 : фот.

Зуєва Л. Сумські композитори – молоді / Л. Зуєва, П. Зуєв ; СДПУ ім. А. С. Макаренка та ін. – Суми : Мрія, 2006. – С. 136–137.

Козупиця Валерій : співак, композитор // *Хто є хто на Сумщині* : видатні земляки : довід.-біографічне вид. – Вип. 1 / авт-упоряд. В. В. Болгов. – Київ, 2005. – С. 213 : фот.

Нестеренко П. «Шануймо край, де мати народила» // Нестеренко П. Слід на землі. – Суми : Джерело, 2003. – С. 299–308.

У періодиці

Попова М. Диплом «Шлягер року–2016» – авторам пісні про Суми // *Сумщина*. – 2017. – 5 січ. – С. 16.

Груша Х. Маєстро Козупиця : [інтерв'ю] // *Голос України*. – 2013. – 21 верес. – С. 12.

Вертіль О. Пісня буде поміж нас, або віншувальне слово про творчого побратима // *Сумщина*. – 2010. – 27 серп. – С. 8.

Нестеренко П. Вокальна окраса Сумщини // *Ярмарок*. – 2009. – 12 листоп. – С. 1.

Князев В. «А нам іще рости...» : Валерій Козупиця о сумской музыке и своем творчестве : [інтерв'ю] // *В двух словах*. – 2008. – 4 июня. – С. А12.

Черговий успіх В. Козупиці // *Ярмарок*. – 2008. – 10 квіт. – С. 3.

Пісня «Україно моя» композитора і виконавця В. Козупиці на слова М. Гриценка стала лауреатом XX фестивалю сучасної української пісні «Пісенний вернісаж-2007».

1 вересня
85 років від дня народження
Олександра Івановича Галкіна
(1935–2016)

Олександр Галкін – багатоликий, багатогранний. Він – поет, письменник, журналіст, публіцист, педагог, історик, краєзнавець, артист. У кожній із названих сфер життя і творчості він залишив помітний слід.

Коротка біографія:

1.09.1935 народився на хуторі Бузовка (с. Розсохувате, Охтирський район).

1952 закінчив Розсохуватську семирічку.

1954 закінчив топографічні курси у Києві.

1954–58 служба в армії, м. Рибінськ.

1959 одружився з Людмилою і повернувся до Охтирки.

1962 закінчив 10-й клас вечірньої школи робітничої молоді.

1963 вступив до Сумського педінституту ім. А. С. Макаренка (заочний відділ істфаку).

1959–65 працює ливарником на заводі «Промзв’язок».

1965 перевівся до Харківського державного університету ім. О. М. Горького.

з 1965 р. викладацька робота у ЗОШ та спец. ПТУ.

1966–1968 зав. клубом швейної фабрики.

1968–70 зав. клубом заводу «Сільгоспмаш».

1977–79 директор Будинку вчителя (Охтирка).

1979–80 директор районного будинку культури.

1979–2002 директор Охтирського міського краєзнавчого музею.

2002–2016 творча та дослідницька діяльність.

За сухими цифрами можна побачити, яке бурхливе, яскраве, насичене життя було у Олександра Івановича. Його трудовий стаж – 50 років. А творчий шлях починається з дитинства. Почав складати вірші ще в школі. Мріяв бути кінорежисером чи актором. Можна сказати, що життя Олександра Галкіна вдалося, бо займався своєю справою. З під його пера вийшло багато творів про Охтирщину та особистостей рідного краю. Ми дізналися більше і точніше про наше місто завдяки дослідницьким пошукам Олександра Івановича, так званим, «історичним розвідкам». Він відкрив охтирчанам забуті імена відомих людей міста нашого – Євфалії Хатаєвої, Івана Багряного, Петра Білинника і багато інших.

На сцені Олександр Галкін – прекрасний актор і конферансьє, в музеї – невгамовний дослідник і турботливий директор. Насичену творчу діяльність Олександр Іванович поєднував із піклуванням про родину, разом з дружиною виховали прекрасних дітей та онуків.

Ще одне. Останні роки свого життя Олександр Іванович провів у інвалідному візку, весь час перебував у замкненому просторі, в чотирьох стінах своєї квартири, але він ніколи не скиглив і не скаржився, а, навпаки, підбадьорював і розповідав свої історії, допомагав словом, тримав руку на пульсі громадського і політичного життя Охтирки, України, був на зв'язку із українською діаспорою, писав вірші, прозу, дослідження, друкувався. Знаю, що писав роман про наше дитмістечко.

Олександр Галкін – член Національної спілки журналістів України, Слобожанської спілки письменників-краєзнавців та член Фондації ім. Івана Багряного. Створив і очолював упродовж 25 років Охтирське міськрайонне літературно-мистецьке об'єднання «Заспів» (з 1980 р.). Ім'я Олександра Галкіна і його твори відомі не тільки в Україні, а й далеко за її межами. Олександра Івановича знають і шанують українці Америки, Канади та Австралії. Він є одним із засновників Народного РУХу України на Охтирщині. Тож, до його кипучої діяльності в царині театру, літератури, краєзнавства мусимо віддати належне патріотизму і громадянській позиції. Олександр Іванович ніколи не мовчав, завжди висловлював свою особисту думку, за що платив своїм здоров'ям. Одна із його перших статей про великого українця Івана Багряного називалась «Зірки свого шляху не змінюють». Сьогодні ці слова ми можемо сказати про життєвий шлях Олександра Галкіна. Він залишиться прикладом борця, творця і просто Людини з великої літери. Тепер він також став нашою зіркою.

Бакуліна В. Пішов у вічність Олександр Галкін // Город А (м. Охтирка). – 2016. – 15 лют.

Бібліографія

Публікації О. Галкіна Окремі твори

- Ізгой** : поема про Івана Багряного. – Лебедин : Білий лебідь, 1996. – 171 с.
Смолоскип запалено : роман. – Суми : Ярославна, 2000. – 255 с.
Невичерпні криниці рідної землі : поезії, пісні, замальовки, етюди, думки мимохідь. – Суми : Мрія, 2010. – 66 с.
Дике поле : [поезія]. – Суми : Мрія, 2012. – 64 с.

У збірниках

- З цілющої** криниці Охтирської землі : [вірші] // Охтирськими стежинами : поезії. – Суми : Мрія, 1992. – С. 27–48 : фот.
Факти – вперта річ // Голодомор на Сумщині. 1932–1933 / Сумська орг. спілки письменників України. – Суми : Ред.-вид. відділ облуправління по пресі, 1993. – С. 23–29.
Дикі місця : (розділ з роману «Смолоскип запалено») // Слобожанщина : альм. літераторів Сумщини. Вип. 2 / упоряд. О. П. Столбін. – Суми : Мрія, 1993. – С. 98–103 : фот.
Причетність // Савченко М. Сокиринці – кобзарський край : 900-й річниці села присвячується [Чернігів. обл.]. – Суми : Козацький вал, 2000. – С. 139–142.
Зав'язь щастя ; В останню мить : новели // Слобожанщина : альм. літераторів Сумщини. Вип. 7 / упоряд. О. П. Столбін. – Суми : Мрія, 2001. – С. 83–86 : фот.
І ниви багаті, і смерть у хаті // Злочин / упоряд. П. Кардаш. – Мельбурн ; Київ : Фортуна, 2003. – С. 109–112.
Серце на долоні : світлій пам'яті І. П. Багряного : вірш // Муза вічна... : альм. Охтирського літ.-мистецького об-ня «Заспів». Вип. 5. – Харків : Майдан, 2008. – С. 15–16.

Винним себе не визнав / О. Г. Бажан, О. І. Галкін // Реабілітовані історією : науково-документальна серія книг. Сумська область. У 3 кн. Кн. 2 / обл. редкол.: І. О. Яговдик, І. В. Богданова та ін. – Суми : Мрія, 2013. – С. 437–442 : фот.

Репресований М. Г. Осадчий (1936–1994) – поет, викладач, уродженець с. Курмани Недригайлівського району.

Долю вирішила анонімка // Реабілітовані історією : науково-документальна серія книг. Сумська область. У 3 кн. Кн. 2 / обл. редкол.: І. О. Яговдик, І. В. Богданова та ін. – Суми : Мрія, 2013. – С. 505–508 : фот.

Г. М. Кучмай (1896–1938) – вчений-селекціонер, уродженець м. Охтирка.

З нагоди 20-річчя повернення імені І. Багряного в Україну та Охтирщину // Шугай О. Фундація імені Івана Багряного. Хроніка добродійної діяльності в Україні та за її межами : репортажі, інтерв'ю, рефлексії, нотатки, рецензії, відгуки, повідомлення. – Київ : Смолоскип, 2015. – С. 383–388.

Про нього **У книгах**

Про автора // Галкін О. Дике поле. – Суми : Мрія, 2012. – На обкл.

Про автора // Галкін О. Невичерпні криниці рідної землі : поезії, пісні, замальовки, етюди, думки мимохідь. – Суми : Мрія, 2010. – С. 3–4.

Попельнюх М. М. Олександр Іванович Галкін // Савченко М. Сокиринці – кобзарський край : 900-й річниці села присвячується [Чернігів. обл.]. – Суми : Козацький вал, 2000. – С. 16 : фот.

Про автора // Галкін О. Ізгой : поема про Івана Багряного. – Лебедин : Білий лебідь, 1996. – С. 3.

У періодиці

Яковенко С. Олександр Галкін – різнобічний талантист // Громада плюс. – 2017. – 29 верес. – С. 3.

Скиба О. Відпочивати буду потім... // Істина нова. – 2016. – 2 берез. – С. 14.

[**Некролог**] // Істина нова. – 2016. – 10 лют. – С. 9.

Нова книжка Олександра Галкіна // Лідер. – 2011. – 1 черв. – С. 13.

Ранюк Ю. Скупаймося в любові // Лідер. – 2010. – 1 верес. – С. 4 : фот.

25 вересня
65 років від дня народження
Віктора Вікторовича Комарова
(1955)

Автобіографія

Все моє свідоме життя пройшло в Сумах, хоча на світ я з'явився за Північним колом, на Кольському півострові, в селищі Кіца. Там розташовувалась військова частина, куди моя матір виїхала за так званим організованим набором робітників на початку 1950-х років.

Через хворобливість я рано опинився в Україні, у бабусі з боку матері.

В школі, яка, до речі, знаходилась в добротному старовинному особняку харитоненківського службовця Г. Шрейнера, що зберігся донині на Троїцькій, викладали вчителі з великої літери «В». Історію СРСР – директорка Надія Андріївна Лантушенко. Українську мову та літературу – наш класний керівник Катерина Іванівна Липлява, російську мову та літературу – Людмила Борисівна Цисина, безсумнівно, одна з кращих словесниць. Під впливом саме цих педагогів з мене сформувався гуманітарій, і я 1978 року закінчив Сумський педагогічний інститут ім. А. С. Макаренка.

В 1970–80-ті роки в Сумах поступально розвивалось міське бюро подорожей та екскурсій. Було зроблено декілька випусків курсів екскурсиводів, які я закінчив 1973 року. З ентузіазмом, властивим молодості, приступив до роботи позаштатним екскурсиводом.

Власний світогляд ширшав під час туристичного супроводу сумських груп в різні куточки країни. Теперішній «гідизм» (подивіться направо, подивіться наліво) в радянські часи не вітався. Екскурсії будувалися за підтемами (історія, промисловість, торгівля, освіта, культура і т. п.). Вирішальне значення надавалося вдалим логічним переходам між підтемами. Саме їх намагалися «перехопити» новачки в екскурсійній справі у своїх більш досвідчених колег, у тому числі, з інших міст. Кожен обирав собі тему до душі! Особисто я брав участь у створенні тематичних екскурсій про пам'ятки архітектури Сум, розвиток культури, про визначних особистостей краю.

Саме це коло інтересів залишилось у мене пізніше, коли я почав, по можливості, «заглядати» в архівосховища Сум, Києва, Харкова і свої скромні «знахідки» друкувати в газеті «Ваш шанс». Щиро вдячний багаторічному редакторові цього видання Вікторії Йосипівні Федірко за щирі поради, зацікавленість тими матеріалами, які я пропонував редакції як позаштатний дописувач.

На газетні публікації звернув увагу керівник сумської обласної громадської організації «Центр соціально-гуманітарного розвитку «Рідний край» Віталій Костянтинівич Шейко, запропонував мені участь у декількох видавничих проектах. Серед них особливо ціную роботу з фондом родини сумських слобідських полковників Кондратьєвих у Центральному державному історичному архіві України (Київ).

Моя основна трудова діяльність пов'язана з сумськими закладами: методичним кабінетом обласного управління кінофікації, спеціалізованим дитячим кінотеатром «Космос», Меморіальним будинком-музеєм А. П. Чехова в м. Суми.

Комаров В. В., 2019 р. 10.05.

Бібліографія

Публікації

Окремі видання

Кондратьєвы. Род воинов и благотворителей : ист.-биогр. очерк / Сум. обл. общественная орг. «Центр социально-гуманитарного развития «Рідний край». – Сумы : АС-Медиа, 2005. – 48 с. : ил. – (Сумщина в именах).

У книгах

Харитоненки / В. В. Комаров, Л. К. Федевич // Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сум. держ. ун-т ; рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа» ; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Фолігрант, 2004. – С. 492–493 : фот.

Суми: вулицями старого міста : іст.-архіт. альб. / авт. текстів: А. І. Дейнека, В. Б. Звагельський. В. В. Комаров та ін. – Суми : АС-Медіа, 2003. – 264 с. : іл. – (Сер. «Рідний край»). – Текст укр., рос. та англ. мовами.

Суми – районний центр / М. Л. Охріменко, В. В. Комаров // Мій край Слобожанський. Сумський район / редкол.: М. П. Соловей (гол. ред.), Т. С. Білокур, В. В. Кононов та ін. – Київ : Фолігрант, 2006. – С. 79–84.

Нотатки з історії та художнього життя Сум (XVII – поч. XX ст.) // Художник у провінції : матер. міжнар. наук. конф. (24–25 верес. 2009 р., м. Суми) / Сумський обл. художній музей ім. Н. Онацького. – Суми : Університетська книга, 2009. – С. 181–187 : бібліогр.

Суми. Нове життя старих вулиць. 1917–1991 / авт. текстів: І. М. Скворцов, В. К. Шейко, А. І. Дейнека, В. І. Іванова, В. В. Комаров та ін. ; літ. ред.: В. Комаров, Л. Москаленко, Ю. П'ятаченко. – Київ : Фолігрант, 2012. – 400 с. : іл.

Сумы времен А. П. Чехова // Чеховский интеллигент : статика образа – динамика культуры : сб. докл. Междунар. Чеховских чтений в Сумах (май 2012 – май 2013) / науч. ред. В. Я. Звизняцкий ; редкол.: А. Г. Головачова, Л. М. Евдокимчик, В. В. Комаров и др. – Сумы : МакДен, 2013. – С. 8–13.

К истории усадьбы Линтваревых // Чеховский интеллигент : статика образа – динамика культуры : сб. докл. Междунар. Чеховских чтений в Сумах (май 2012 – май 2013) / науч. ред. В. Я. Звизняцкий ; редкол.: А. Г. Головачова, Л. М. Евдокимчик, В. В. Комаров и др. – Сумы : МакДен, 2013. – С. 226–232.

У періодиці

Фотографія на згадку : уточнені, згідно з новим літописом життя і творчості А. П. Чехова, факти перебування класика на Сумщині // Сумщина. – 2018. – 30 серп. (№ 35). – С. 12 : фот.

«Венеция чрезвычайно напоминает Луку» : что привлекало Антона Павловича в Европе и почему Псел для него был милее? // Ваш шанс. – 2018. – 30 мая (№ 22). – С. 20а : фот.

Монастир-храм // Сумщина. – 2017. – 16 листоп. (№ 46). – С. 10 : фот.
До 330-річчя церкви Різдва Іоанна Предтечі на Луці.
Подвижниця : Чехов і три сестри Лінтварьови // Сумщина. – 2017. – 9 лют. (№ 6). – С. 13 : фот.
Звідки в наших оселях новорічні кульки // Сумщина. – 2016. – 29 груд. (№ 52). – С. 16 : фот.
У Меморіальному будинку-музеї А. П. Чехова відкрилася виставка «Старовинна різдвяна іграшка».
Заборонений Чехов // Сумщина. – 2016. – 1 верес. (№ 35). – С. 13.
Іноземні переклади творів А. П. Чехова.
Разглядел іскру таланта : Константин Трутовский, чьи детские годы прошли на Сумщине, помог Николаю Чехову состояться как художнику // Ваш шанс. – 2016. – 29 июня (№ 26). – С. 20а : фот.
«**Я тоскую** по Луке» : из писем А. П. Чехова о своих корнях, Украине и украинцах // Ваш шанс. – 2016. – 2 марта (№ 9). – С. 20а : фот.

Про нього

Видович Д. Кинотеатр? Кегельбан? // Ваш шанс. – 2000. – 5 июля (№ 27). – С. 10.
Розмова з В. В. Комаровим, директором дитячого кінотеатру «Космос», про долю закладу.
Щербак О. Музей Чехова став заповідником // Ваш шанс. – 2014. – 5 марта. – С. 6а : фот.
З приводу одержання Будинком-музеєм А. П. Чехова статусу парку-пам'ятника садово-паркового мистецтва місцевого значення – думка його директора (в. о.) В. В. Комарова.
Гагина Е. «Думаю, Чехов был бы доволен» // Ваш шанс. – 2015. – 4 февр. (№ 5). – С. 14а.
З нагоди 155-річчя від дня народження А. П. Чехова і 55-річчя заснування музею письменника його директор В. Комаров (в. о.) одержав унікальний подарунок – ікону Охтирської Божої Матері (поклонитися цьому образу А. Чехов їздив в Охтирку).

28 вересня
70 років від дня народження
Леоніда Григоровича Матвієнка
(1950)

Леонід Григорович Матвієнко – заслужений артист Абхазії і України, соліст Сумської обласної філармонії, уродженець с. Юнаківка Сумського району.

Народився у селянській родині. Протягом 1958–1968 рр. навчався у середній школі, після її закінчення вступив одразу на другий курс Сумського культурно-освітнього училища на факультет хормейстера, здав іспити екстерном, тому що прийшов час іти до лав Радянської Армії.

У 1969–1971 рр. проходив армійську службу солістом ансамблю пісні і танцю Другої танкової армії, що дислокувалася в Німеччині. Майже щоденні концерти, виступи, поїздки – все це дуже допомогло ставленню Л. Матвієнка як співака. Відслуживши належний термін, залишився на понадстрокову службу, але вже в м. Фюрстенберг і там служив 10 років – до 1978-го. Леоніда з іншими співаками залучали до телевізійних зйомок, включали до складу концертних бригад, виступав разом із зірками світової естради.

Протягом 1978–1988 рр. служив у Червонознаменному Закавказькому військовому окрузі м. Тбілісі у ансамблі пісні і танцю, який обслуговував три республіки тодішнього СРСР – Грузію, Вірменію та Азербайджан.

У 1979 р. гастролював із ансамблем 2 місяці по Австралії. Двічі із ансамблем виїжджав на гастролі до Афганістану (1981, 1983).

Пізніше Закавказький округ перевели на службу до ансамблю центральної групи військ Чехословаччини до м. Міловіце, де Леонід Григорович прослужив 2 роки.

Після розформування війська у Чехословаччині був переведений до Західної групи військ у м. Вюнсдорф (Німеччина).

1994 року повернувся до м. Суми і вийшов на пенсію.

З червня 2014 р. працює у Сумській обласній філармонії. Вперше на цю сцену виходив у 12-річному віці для участі у обласному конкурсі художньої самодіяльності.

У 1984 р. присвоєно звання Заслуженого артиста Абхазької АССР, 1999 – Заслуженого артиста України.

Нагороджений знаком за заслуги перед містом Суми III ступеня і орденом «За заслуги» III ступеня. Також має численні грамоти від міських голів та міністрів оборони.

У репертуарі Леоніда Матвієнка пісні різних жанрів: військові, патріотичні, естрадні, народні, класичні, романси.

Бібліографія

Про нього У книгах

Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сум. держ. ун-т ; рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа» ; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Фолігрант, 2004. – С. 297 : фот.

Нестеренко П. «Живу в піснях з любов'ю в серці» // Нестеренко П. Джерела натхнення : творчі портрети сумських митців. – Суми : Мрія, 2018. – С. 44–68.

Мій край Слобожанський. Сумський район / авт.: М. Л. Охріменко, І. В. Паращенко, В. М. Єрмоленко та ін. – Київ : Фолігрант, 2006. – С. 348 : фот.

У періодиці

Деятели культури Сумщини получили награды // Ваш шанс. – 2018. – 14 нояб. – С. 21а.

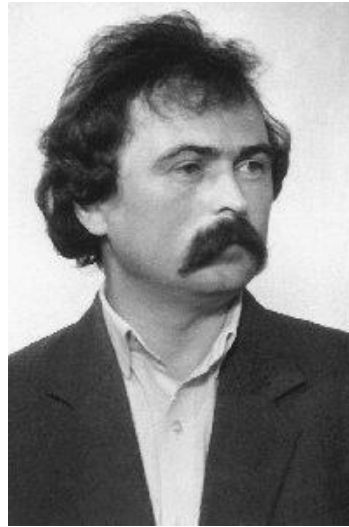
За вагомі творчі досягнення і високу професійну майстерність Л. Матвієнка нагороджено орденом «За заслуги» III ступеня.

Вергіль О. Заслужений артист України і Абхазії Леонід Матвієнко: «У графі «освіта» пишу: незакінчена середня спеціальна» // Урядовий кур'єр. – 2014. – 29 берез. – С. 7.

Вергіль О. Заслужений артист України і Абхазії Леонід Матвієнко: «Співаю не там, де хочеться, а де чекають і слухають» // Сумщина. – 2014. – 26 берез. – С. 22 : фот.

Соло для тисяч сердець // Сумщина. – 2004. – 20 жовт. – С. 3.

22 жовтня
60 років від дня народження
Василя Федоровича Пазинича
(1960)

Мій друг і творчий побратим Василь Пазинич

Зустрічаючись чи спілкуючись із Василем телефоном, інколи пробуємо з'ясувати, коли ми вперше зустрілися і познайомилися.

Василь наполягає, що це було ще у студентські літа, коли я навчався у Сумському педагогічному інституті, з якого після другого курсу перейшов до Київського державного університету опановувати журналістику, а Василь міг навідуватися до Сум у якості старшокласника або ж студента першого курсу.

Мовляв, під час літературних зустрічей і перетнулися наші шляхи-дороги.

Але цей час навряд чи прийнятний, бо, поглянувши на біографію Василя, легко зрозуміти: у вересні 1977-го я вже був у столиці, а мій друг тільки-но переступив студентський поріг сумського педагогічного вишу.

А що стосується молодіжного літературного життя, то ми, тодішні поетичні неофіти, більше гуртувалися навколо інститутської студії «Орфей», а вже потім, на початку – у середині 80-х перекочували до відомого «Зажинку», яким керував добре знаний професор Павло Охріменко (світлої пам'яті).

Отож, вочевидь, під час одного із зажинківських засідань ми й зустрілися, аби потім оте випадкове (закономірне?) спілкування перейшло у міцну дружбу, яка, дякувати Богові, триває і досі.

Утім, вище згадана обставина не настільки важлива, аби на ній зациклюватися і зосереджуватися. Головне – ми не розминулися у цьому часі.

Щоб читач – шанувальник творчості Василя, мав бодай пунктирне уявлення про його поетичний, прозовий, краєзнавчий доробки, також бодай пунктирно означу контури його біографії і письменницьких надбань.

Василь Пазинич народився 22 жовтня 1960 року на Полтавщині. У 1977-му закінчив Московськобобрицьку СШ Лебединського району, 1982-го – фізико-математичний факультет Сумського педінституту. Після навчання в інституті відбував строкову службу в армії на Далекому Сході (Хабаровський край, Камчатка, Сахалін). Працював у школах на Лебединщині. Тоді ж видав брошуру «Використання українського народного фольклору під час викладання фізики в школі» (1994). А взагалі його перші поетичні спроби побачили світ у 1977 році.

Як поет він дебютував книгою «Язичеські обійми» (1994), вже маючи за плечима добру життєву школу. Про неї тепло відгукнувся відомий журналіст Григорій Хвостенко («Ластівка з Лебедина», «Сумщина», 10 серпня 1994 року): «Та хоч як би там не було, а книга віршів «Язичеські обійми» Василя Пазинича вийшла і стала dokonаним літературним фактом. Вона визначила поетичну ситуацію на Сумщині (знову додаю: і не лише). Встановила своєрідну творчу «планку», висоту, набагато нижче якої тепер писати справжні митці не наважаться».

Не обійшов її увагою і відомий літературний критик Юрій Ковалів («Молоде пагіння Слобожанщини», «Літературна Україна», 12 жовтня 1995 року): «В. Пазинич у своєму моральному максималізмі рушив значно далі від багатьох своїх однолітків, послідовно дотримуючись принципів народної етики та шевченківської традиції. Пульсування національної ментальності відсвічується буквально в кожному слові його доробку. Справа тут не в особливостях українського мовлення, а в характері українця, здатного долати найдраматичніші колізії свого непростого життя крізь призму здорового гумору, що, певно, і є однією з підвалин самозбереження нації в найкритичніші моменти її існування. Як переконують тексти поета, у його душі перетинаються традиційні й новітні стильові струмені, витворюючи перспективу сподіваного синтезу, позначеного рисами інтуїтивного історіософізму та історичної правди».

До його наступної книги «03» (2005) я, пригадую, написав у передмові: «Є в нашій області Лебединський район, а в ньому мальовниче село з недослідженою назвою – Московський Бобрик (приміром, про Київський Бобрик чути не доводилося. Але це так, до слова). Мешкає в ньому рядовий учитель математики й фізики Василь Пазинич. Окрім того, що кожного ранку поспішає до школи сіяти добре, розумне, вічне, пише вірші. Не від випадку до випадку, не до якихось дат, подій чи до сімейних альбомів родичів, кумів і т. д., а серйозно, вдумливо, професійно. А ще – мудро, талановито, з глибоким болем і щемом, бо істинної літератури без істинного болю не буває (як тут не пригадати незабутнього Григора Тютюнника!).

Згодом вийшли його поетичні збірки «Листопад-Жовтень» (2007), «Іронічний циклон, або Виганяння бісів» (2007), «Від схід сонця» (2010), «Газетні вірші» (2016) та книга прози «Аговтень» (2010). Про вірші Василя Пазинича добре сказав уже згаданий мною Григорій Хвостенко («Та Слово не перехитриш...», «Сумщина», 1 січня 2006 року): «У багатьох строфах В. Пазинича відчувається добра школа Володимира Затулівітра. В. Пазинич і сам того не приховує (вірш, що починається промовистими рядками «Хто любить геніїв – стає талановитим» – має авторський епіграф: «Я так любив свого Затулівітра!..»). Але Пазинич – не добротна копія свого літературного вчителя, його поетичний стиль має власні, виразно індивідуальні риси. Насамперед іронію.

Василь Пазинич – поет гостро національний. Бо ж якому бути митцеві справжньому? Читаючи книгу, вловлюєш духовну спорідненість із віршами Симоненка, Стуса.

За фахом Василь Федорович учитель математики й фізики. Але мовним матеріалом володіє досконало, знає та відчуває слово. Не лише в осмисленні сьогодення, а і в суто версифікаційній площині В. Пазинич дужий, неповторний».

Василь Пазинич є також автором книг (у співавторстві) красназавчих нарисів «Висота 110» (2012) та «На камені вічності» (2016), удостоєний літературної премії ім. Пилипа Рудя.

До недавньої нової збірки «Газетні вірші» ввійшли твори, що були надруковані протягом 2011–2017 рр. в районній періодичній пресі.

Оце, власне, і весь контур його життєвого і творчого літопису, який умістився у якісь майже два десятки друкованих абзаців. Але за ним – міцна, знакова, масштабна постать митця – поета, прозаїка, красназавця, істинного патріота України. І останнє він доводить не якимись галасливими псевдовигуками, гаслами та закличками, чим сьогодні страшенно

грішать багацько сучасників, а щоденною професійною працею над аркушем паперу (або ж перед комп'ютерним монітором) на благо національної культури.

А також – у своєму домашньому господарстві, бо, виявляється, поети також ганяють курей з городу (світла пам'ять Івану Федоровичу Драчу...), обгортають картоплю, ладнають паркан чи хвіртку, словом, «купаються» у побутовому щоденні.

Бо Василь не тільки чудовий поет і прозаїк, а й справжній хазяїн, господар на своєму сільському обійсті, яке постійно потребує дбайливих і майстровитих рук.

Ще одна важлива обставина, що подружила нас: шаноба і любов до творчості незабутнього Володимира Затуливітра, з яким ми обоє товаришували.

І сьогодні, через роки по смерті Володимира Івановича, часто згадуємо його, цитуємо рядки-діаманти-розсипи мудрості, які він залишив своїм читачам, у тому числі нам з Василем.

Ось такий він, Василь Пазинич, письменник із села Московський Бобрик Лебединського району, з яким маю за честь дружити ще з минулого століття і навіть тисячоліття і якому життєвий календар ось-ось відкриє черговий ювілейний листок.

Олександр Вертіль,
червень 2019

Бібліографія

Твори

Окремі видання

Язичеські обійми : поетичний зб. – Лебедин : Білий лебідь, 1994. – 32 с.

ОЗ : вірші / вступ. ст. О. Вертіля. – Суми : Мрія, 2005. – 88 с.

Іронічний циклон, або Вигнання бісів : [вірші]. – Суми : Мрія, 2007. – 100 с.

Листопад-жовтень : свідчі вірші. – Суми : Мрія, 2007. – 116 с.

Аговтень : оповідання та нотатки. – Суми : Мрія, 2010. – 148 с.

Від схід сонця : поезії. – Суми : Мрія, 2010. – 236 с.

Висота 110 : [спогади] / Василь Пазинич. Окуповане дитинство : [спогади] / Григорій Камчатний. – Харків : Золоті сторінки, 2012. – 175 с. : фот.

Книга присвячена історії с. Московський Бобрик Лебединського району.

На камені вічності : з історії села Кам'яне Лебединського району на Сумщині / В. Ф. Пазинич, М. М. Скрипаль. – Суми : Мрія, 2016. – 394 с.

Про нього

Лауреати премії Канадського товариства приятелів України «За відмінну педагогічну працю» // Близнюк А., Гурець М. Краса Сумщини в слові, музиці, живописі. – Суми : Фабрика друку, 2014. – С. 136–141.

В. Пазинич – лауреат премії за 2006 р. – с. 140.

Вертікова І. Від пропускної системи до лижоролерної траси // Сумщина. – 2014. – 5 листоп. – С. 3.

Рішенням облради присуджено обласну літературно-краєзнавчо-мистецьку премію ім. П. Рудя члену НСПУ В. Пазиничу за книгу «Від схід сонця».

Бражніченко С. Нова книга Лебединщини [«На камені вічності»] // Життя Лебединщини. – 2017. – 6 жовт. – С. 9.

Вертіль О. Головний персонаж – село Московський Бобрик // Сумщина. – 2012. – 19 груд. – С. 7.

Сага про Пазиничів, або Спроба комплексного портрета на фоні святково-педагогічної осені // Сумщина. – 2007. – 6 жовт. – С. 1, 2.

Гризун А. Нове слово поета // Сумщина. – 2007. – 10 лют. – С. 4.

Відгук на книгу поезій В. Пазинича «Листопад-жовтень».

Миколаєва Н. Мої вічні дванадцять учнів // Життя Лебединщини. – 2001. – 3 берез.
– С. 4.

Бесіда з учителем фізики Московськoбoбрицької школи В. Ф. Пазиничем, відмінником освіти України, який виборов першість у II-му обласному турі VI Всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2001».

6 листопада
50 років від дня народження
Олександра Григоровича Ткаченка
(1970–2014)

Олександр Григорович Ткаченко – капітан міліції, учасник АТО, почесний громадянин м. Суми, уродженець м. Глухів.

Народився в м. Глухів. У 1991 р. закінчив Сумський державний університет за спеціальністю інженер-механік. Службу в міліції розпочав у 2004 р. міліціонером окремого батальйону патрульно-постової служби Сумського міськвідділу міліції. Потім працював на оперативних посадах у підрозділах карного розшуку, боротьби з незаконним обігом наркотиків, спецпідрозділі УМВС області.

Від травня 2011 по лютий 2013 р. – інспектор групи документування роти міліції особливого призначення «Беркут», до початку війни з Росією – інспектор чергової частини спеціальної роти міліції УМВС України в Сумській області.

За час війни з Росією врятував сотні людських життів. Знайшов десятки мін, встановлених терористами. На початку липня зумів звільнити в Миколаївці 150 заручників терористів.

11 липня 2014 р. автомобіль із О. Ткаченком підірвався на фугасі при «зачищенні» території звільненого від терористів Сіверська. Власне, своєю смертю врятував щонайменше 30 своїх колег, які їхали позаду нього.

Похований на Алеї Слави Центрального кладовища м. Суми.

Бібліографія

Нагородження

Про відзначення державними нагородами України : указ Президента України від 26 липня 2014 року № 619/2014 // Офіційний вісник Президента України. – 2014. – № 33 (04.08.2014). – Ст. 1504.

За особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України нагородити орденом «За мужність» I ступеня Ткаченка Олександра Григоровича (посмертно) – капітана міліції.

Про присвоєння звання «Почесний громадянин міста Суми» Ткаченку О. Г. : рішення Сумської міської ради 6-го скликання 48-ї сесії № 4021-МР від 25 лютого 2015 року [Електронний ресурс] :

<https://docs.google.com/viewer?url=http://meria.sumy.ua/engine/download.php?id=21207&embedded=truehttps>

У книгах

Олександр Григорович Ткаченко // Близнюк А. М., Подоляка Н. С. Почесні громадяни міста Суми. – 4-те вид., змін., перероб. і доп. – Суми : СВС Панасенко І. М., 2016. – С. 150–151 : фот.

Олександр Ткаченко: не заради слави // Героям слава : книга пам'яті героїв АТО. Сумська область. 2014–2017. Вип. 3 / Є. Положій, А. Поляченко, Ю. Левківська та ін. – Суми : Всі Суми Панорама-Медіа ; Еллада, 2017. – С. 115 : фот.

Майор Олександр Ткаченко // Сумщина в боротьбі : біографії, історії, спогади / Р. Коваль, В. Моренець, Ю. Юзич. – Київ : Історичний клуб «Холодний Яр» ; «Орієнтир», 2017. – С. 470. – (Сер. «Видатні українці» ; Кн. 9).

У періодиці

Біганова Е. Звання майора отримав посмертно // Іменем закону. – 2014. – № 30 (лип.). – С. 8.

Сумська міліція провела в останню путь свого колегу О. Ткаченка.

Баркова Л. «Я не можу дозволити, щоб діти воювали, а я ховався за їхніми спинами» // Сумщина. – 2014. – 16 лип. – С. 1, 3 : фот.

11 липня 2014 р. під час проведення антитерористичної операції в Донецькій області (м. Сіверськ) загинув майор міліції з м. Суми О. Ткаченко.

Жмурков В. Сумщина попрощалася з Героєм // Голос України. – 2014. – 16 лип. – С. 9.

Майор О. Ткаченко, взявши вогонь на себе, врятував три десятки життів підлеглих, підірвавшись на міні на Донеччині.

Власова И. Прощание с Героєм: 44-летний майор Александр Ткаченко стал вторым сумским офицером, погибшим в зоне антитеррористической операции // Панорама. – 2014. – 16–23 июля. – С. А4.

Акіменко А. Завжди «ніс із собою позитив» // День. – 2014. – 22 лип. – С. 10.

Ордена удостоєний посмертно // Сумщина. – 2014. – 30 лип. – С. 2.

О. Ткаченко нагороджено орденом «За мужність» І ступеня (посмертно).

Вергіль О. Він ніколи не думав про подвиг: капітан міліції із Сум Олександр Ткаченко ціною власного життя врятував 30 побратимів та сотні мирних жителів Донбасу // Урядовий кур'єр. – 2014. – 7 серп. – С. 7.

Вергіль О. Герой АТО – почесний громадянин Сум // Урядовий кур'єр. – 2015. – 19 берез. – С. 8.

Увічнення пам'яті

Пам'яті героя // Панорама. – 2015. – 15–22 июля (№ 29). – С. А4 : фот.

Відкриття на честь О. Ткаченка меморіальної дошки.

Вергіль О. У Сумах встановили чергову пам'ятну дошку // Урядовий кур'єр. – 2015. – 17 лип. – С. 12.

На будинку спецпідрозділу особливого призначення УМВС в Сумській області відкрито меморіальну дошку на честь майора міліції О. Ткаченка.

На Донбассе открыли мемориал Александра Ткаченко // ДС-експресс. – 2015. – 18 нояб. – С. 2 : фот.

В м. Сіверськ на місці загибелі майора міліції О. Ткаченка встановлено меморіал.

9 грудня
65 років від дня народження
Світлани Василівни Геренко
(1945)

Автобіографія

Народилася 9 грудня 1945 року в с. Степанівка Сумського району Сумської області. Невдовзі наша родина переїхала до с. Іволжине (нині Іволжанське) Сумського району.

Закінчила зі срібною медаллю Новосічанську середню школу. А у 1971 році – Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка. Трудовий стаж розпочала в Грабовській восьмирічній школі.

Та мені судилася журналістсько-літературна доля. Навчаючись у сьомому класі, почала друкуватися в хотінській районній газеті, пізніше – в газеті «Вперед» Сумського району. Ввійшла до числа авторів республіканських молодіжних газет «Ленінська зміна», «Молодь України». Співпрацювала з республіканським радіожурналом «Старшокласник». З'являлися мої матеріали і в українській передачі «Молода гвардія» та популярній всесоюзній – «Юність».

Відновлюється обласна молодіжна газета «Червоний промінь», і мене запрошують у штат видання. Сімнадцять років пропрацювала у молодіжці, а у вересні 1984 року була переведена на роботу в газету «Ленінська правда», яка згодом одержала назву «Сумщина».

Пишаюся, що належу і до числа письменників-гумористів краю. Є автором сотень гумористичних творів. Друкувалася в сумській пресі, авторитетних журналах України – «Перець», «Дніпро», «Прапор», популярних газетах – «Літературна Україна», «Молодь України». Мої гуморески звучали в передачах українського радіо – «Від суботи до суботи», «А ми до вас в ранковий час». Належу до авторів кількох колективних збірок, зокрема, «Одноперчанин», альманахів літераторів Сумщини «Слобожанщина». Представлена у сміхописі Міжнародної асоціації українських гумористів «Весела Січ». Член Сумського куреня ім. Остапа Вишні.

Видані гумористичні книги «За життя веселе, кохання шалене» (2005 р.), «Ласкаво просимо! Гумору підносимо» (2015 р.). Брала активну участь у вишнівських читаннях, що проходили у рідному селі Остапа Вишні Груні та в Охтирці. У Груні доля мені подарувала

знайомство з багатьма сучасними письменниками, артистами, чудовими веселими людьми краю.

У 1997 році увійшла в число перших журналістів Сумщини, які одержали обласну нагороду «Золоте перо». У 2010 році удостоїлася високої державної відзнаки – «Заслужений журналіст України». Цього ж року вийшла книга «Прощальне танго моєї журналістики», що засвідчує глибоку місію журналістики, слів, пущених у світ для того, щоб робити нас кращими, ріднішими на нашій мирній землі.

Творче життя триває. Зустрічі з читачами, ювілейні вечори, спілкування з юними журналістами, виступи на шпальтах різних видань ... Це все в розкладі мого життя. Працюю над новою книгою, дотримуючись правила: «Наш девіз: гумор очищає організм». Він дійсно окраса і гордість нації. Тож єднаймося під прапором оптимізму і гумору. І будемо непереможні.

З повагою ваша **Світлана Геренко**,
лютий 2019 р.

Бібліографія

Твори С. Геренко Окремі видання

За життя веселе, кохання шалене : гуморески, жарти, тости. – Суми : Джерело, 2005. – 132 с.

Прощальне танго моєї журналістики : спогади, роздуми, публікації. – Суми : ФОП Наталуха А. С., 2010. – 304 с. : іл.

Ласкаво просимо! Гумору підносимо : присвяти, гуморески, передбачення, тости, жарти. – Суми : СВС Панасенко І. М., 2015. – 144 с.

У книгах

Приватизація ; Алергія ; Альтернатива : сатира і гумор // Слобожанщина : альм. літераторів Сумщини. Вип. 2 / уклад. О. П. Столбін. – Суми : Мрія, 1993. – С. 171–174.

Приватизація ; Алергія : [сатира і гумор] // Література рідного краю : посіб.-хрестоматія. Ч. 1 / уряд. О. М. Чхайло. – Суми : Козацький вал, 1999. – С. 142–144.

Дивина ; Алергія : сатира і гумор // Слобожанщина : альм. літераторів Сумщини. Вип. 13 / уряд.: О. Вертіль, Л. Ромен. – Суми : Мрія, 2008. – С. 162–164.

Про С. Геренко

Ісіпчук Н. Збірка сумської журналістики лікує гумором // Сумщина. – 2015. – 22–28 жовт. – С. 12.

Ісіпчук Н. Журналістське танго Пані гумористки // Сумщина. – 2015. – 8 лип. – С. 13.

Вовченко Е. Настоящий журналист всегда в строю // Ваш шанс. – 2011. – 9 марта. – С. 19а.

Костина В. Продолжение следует // Панорама. – 2011. – 23 февр. – 6 марта. – С. Д4.

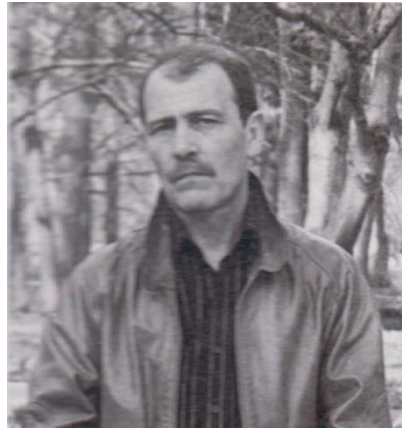
Ісіпчук Н. Непрощальне танго її журналістики // Сумщина. – 2011. – 23 лют. – С. 4.

Хвостенко Г. Танго без прощання // Сумщина. – 2010. – 10 груд. – С. 5.

Нестеренко П. Пані гумористка Сумщини // Урядовий кур'єр. – 2005. – 19 жовт. – С. 14.

Мироненко В. Рецепти оптимізму від Світлани Геренко // Сумщина. – 2000. – 9 груд. – С. 3.

22 грудня
65 років від дня народження
Віктора Борисовича Звагельського
(1955)

Філолог, історик, кандидат філологічних наук, доцент, краєзнавець, лауреат премії ім. П. Тронька та 2-ї премії у галузі україністики Фонду Воляників-Швабінських при Фундації українського вільного університету у Нью-Йорку, почесний громадянин м. Путивль, уродженець м. Суми.

Основні дати життя і діяльності

- 22.12.1955 – народився у м. Суми в родині педагогів-філологів.
- 1973 – закінчив Сумську середню школу № 8.
- 12.1973 – 03.1974 – учень слюсаря, слюсар-інструментальник на Сумському насосному заводі.
- 09.1974 – 09.1976 – служба у лавах Радянської армії.
- 01.1977 – 06.1988 – слюсар, звукорежисер, телеоператор, редактор телебачення Сумського обласного комітету телебачення і радіомовлення.
- 1982 – закінчив Кулябський педагогічний інститут (Таджикістан) за спеціальністю «вчитель російської мови та літератури».
- 06.1988 – 04.1990 – методист, кінорежисер обласного клубу кінолюбителів.
- 04.1990 – 12.1991 – референт сектора «Література та мистецтво» Експериментально-творчого об'єднання «Фонд» при обласному відділенні фонду культури.
- 12.1992 – захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук.
- 01.1992 – 09.1993 – консультант з питань історії, науки та культури; шеф-редактор видавничо-виробничого відділу; редактор відділу історії, культури, науки та освіти редакції обласної газети «Червоний промінь».
- 09.1993 – 09.1997 – асистент, старший викладач, доцент кафедри українознавства Сумського державного університету.
- 1995 – створив і очолив науково-редакційну групу Сумського державного університету з підготовки енциклопедичного довідника «Сумщина в іменах».
- 1995 – 2009 – старший, провідний науковий співробітник, завідувачий Регіональною науково-дослідною лабораторією-центром історичного краєзнавства Сумського державного університету.
- 10.1997 – 10.2000 – навчання у докторантурі Інституту історії України НАН України.
- 12.2001 – присвоєно вчене звання доцента.
- 10.2000 – 12.2009 – доцент кафедри історії Сумського державного університету.

04.2009 – присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника з історії України.

01.2010 – 2015 – провідний науковий співробітник, завідуючий Науково-дослідним центром історичного краєзнавства СумДУ.

Невтомний дослідник культурної спадщини

... И иноходца гулкий бег...

Цей рядок з поезії знаного далеко за межами Сумщини вченого, філолога, історика, дослідника маловідомих сторінок історії та культури Віктора Борисовича Звагельського якнайкраще характеризує й долю самого автора. Проте, «гулкий» краще змінити на «дзвінкий» – це більше відповідає дійсності.

Він народився в родині педагогів. Батьки – Галина Степанівна і Борис Львович змалечку прищеплювали сину любов до поезії, літератури, історії. Проте, за словами самого Віктора Борисовича, найбільше враження на нього справили розповіді бабусі, Олександри Федотівни. Вкладаючи малого у ліжечко, вона довгими вечорами читала або оповідала історії про життя та походи князів. І мало зрозумілі рядки творів невідомих авторів оживали в уяві хлопчика. Дивні слова, дивні події... Лише через багато років, досліджуючи видатну пам'ятку давньоруської літератури «Слово о полку Ігоревім», Віктор Борисович збагнув – ці рядки йому знайомі. Вони викарбувалися у пам'яті з дитячих років разом із мелодійним голосом бабусі. Саме вона заклала фундамент, на якому зростав талант і невгамовна жага до нових звершень майбутнього вченого.

Після закінчення школи, першого трудового досвіду на заводі, служби у лавах армії, В. Б. Звагельський пов'язав своє життя із Сумським облтелерадіокомітетом. Він опанував професії звукорежисера, теле- та кінооператора, редактора; створив низку програм, присвячених видатним землякам, дослідженню історико-культурної спадщини, діяльності музейних установ, популяризації пам'яткоохоронної діяльності. У цей час з'являються й перші віршовані рядки, в яких автор намагався донести свої роздуми на хвилюючі теми.

Активну професійну діяльність В. Б. Звагельський поєднав із навчанням у Кулябському педагогічному інституті за фахом «філологія». Нові знання і досвід допомогли визначитися із науковими уподобаннями, які були безпосередньо пов'язані із Сумщиною. Молодий дослідник друкує перші наукові праці, ініціює проведення низки краєзнавчих конференцій у Сумах, Ромнах, Путивлі, у 1983 році стає членом Спілки журналістів СРСР.

З 1988 року працює режисером Сумського обласного кіноклубу, де створює низку авторських короткометражних фільмів, відзначених як глядачами, так і призовими місцями на республіканських конкурсах. Картина «Кобзаревими шляхами Сумщини», присвячена 175-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка, яка стала лауреатом Всеукраїнського конкурсу фільмів з охорони культурної спадщини.

Протягом 1991–1993 років В. Б. Звагельський був редактором відділу науки та культури газети «Червоний промінь». Завдяки його наполегливій праці в газеті з'явилися тематичні сторінки «Давнина», «Історія», «Література», побачили світ десятки статей історико-культурного спрямування, біографічного характеру, зокрема перші у радянські часи публікації про родину Харитоненків, П. І. Калнишевського, О. Ф. Булата, М. Л. Ернста та ін. Проте, «червоною лінією» крізь усе життя проходить дослідження епохи «Слова о полку Ігоревім». Спочатку це були філологічні студії. В. Б. Звагельський вперше в історії вітчизняного літературознавства запропонував типологію перекладів видатного твору протягом 70–80-х років ХХ ст. на сучасні українську та російську мови, захистивши її в 1993 році у дисертаційному дослідженні і здобувши науковий ступінь кандидата філологічних наук.

Останнім місцем роботи став Сумський державний університет, де протягом 1993–2015 років В. Б. Звагельський викладав «Історію української культури», «Історію

української та зарубіжної культури», «Культурологію», «Історію України». Та не лише педагогічна діяльність захоплювала вченого. Він продовжував досліджувати «Слово о полку Ігоревім». Цього разу увагу науковця привернули історичні реалії, оспівані у творі. Особливо вагомим є його внесок у дослідження історико-географічних аспектів походження Ольговичів. На шляху до з'ясування цих кардинальних питань довелося заглибитись у різні хронологічні шари, поєднати досягнення науковців з філології, історії, археології, краєзнавства з означеної проблематики, розробити власну концепцію досліджень. Результатом копіткої праці виявилася локалізація кількох середньовічних шляхів (Лосицька дорога, Кончаківський шлях, Поле) та переправ на Середньому Сеймі (близько 10-ти) і Сіверському Донці (33), вченим запропоновано локалізацію трьох об'єктів, що згадуються у «Слові», – Шеломянь, город Пліснеськ, річка Русь. Усі ці здобутки знайшли відображення у низці публікацій на сторінках фахових українських та закордонних видань, а також у монографії «Історична географія Лівобережної України доби середньовіччя». Для популяризації наукових досліджень серед учнівської та студентської молоді був розроблений спеціальний навчальний курс «Історичне краєзнавство Сумщини».

У контексті дослідження «Слова» у вченого з'явилося ще одне захоплення – археологія. Він очолював археологічні експедиції у Глухові, Кролеві, Конотопі, Шостці, Путивлі; відкрив два давньоруських поселення у Конотопі та Кролеві, у співавторстві – близько десяти у Середньому Посеймі.

Упродовж кількох десятиліть В. Б. Звагельський збирав різноманітні матеріали, пов'язані зі «Словом о полку Ігоревім» (видання твору, наукові дослідження, переклади). Нині – це одна з найбільших колекцій у світі, яку він презентує на виставках у музеях і бібліотеках.

Та й цим вчений не обмежився. У 1995 році у В. Б. Звагельського виникла ідея написати науково-довідкове видання, присвячене відомим діячам Сумщини з давнини до сьогодення. Ця ідея знайшла підтримку і того ж року під його керівництвом у СумДУ була створена «Науково-редакційна група з підготовки «Енциклопедії Сумщини», яка згодом переросла у потужний «Науково-дослідний центр історичного краєзнавства». Протягом 8 років під керівництвом вченого проводилася активна пошукова робота у центральних і обласних архівах, бібліотеках, приватних колекціях з метою виявлення маловідомих фактів щодо історії Сумщини, її мешканців, а також тих, хто своєю плідною працею збагатив цей край, створив його особливе обличчя. У 2003 році побачило світ перше видання енциклопедичного довідника «Сумщина в іменах», а згодом і друге – доповнене і перероблене, що містило близько 3 тисяч статей-персоналій кожне. Кілька десятків прізвищ, забутих через певні історичні та політичні обставини, вперше були оприлюднені для широкого загалу, сотні біографій доповнені маловідомими фактами.

Не випадково журналісти охрестили вченого «першим енциклопедистом Сумщини». Продовжуючи розпочату справу, В. Б. Звагельський створив перший в області Всеукраїнський науковий фаховий журнал з історії «Сумська старовина». Починаючи з невеличкої за обсягом і форматом збірки наукових праць, поступово видання перетворилося на кольоровий фоліант зі своїм яскравим стилем, певним колом авторів і дописувачів не лише з України, а й сусідніх країн, особливим рубрикатором, який з року в рік змінюється і доповнюється. У 1998 році засновано Почесний диплом «Сумської старовини», яким відзначаються науковці і краєзнавці за вагомий особистий внесок у справу дослідження, охорони і популяризації пам'яток історії і культури.

У 2006 році за ініціативи В. Б. Звагельського започатковано ще одне періодичне видання – «Сумський історико-архівний журнал», який нині є знаний не лише в Україні, а й далеко за її межами.

З перших років своєї роботи у СумДУ В. Б. Звагельський намагався залучити до активної співпраці на ниві пам'яткоохоронної діяльності як колег, так і аспірантів, студентів. Поступово невеличке приміщення НДЦ історичного краєзнавства перетворилося на склад старовинного посуду, речей, документів. Тож, постало питання про упорядкування

цього зібрання. За ініціативою та під керівництвом вченого було започатковано створення краєзнавчого музею СумДУ. Наслідком багаторічної плідної співпраці стало відкриття у 2008 році Музею історико-краєзнавчих досліджень співробітників і студентів СумДУ. Колекція музею налічує більше 1 тис. експонатів, серед яких археологічні, етнографічні, ілюстративні, документальні та фотоматеріали, що хронологічно охоплюють період від палеоліту до сьогодення. Нині на його базі проводяться тематичні екскурсії різними мовами, у тому числі й для закордонних делегацій, а також заняття для студентів усіх спеціальностей. Це окраса і візитівка СумДУ.

Кілька останніх років В. Б. Звагельський очолював кафедру мовної підготовки іноземних громадян СумДУ. Завдяки його наполегливій праці значно активізувалася наукова складова, було започатковано проведення низки заходів історико-культурного спрямування, розроблено відповідні навчальні теми, адаптовані для іншомовних студентів, видано збірки наукових праць.

З метою наукового інформативного обміну, встановлення взаємозв'язків між фахівцями з різних регіонів країни та з-за кордону, популяризації результатів наукових досліджень В. Б. Звагельський виступив організатором 12 наукових історико-краєзнавчих конференцій у містах Путивль, Ромни, Конотоп, Суми, численних презентацій і виставок. Протягом багатьох років дослідник був частим гостем на радіо і телебаченні. Яскрава манера подачі матеріалу, глибоке володіння науковою інформацією, професійні знання журналіста, харизма і небайдуже ставлення до висвітлення матеріалу викликали жвавий інтерес слухачів, спонукали до роздумів і співучасті у вирішенні непростих питань минувшини і сьогодення.

Автор кількох сотень наукових, науково-популярних і публіцистичних статей, головний редактор і член редакційних колегій низки видань, за значний особистий внесок у справу дослідження і популяризації пам'яток історії та культури В. Б. Звагельський отримав визнання серед колег, а також численні дипломи, премії, грамоти і подяки від державних органів влади, суспільних організацій, громадських об'єднань, наукових товариств. За багаторічні дослідження історичних реалій Лівобережної України у 2009 році В. Б. Звагельському рішенням ВАК України вперше в області було присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника в галузі історії України – за суміжною спеціальністю.

Кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник, доцент, професор Російської академії природознавства, Відмінник освіти України, Почесний краєзнавець України, член Національних спілок краєзнавців, журналістів, археологів України, лауреат Премії у галузі україністики Фонду Воляників-Швабінських Фундації Українського Вільного Університету в Нью-Йорку, Премії імені О. Лазаревського Конотопської міської ради, Премії імені академіка Петра Тронька у номінації «**За науково-організаційну та просвітницьку діяльність в краєзнавстві**», Почесний громадянин м. Путивль – це далеко не повний перелік відзнак відомого науковця і земляка.

І сьогодні В. Б. Звагельський сповнений новими планами та ідеями, ділиться досвідом з колегами, підтримує зв'язки з науковцями із різних регіонів країни. Сподіваємося, що попереду нас чекають нові зустрічі з вченим, а його наукові гіпотези знайдуть підтвердження і розвиток у працях послідовників.

Німенко Н.А., викладач кафедри
мовної підготовки

Бібліографія

Окремі видання

«Слово о полку Игореве» в современных русских и украинских переводах (70–80-е гг.) : автореф. дис. канд. филологических наук. – Харьков, 1992. – 18 с.

Літописні міста Сумщини : з нашої давнини : нарис. – Суми : Слобожанщина, 1994. – 63 с.

Про шлях Ігоря Сіверського : історіографія та дослідження 1-го етапу маршруту. – Суми : Вид-во СумДУ, 1999. – 76 с.

Слово о полку Ігоревім : бібліогр. покажч. (1975–2000 рр.) : матеріали, опубліковані на Сумщині / уклад.: В. Б. Звагельський та ін. ; ред. В. Б. Звагельський. – Суми : Вид-во Сумського держ. ун-ту, 2000. – 40 с.

Історична географія Лівобережної України доби середньовіччя (у контексті досліджень «Слова о полку Ігоревім»). – Київ ; Суми : Вид-во СумДУ, 2010. – 236 с.

У книгах

Суми: вулицями старого міста : іст.-архіт. альб. – Суми : АС-Медіа, 2003. – 264 с. : іл. – (Сер. «Рідний край»).

В. Б. Звагельський є одним з авторів текстів.

З історії Сумщини / В. Б. Звагельський, В. М. Власенко, М. О. Соколов // Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сум. держ. ун-т ; рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа»; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Фолігрант, 2004. – С. XVI–LVI.

Про стародавні шляхи Середнього Посейм'я // Путивльський краєзнавчий збірник. Вип. 1 / Держ. історико-культ. заповідник у м. Путивлі. – Суми : МакДен, 2004. – С. 23–30.

Інженер Олександр Булат // Реабілітовані історією. Сумська область. У 3 кн. Кн. 1 / редкол.: Л. С. Латишева (голова), Б. Л. Корогод, Ю. Г. Осадчий та ін. – Суми : Мрія, 2005. – С. 130–134.

Брати Ернсти // Реабілітовані історією. Сумська область. У 3 кн. Кн. 1 / редкол.: Л. С. Латишева (голова), Б. Л. Корогод, Ю. Г. Осадчий та ін. – Суми : Мрія, 2005. – С. 439–446.

Епоха Київської держави IX–XII ст. // Сумщина в історії України : навч. посіб. для 5–11 кл. загальноосвітніх шк. – Суми : МакДен, 2005. – С. 47–64.

Залозний шлях. Лосицька дорога та Лозіє «Слова о полку Ігоревім» // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2005. – Вип. 19. – С. 11–17.

Історики Сумщини і репресії 20–30-х рр. XX ст. // Актуальні питання історії та культурології : матеріали наук.-теорет. конф. викл., асп. та студ. / Сум. держ. ун-т. – Суми, 2006. – С. 13–29.

Скарби рідного краю (матеріали до курсу «Історичне краєзнавство Сумщини») // Актуальні питання історії, культурології та краєзнавства (Вип. II) : матеріали наук.-теорет. конф. викл., асп. та студ. (23–24 квіт. 2007 р.) / Сум. держ. ун-т. – Суми : Вид-во СумДУ, 2007. – С. 121–138.

Пліснеськ у «Слові о полку Ігоревім» // «Слово о полку Ігоревім» та його доба : матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф. Галич, 24 жовт. 2007 р. – Галич, 2007. – С. 102–113.

До питання про історико – географічний аспект кампанії Ольговичів 1185 р. // «Слово о полку Ігоревім» та його епоха (Словознавство. Вип. II) : матеріали XIII Міжнар. наук. конф. (Суми – Путивль, 7–9 черв. 2007 р.) / Сум. держ. ун-т. – Київ ; Суми ; Путивль : Вид-во СумДУ, 2008. – С. 163–195.

Ще раз про географію Руської землі у «Слові о полку Ігоревім» // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. Т. 2 (26). – Чернівці, 2008. – С. 128–136.

Сумський державний університет : історія і сучасність : 60 років на освітянській та науковій ниві. – Суми : Вид-во СумДУ, 2008. – С. 10–31.

Сумський державний університет в іменах. 60 років на освітянській та науковій ниві / відп. ред. і уклад. В. Б. Звагельський. – Суми : Вид-во СумДУ, 2008. – 152 с.

В. Б. Звагельський – співавтор багатьох статей.

Цінності з минулого: скарби, виявлені на Сумщині // Земляки : альб. Сум. земляцтва в Києві. Вип. 5 / голов. ред. М. С. Гриценко. – Суми : Собор, 2009. – С. 182–192.

Лозие в «Слове о полку Игореве» и Лосицкая дорога // Труды Государственного Эрмитажа. [Т.] 46 : Археология и архитектура Древней Руси. – Спб., 2009. – С. 110–119.

Середньовічні броди на Дінці // Збірник наукових праць. Серія «Історія та географія» / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : Планета-Прінт, 2009. – Вип. 35. – С. 3–14.

Локалізація літописної Сальниці // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2009. – Вип. 27. – С. 15–21.

Лосицкая дорога и кампания Ольговичей 1185 года // Проблемы истории Центральной и Восточной Европы : сб. науч. тр. / Брянский гос. ун-т им. И. Г. Петровского. – Брянск, 2009. – С. 40–53.

О локализации летописного Римова // Международный журнал экспериментального образования / Российская Академия Естествознания; Европейская Академия Естествознания. – 2014. – № 1. – С. 61–64.

Про нього

Віктор Звагельський: до 55-річчя від дня народження : біобібліогр. покажч. / Сумська ОУНБ ; СумДУ. – Суми, 2010. – 126 с.

Нагородження

И было «Слово» ... // Путивльские ведомости. – 2000. – 31 мая. – С. 1.

Є інформація про рішення Путивльського міськвиконкому про присвоєння групі гостей, прибувших на конференцію, присвячену 200-річчю першого видання «Слова о полку Ігоревім», звання «Почесний громадянин Путивля» (в т. ч. В. Б. Звагельському).

Нові лауреати // Літературна Україна. – 2006. – 28 верес. – С. 2.

Відзначення другою премією від Фундації Українського Вільного Університету в Нью-Йорку енциклопедії «Сумщина в іменах», головним редактором якої є В. Б. Звагельський.

[Хроніка] // Сумська старовина. – 2009. – №№ 28–29. – С. 230.

За збереження та примноження історичної спадщини Конотопщини провідному науковому співробітнику СумДУ В. Б. Звагельському присуджено премію ім. О. Лазаревського.

Привітання від колег // Сумська старовина. – 2014. – № 45. – С. 145 : фот.

В. Б. Звагельському присуджено премію ім. П. Тронька у номінації «За науково-організаційну та просвітницьку діяльність в краєзнавстві».

У книгах

Голубченко В. «Слово»-знавці : короткий довід. – Суми : Мрія, 1998. – С. 23–25.

Краєзнавці України : (сучасні дослідники рідного краю). Т. 1 : довідник / Всеукр. спілка краєзнавців. – Київ ; Кам'янець-Подільський, 2003. – С. 80–81.

Сумщина в іменах : енцикл. довід. / Сум. держ. ун-т ; рекл.-вид. об-ня «АС-Медіа» ; голов. ред. В. Б. Звагельський. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Фолігрант, 2004. – С. 161.

Сумський державний університет в іменах : 60 років на освітянській та науковій ниві / уклад. В. Б. Звагельський, О. В. Глушан, С. І. Дегтярьов та ін. – Суми : Вид-во СумДУ, 2008. – С. 53–54.

Литвяк Т. Г. Зустрічі перед мікрофоном. – Суми : Мрія, 2015. – С. 53–56.

Спогади радіожурналістки Сумської обласної державної телерадіокомпанії Т. Г. Литвяк про історика і філолога В. Б. Звагельського як регулярного гостя програм у прямому ефірі.

«**Слово** о полку Ігоревім» : виставка-каталог із колекції Віктора Звагельського / Сум. ОУНБ. – Суми, 2017. – 8 с.

Сикорский А. Віктор Звагельський: «Наша земля воспета в «Слове о полку Игореве», а мы об этом забыли!» : [інтерв'ю] // Панорама. – 2017. – 26 июля – 2 авг. (№ 31). – С. А7 : фот.

Осадчий В. Вітали дослідника історії нашого краю // Рідний край. – 2013. – 13 лют. – С. 2.

Зустріч краєзнавців-буринчан з відомим дослідником, доцентом кафедри історії СумДУ В. Б. Звагельським.

Иванцова А. Слово о полку СумГУ : доцент СДУ Виктор Звагельский – один из первых ученых страны, удостоенный звания «Почетный краевед Украины» // Данкор. – 2011. – 25 мая. – С. А11 : фот.

Бесіда з В. Б. Звагельським.

До 55-річчя кандидата філологічних наук, доцента В. Б. Звагельського // Сумський історико-архівний журнал. – 2010. – № 10–11. – С. 266–267.

Поляков А. Ископаемые сокровища : на Сумщине осталось еще много кладов, зарытыми нашими далекими предками // Панорама. – 2009. – 4–11 февр. – С. А10–А11.

Доцент СумДУ В. Звагельський розповідає про знайдені на території Сумщини археологічні знахідки і скарби.

Карпенко Ю. Виктор Звагельский. Историческая мораль : [інтерв'ю] // Панорама. – 2008. – 2–9 июля. – С. А19.

Зміст

Передмова	1
Перелік знаменних і пам'ятних дат Сумщини на 2020 рік	2
100 років від дня народження Ірини Костянтинівни Єгорової	13
60 років від дня народження Світлани Олегівни Талан	
100 років від дня народження Пилипа Трохимовича Гаврилова . М. П. Домчук (Гаврилова). «... Сумлінний і скромний трудар на ниві української освіти і науки ...»	18
100 років від дня народження Дмитра Григоровича Білоуса . І. Абаровський. Д. Г. Білоус – співець рідного краю	24
90 років від дня народження Анатолія Івановича Дейнеки . Пазинич В. Родові корені – в Рясному: [інтерв'ю з А. І. Дейнекою]: [републікація]	33 34
100 років від дня народження Миколи Артемовича Андреєва	38
60 років від дня народження Володимира Єгоровича Чухна	40
100-років від дня народження Івана Микитовича Кожедуба . Нога М. П. Лицар неба Іван Кожедуб: [републікація]	42
70 років від дня народження Анатолія Михайловича Близнюка . Нестеренко О. Життєві пріоритети Анатолія Близнюка	46
60 років від дня народження Валерія Олександровича Козупиці . Нестеренко П. А. «Шануймо край, де мати народила»	50
85 років від дня народження Олександра Івановича Галкіна . Бакуліна В. Пішов у вічність Олександр Галкін: [републікація]	55
65 років від дня народження Віктора Вікторовича Комарова . Автобіографія	58
70 років від дня народження Леоніда Григоровича Матвієнка	61
60 років від дня народження Василя Федоровича Пазинича . Вертіль О. Мій друг і творчий побратим Василь Пазинич	63
50 років від дня народження Олександра Григоровича Ткаченка	67
65 років від дня народження Світлани Василівни Геренко . Автобіографія	69
65 років від дня народження Віктора Борисовича Звагельського . Німенко Н. А. Невтомний дослідник культурної спадщини	71 72